

THOMAS MANN

Thomas Mann.

1875-1955

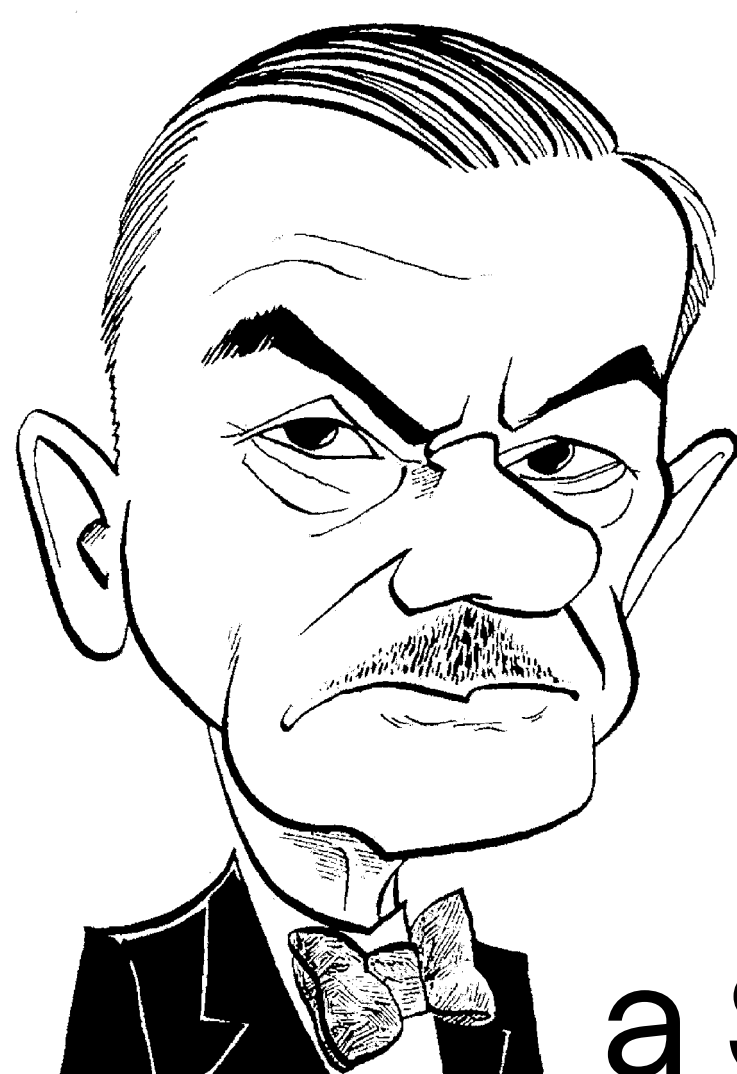

Státní fond kultury ČR

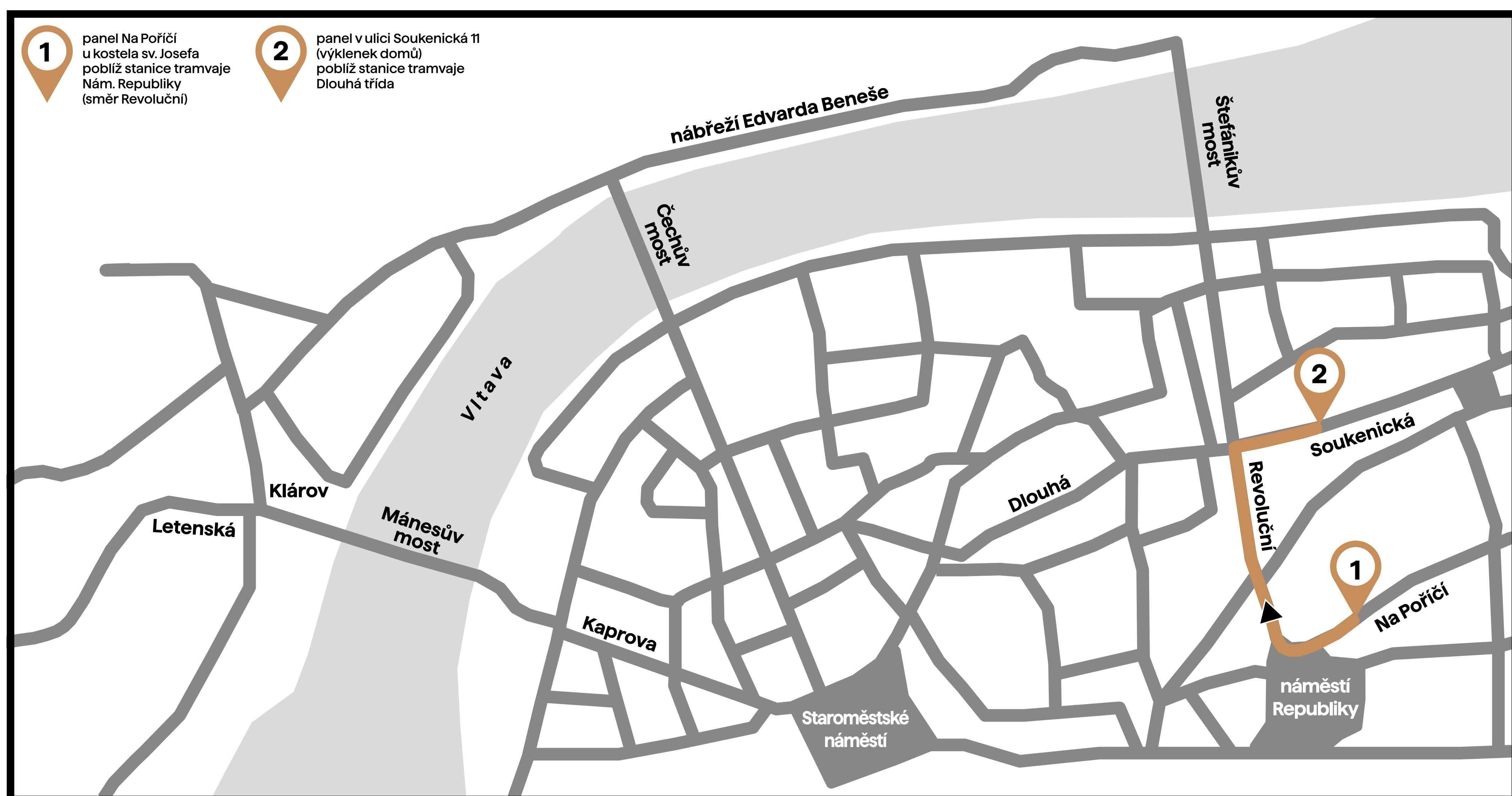
Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

THOMAS MANN

slovem i obrazem,

na kterou poskytly grant
Městská část Praha 1
a Státní fond kultury České republiky.

Připravila: Zuzana Brikcius
Grafická úprava: Markéta Zahradková
Celou výstavu si lze prohlédnout na: www.brikcius.eu

THOMAS MANN

Otec Thomas Johann Heinrich Mann (1840–1891). Významný obchodník a senátor města Lübeck, zvolený člen Obchodní komory. Před svou smrtí stačil výhodně rozdělit a investovat veškerý majetek, aby jeho rodina zůstala finančně zaopatřená.

Matka Julia, rozená da Silva Bruhns (1851–1923), se narodila v Brazílii a vyrostla v zámožné rodině na cukrové plantáži. Po sňatku s Thomasem Johannem Heinrichem Mannem a přestěhování do Lübecku porodila šest dětí.

Na společné rodinné fotografii matka Julia s dcerou Luise a syny Heinrichem a Thomasem Mannovými

O SOBĚ | LÜBECK JAKO DUCHOVNÍ FORMA ŽIVOTA

Vzpomínkami z mládí jsem ve své produkci nikdy nešetřil a zde bych je mohl jen opakovat. Ze vzpomínek z mládí žije celý román, který mezi mými knihami má k Lübecku nejbezprostřednější látkový vztah, Buddenbrookovi, a vzpomínky z mládí silně hrají i v umělecké novele, která je mu atmosféricky nejbližší příbuzná a následovala po něm, Tonio Kroger.

Děti Thomase Manna – Monika, Erika, Golo a Klaus

O SOBĚ | MÁ DOBA

Chci k vám mluvit o své době, ne o mém životě. Mám nepatrný sklon nebo vůbec žádný k tomu, abych vám dělal autobiografickou přednášku. Přání, že bych jednou, po tolika knihách, které jsem napsal ze svého života, z něj chtěl udělat jednu knihu a vyprávět svůj životní příběh, mě snad někdy napadlo, ale jen velmi příležitostně a fragmentárně.

Holstentor je jednou z nejznámějších lübeckých památek. Tento impozantní gotický vstupní portál města byl postaven v 15. století a dnes slouží jako muzeum.

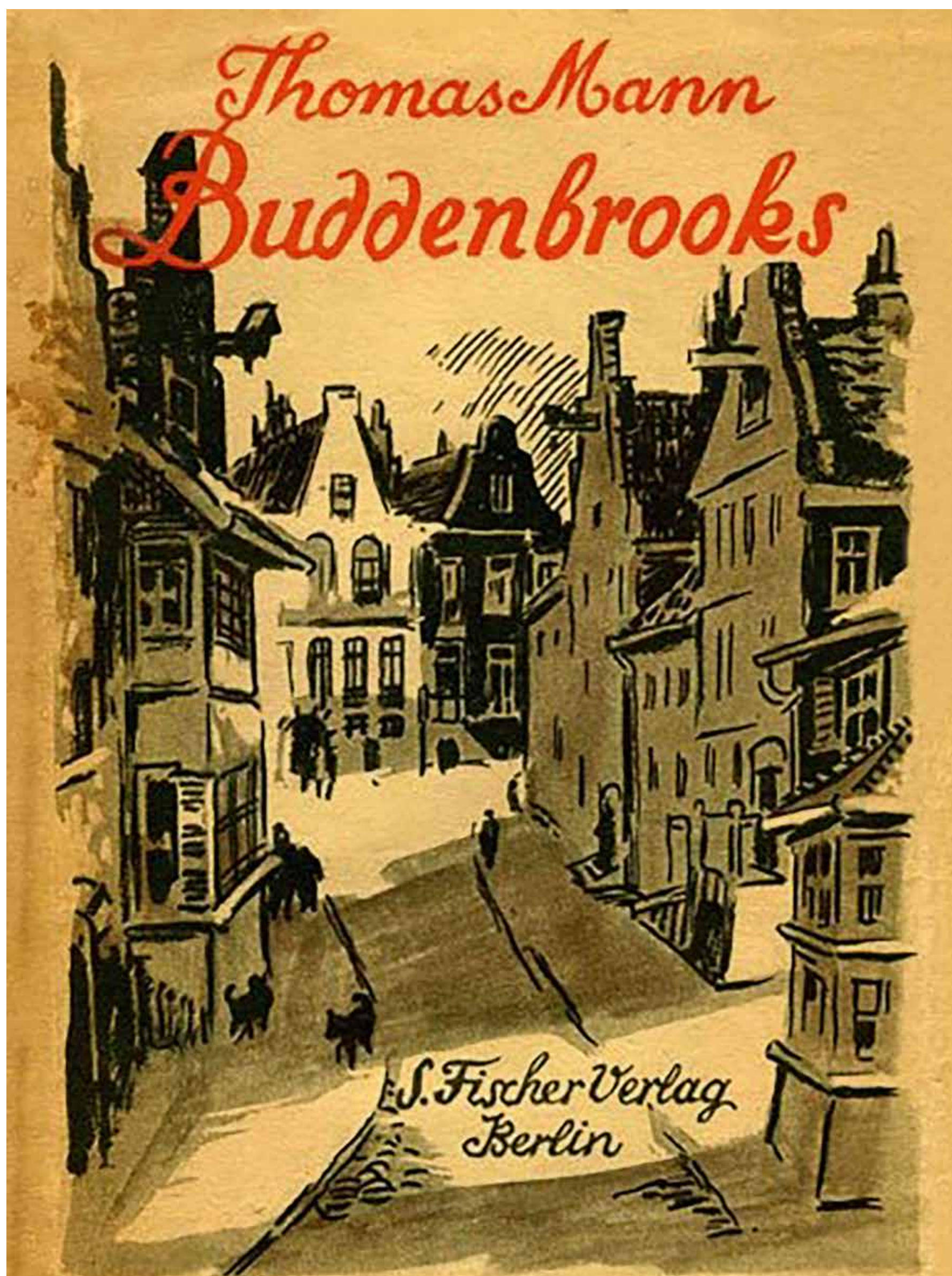
Paul Thomas Mann, 6. června 1875 Lübeck – 12. srpna 1955 Curych. Jeden z nejvýznamnějších spisovatelů 20. století se narodil do významné lübecké obchodnické a senátorské rodiny. Otec **Thomas Johann Heinrich Mann** (1840–1891) a matka **Julia, rozená da Silva Bruhns** (1851–1923), vychovali šest dětí, starší Thomasův bratr **Heinrich** (27. března 1871 – 11. března 1950) byl rovněž spisovatelem, sestra **Julia** žila v letech 1877–1927. Po smrti otce byla rodinná firma prodána, peníze uloženy tak, aby děti i jejich matka mohly vést klidnou existenci. Mladý Thomas, neoslněn vzdělávacím zařízením, začal brzy psát.

THOMAS MANN

O SOBĚ | DĚTSKÉ HRY

Něžně jsem však miloval houpacího koně a přál jsem si, abych ještě jednou mohl položit paži kolem jeho šíje. Jmenoval se Achilleus, sám jsem ho tak pokřtil, a když jsem ho dostal jako dárek, ve své životní velikosti se mi jevil jako krásný sen. Měl elegantní sedlo a uzdu, přirozeně příjemně drsnou srst ryzáka – byl to ryzák ve vycpaném stavu – a měl ty nejdobrosrdečnější skleněné oči na světě. Nemiloval jsem ho pro jízdu, to vím dobře, ale ze sympatie se stvořením, s jeho srstí, jeho kopyty a nozdrami. Během dětských let jsem se také nechal obdarovat mnoha psy, z porcelánu, papíroviny a piškotu, mopslíky, jezevčíky a loveckými psy, které jsem rád zdobil atlasovými čabrakami, hadříky ze zásob sester. Při tom všem není asi žádných pochyb, že za své nejkrásnější hodiny vděčím našemu loutkovému divadlu, jež patřilo již mému staršímu bratrovi Heinrichovi a jehož dekorace on, který by se byl rád stal malířem, rozmnožil o mnohé velmi krásné, které sám maloval.

Replika vily Thomase Manna v Herzogparku, která byla zničena během války.

Šestiletý
Thomas Mann
v roce 1881

Dům rodiny Buddenbrookových v severoněmeckém Lübecku, který se stal předlohou prvního románu Thomase Manna.

Film *Buddenbrookovi* vykresluje osud rodiny lübeckých aristokratických obchodníků, který mapuje vzestup i pád tří generací jednoho rodu v severním Německu.

V roce 1893 přesídlila rodina do kulturního Mnichova a o rok později zde Thomas uveřejnil svou první novelu. S bratrem Heinrichem cestoval po Itálii, kde v roce 1897 (ve dvaaadvaceti letech!) začal psát svůj první román *Buddenbrookovi*. V roce 1901 toto dílo v Německu vydal a v krátké době ho natolik proslavilo, že se rozhodl vydat se na spisovatelskou dráhu.

THOMAS MANN

Herečka Hedwig Dohm

V roce 1905 se oženil s Katharinou Hedwig Pringsheim, zvanou Katia, dcerou profesora matematiky Alfreda Pringsheima a herečky Hedwig Dohm. Rodina byla židovského původu, velmi kulturní a liberální. Mannovi měli šest dětí, Golo, Klaus a Monika šli v otcových šlépějích a stali se rovněž známými spisovateli. Proslavila se i dcera Erika, která byla herečka, kabaretistka a spisovatelka.

Alfred Pringsheim

Katia Mannová se svými šesti dětmi v roce 1919

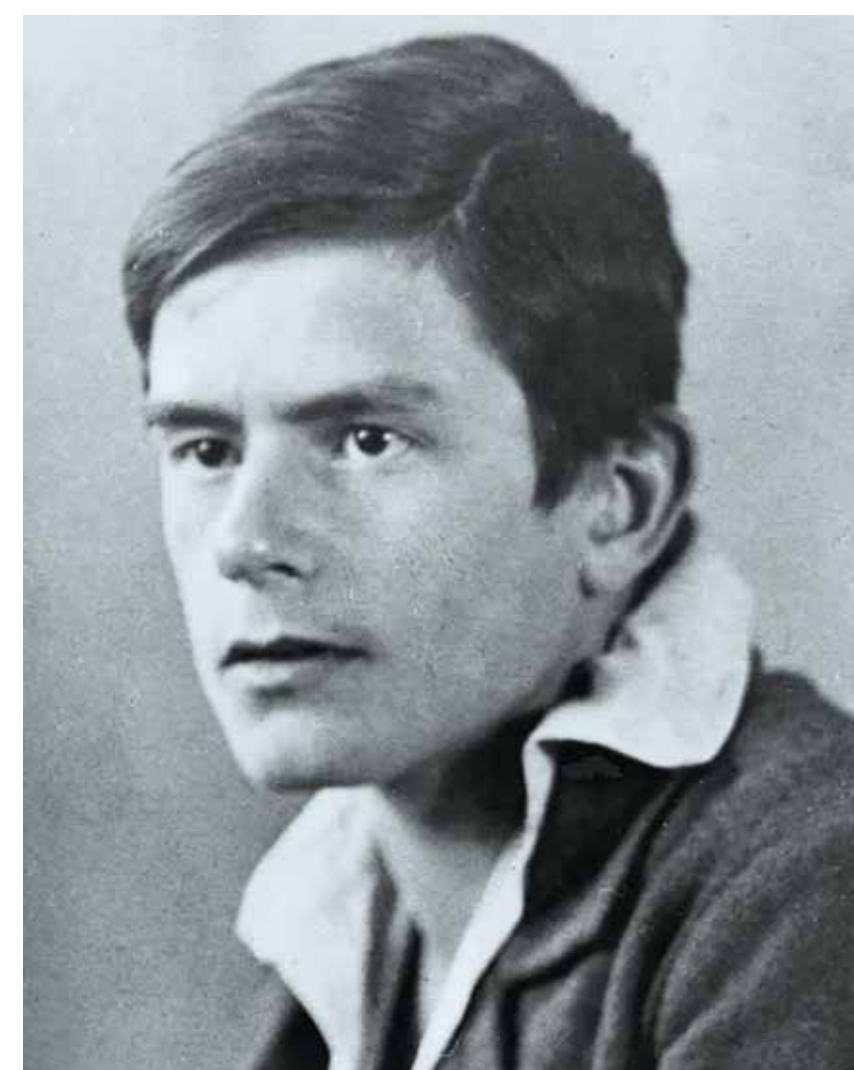
Katia Mannová

Erika Mannová (1905–1969), prvorozená dcera manželů Mannových, se ve své tvorbě angažovala proti nacionálnímu socialismu a po smrti bratra Klause a otce Thomase Mannových se věnovala jejich literárnímu odkazu.

Klaus Mann (1906–1949), spisovatel, překladatel, scenárista, literární kritik, novinář, básník a povídkář. Po nástupu nacismu v Německu emigroval do Amsterdamu. Tam vydával časopis *Die Sammlung*. Od roku 1935 se zdržoval na mnoha místech (Curych, Paříž, Praha). V roce 1936 získal československé občanství a v témže roce emigroval do USA.

Golo Mann (1909–1994), spisovatel, historik a publicista, profesor politologie ve Stuttgartu. Přátelil se s politiky, např. Willy Brandtem či Konradem Adenauerem. Odmítl studentská hnutí a před spolkovými volbami v roce 1980 se angažoval ve prospěch Franze Josefa Strausse, kandidáta CDU/CSU. Jako konzervativní historik stavěl jedince do středu svého příběhu.

Monika Mannová (1910–1992), spisovatelka.

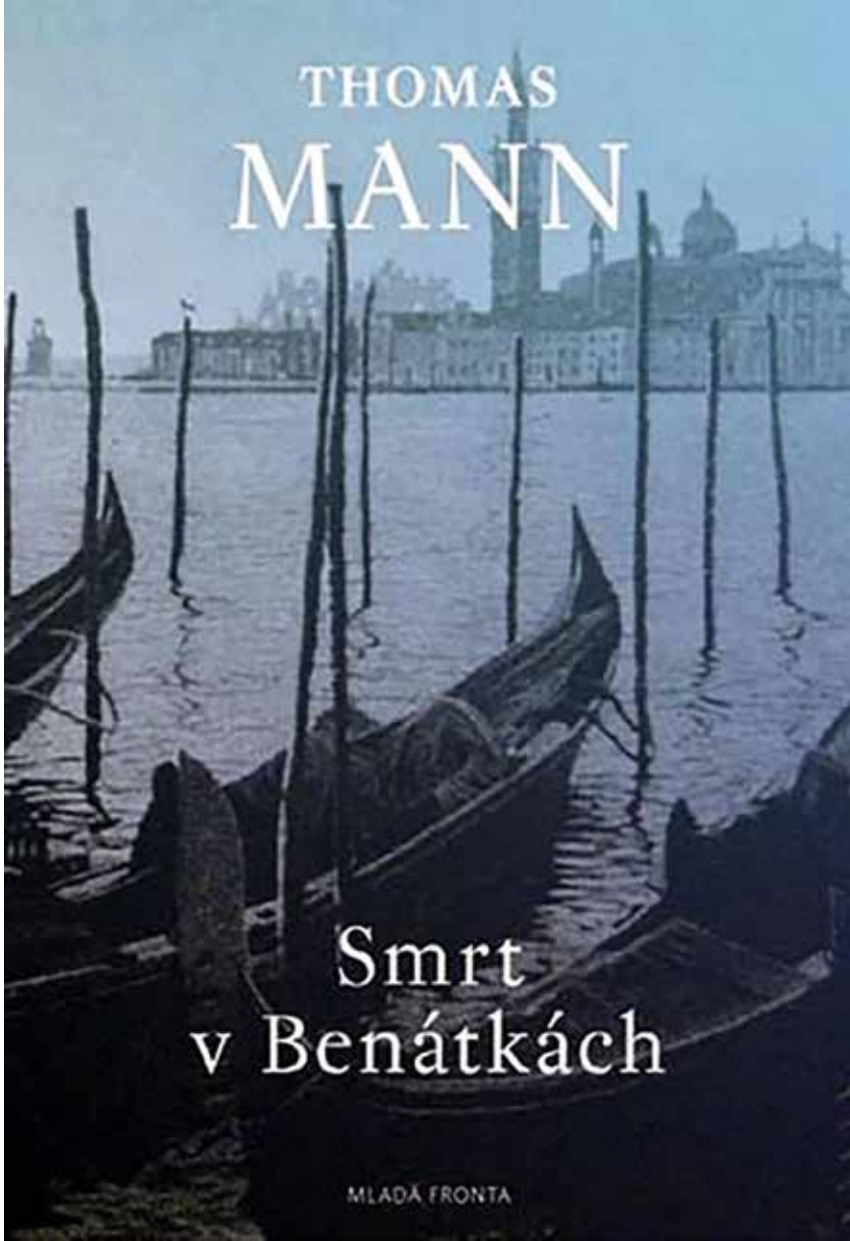
Michael Mann (1919–1977), hudebník a literární vědec.

Thomas a Katia Mannovi s vnoučaty Fridem (vlevo) a Toni v kalifornském exilu (1945).

Elisabeth Mann-Borgese (1918–2002), významná ekoložka a expertka na právo týkající se moří a oceánů. Zakladatelka vědeckého časopisu *Ocean Yearbook*.

THEO-MANN

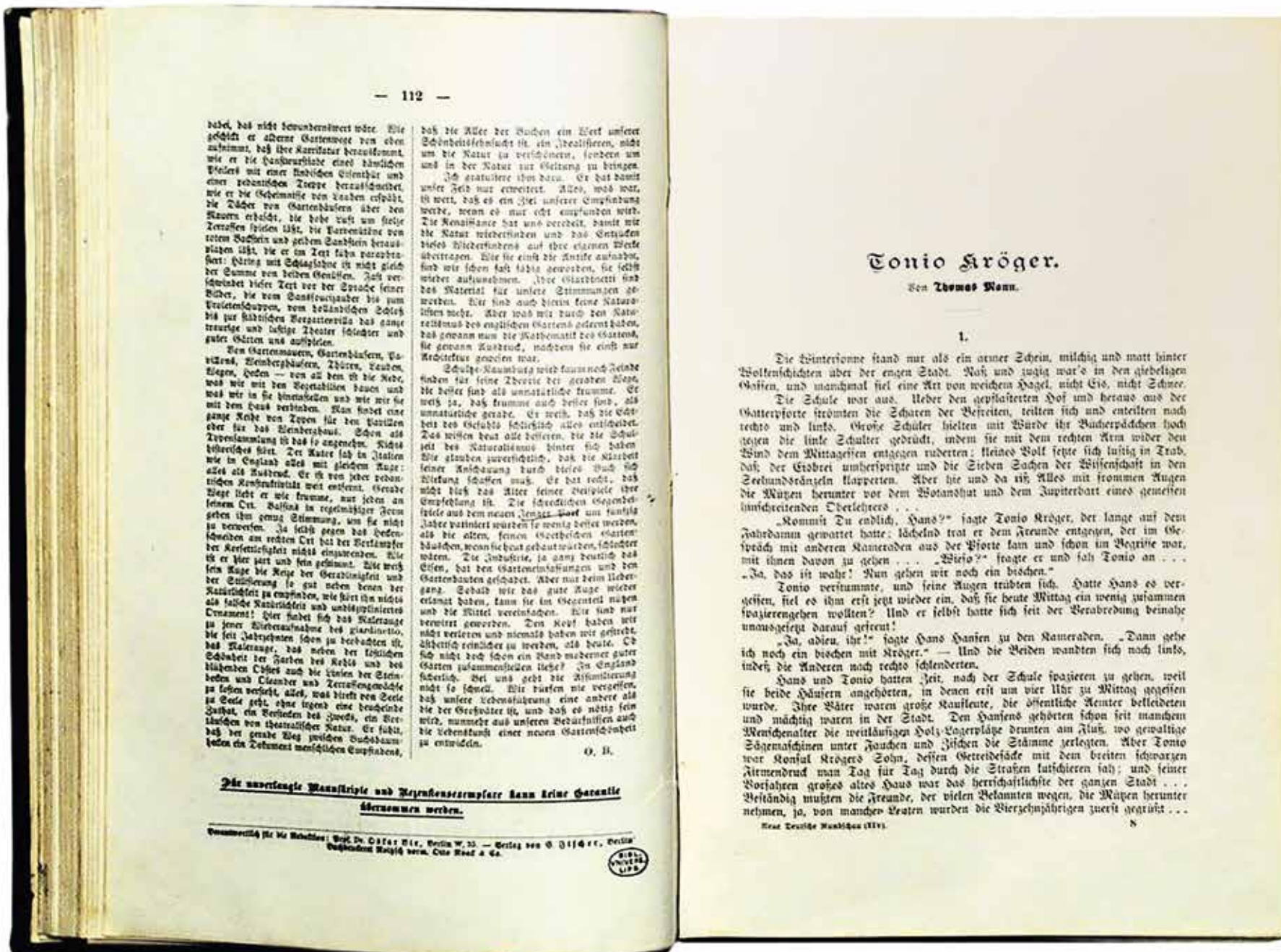
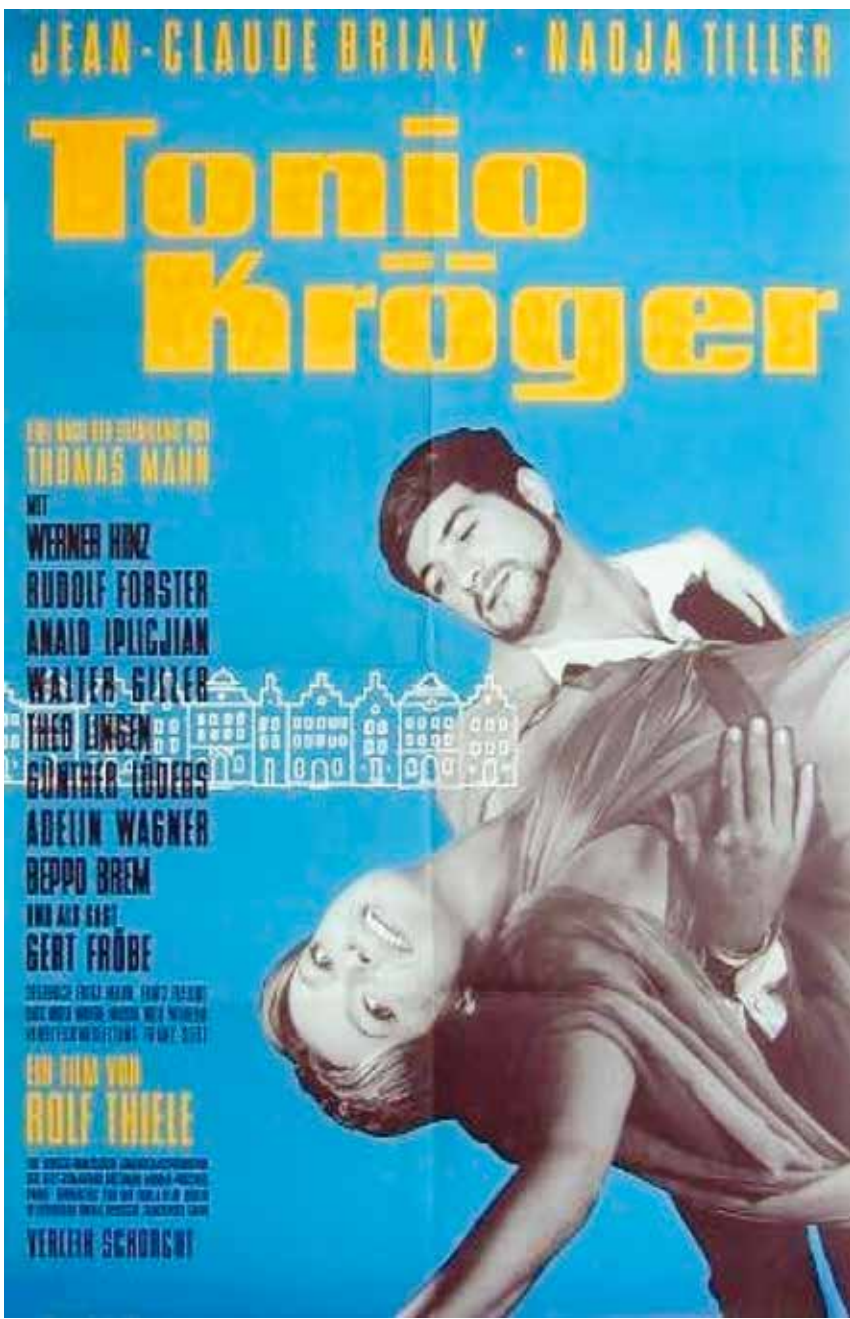
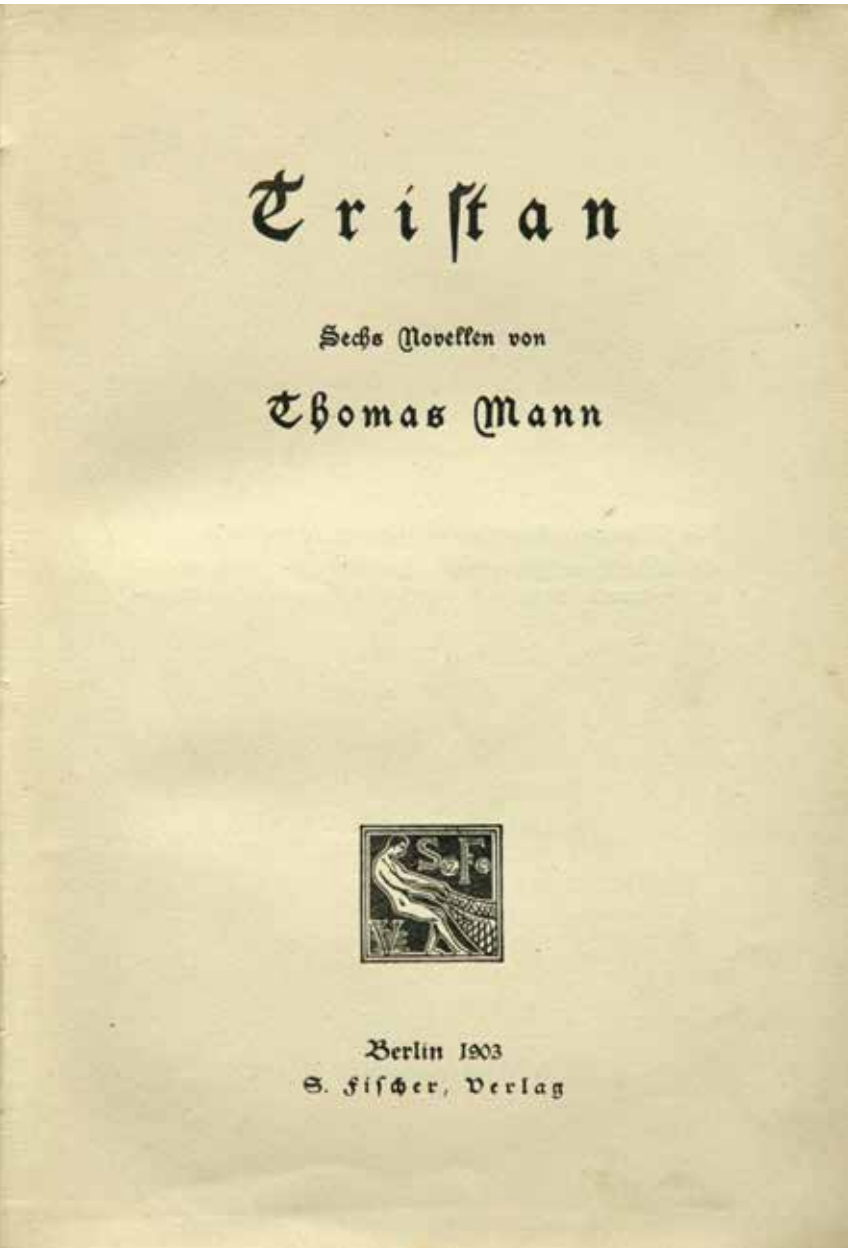
Do první světové války vydal Thomas Mann tři novely, které se zapsaly do dějin literatury a nakonec i filmu – **Tristan**, **Tonio Kröger** a **Smrt v Benátkách**, kterou ve svém stejnojmenném filmu nezapomenutelně zpracoval Luchino Visconti (1971). V těchto novelách se objevují autobiografické záblesky Mannova vnímání života a umělecké tvorby. Thomas Mann se jako humanistický myslitel věnoval politickým esejům, ve kterých nekázal, nýbrž objevoval.

Režisér Luchino Visconti

Carole André a Dirk Bogarde ve filmu *Smrt v Benátkách*

Władysław „Adzio” Moes (vzadu uprostřed) byl údajně předlohou pro Tadzia (Benátky, 1911).

SMRT V BENÁTKÁCH

Tadzio se koupal. Aschenbach ho ztratil z očí a objevil jeho hlavu a jeho paži, kterou veslovitě vyrážel vpřed, daleko na moři; moře bylo do značné vzdálenosti mělké. Ale z kabin už po něm volaly ženské hlasy, ženy o něho měly zřejmě strach, vyrážely ono jméno, které ovládlo pláž skoro jako nějaké heslo, s jeho měkkými souhláskami, s tím protahovaným ú na konci, v němž bylo něco sladkého a zároveň divokého. „Tadziu! Tadziu!” Tadzio se vracel, běžel, pěnil nohama vzpouzející se vodu, běžel se zakloněnou hlavou mezi vlnami; a vidět, jak tato živoucí postava, příkladně půvabná a přísná, s mokřými kadeřemi, z nichž crčelo, krásná jako nějaký útlý bůh, jenž se vynořil z hlubin nebes a moře, vystupuje z mořského živlu a odbíhá; pohled na to vyvolával mytické představy, bylo to jako báseň – věšt o prvopočátečních dobách, o prapůvodu tvaru, o zrození bohů. Aschenbach naslouchal s očima zavřenýma tomuto zpěvu, jenž se v jeho nitru rozezníval, a znovu si pomyslí, že tu je dobře a že zde zůstane.

Stál na kraji moře, sám, stranou od svých sester, blízko Aschenbacha, vzpřímený, s rukama za hlavou, a houpal se zvolna na chodidlech, snil o něčem, a připlouvající vlnky mu máčely prsty u nohou. Kadeře zlatistých vlasů se mu kroutily u skrání i na šíji, slunce mu prosvěćovalo chmýří nahoře na páteři, jemná kresba žeber, souměrná hrud' se rýsovaly pod přiléhavým zahalením, podpaží měl ještě hladká jako socha, podkolení se leskla a drobné žilkoví na nich vzbuzovalo dojem, že jeho tělo je utvořeno z jakési světlejší hmoty. Kolik kázně, jakou přesnou myšlenku vyjadřovalo to natažené, mladistvě dokonalé tělo! Ale onu přísnou a ryzí vůli, která tu byla tajně při díle a dokázala vykřesat na světlo tuto božskou sochu – nezná ji dobře i on, umělec? Nepůsobí i v něm samotném, když všecek proniklý střízlivou vášní vyproštuje z mramorové hmoty jazyka štíhlý tvar, který má v duchu před očima a který lidem ztvárňuje jako sochu a zrcadlo duchovní krásy?

THE THOMAS MANN

V roce 2024 oslavil sté výročí Mannův monumentální jemně psychologický román **Kouzelný vrch** (Der Zauberberg). Dodnes k nám promlouvá svým neomšelým jazykem a viděním světa hlavní hrdina Hans Castorp a stále nás unáší pryč z každodenní šedi do jiného, byť ještě nikoliv onoho světa. Švýcarské Alpy poznal Thomas Mann díky své ženě, kterou navštěvoval v době jejího onemocnění v plicním sanatoriu.

KOUZELNÝ VRCH

Bud' sbohem, Hansi Castorpe, ty páteční děcko srdce prostého! Tvůj příběh skončil. Dovyprávěli jsme jej; nebyl ani kratochvilný, ani zdlouhavý, byl to hermetický příběh. Vyprávěli jsme jej kvůli němu, nikoli kvůli tobě, neboť tys byl prostý. Ale přece jen to byl tvůj příběh; že se přihodil tobě, musils být asi šelma, a my nezapíráme, že jsme při něm pojali k tobě náklonnost pedagoga, která by nás mohla svést, abychom se zlehka špičkou prstu dotkli koutku oka při pomýšlení, že už tě nikdy nespatříme ani neuslyšíme.

Odpoledne 12. listopadu 1927 přišla zpráva ze Stockholmu, že TM získal **Nobelovu cenu za literaturu**. Cenu ve výši 200 tisíc říšských marek použil na umoření dluhu dětí Klause a Eriky, k nákupu dvou aut, ke stavbě letního domu v Nidě v Litvě a zbytek uložil v Německu. Mannovi přišli o veškerý majetek v době nacismu.

OSOBE | MŮJ LETNÍ DŮM

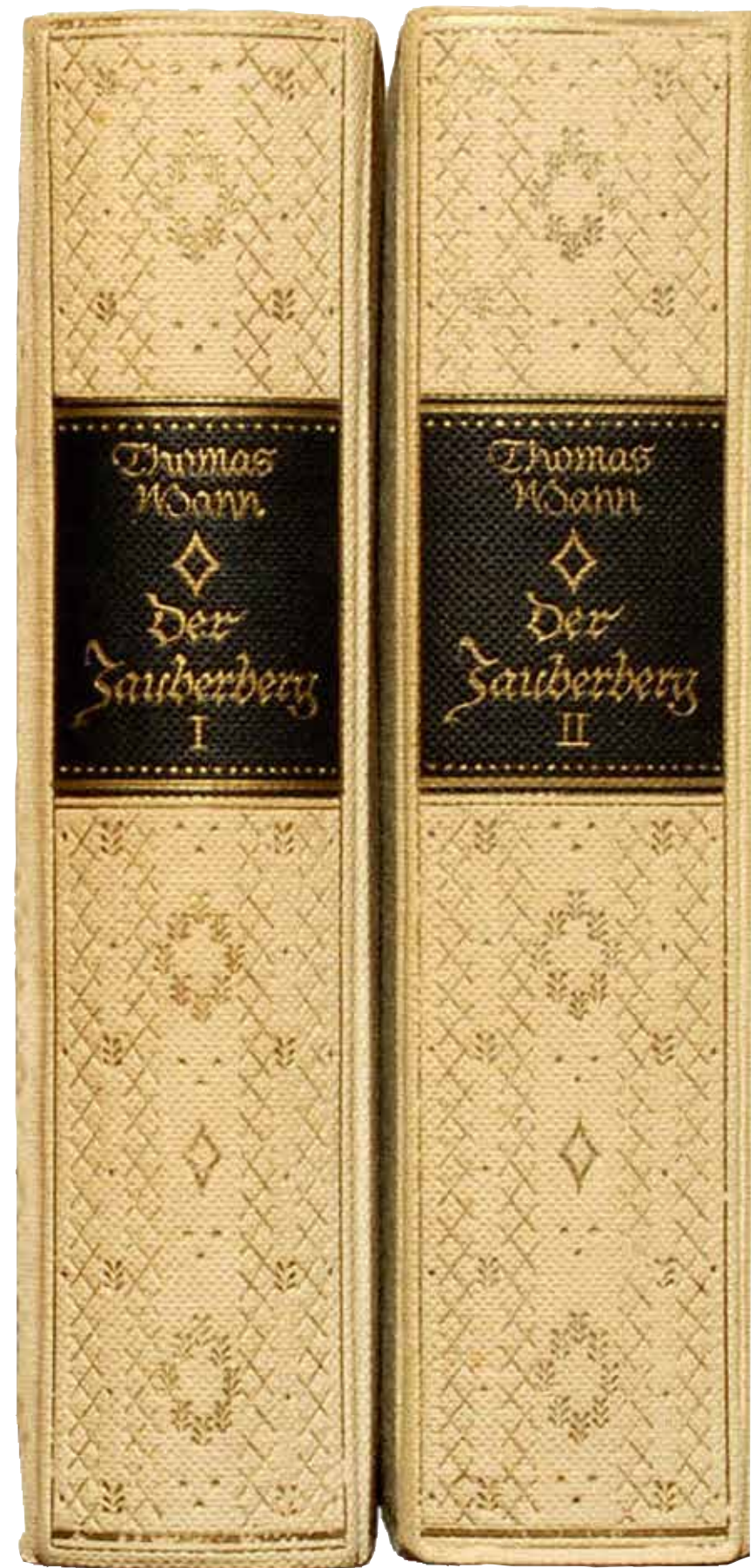
V létě jsme vždy rádi chodili k moři a jednoho dne nám doporučili navštívit samlandské pobřeží. Již několik týdnů jsme byli v Rauschenu. To jsou značně triviální pobaltské lázně, jakých je mnoho, a toužili jsme po něčem jiném. Navrhli nám navštívit kosu. Dobře, jeli jsme tedy na několik dní do Nidy na Kuronské kose a tamější krajinou jsme byli tak naplněni, že jsme se rozhodli postavit si tam chýše, jak to stojí v bibli. To sice u nás není nic nového, neboť se téměř všude rozhodujeme s fantazií, ať už ve Sv. Mořici, nebo v Asuánu. Ale tentokrát to bylo vážnější. Dojem byl hluboký. Člověk tam najde úžasný jižní prvek. Voda zálivu je v létě při modré obloze tmavomodrá. Působí to jako Středozemní moře. Je tam druh borovice podobný piniím. Bílé pobřeží je krásně rozmáchlé, člověk by mohl věřit, že je v severní Africe. Padl nám do oka jeden pahorek u zálivu a začali jsme koketovat s místem pro stavbu. Když jsme odcestovali, byli jsme už tolik zavázáni, že jsme nemohli couvnout, i kdybychom chtěli. Za zprostředkování domorodců jsme uzavřeli nájemní smlouvu s litevskou lesní správou, angažovali jsme memelskou architektonickou firmu, a tak jsme brzy postavili dřevěný dům. Všechno bylo strašně jednoduché, jen dřevo a broušený lak. Když nastalo příští léto, stál dům pevně a hotov. Přišli jsme a sedli si na verandu svého domečku, jako by to tak bylo odevždy.

Thomas Mann Kouzelný vrch

KLUB
ČTENÁŘŮ
ODEON

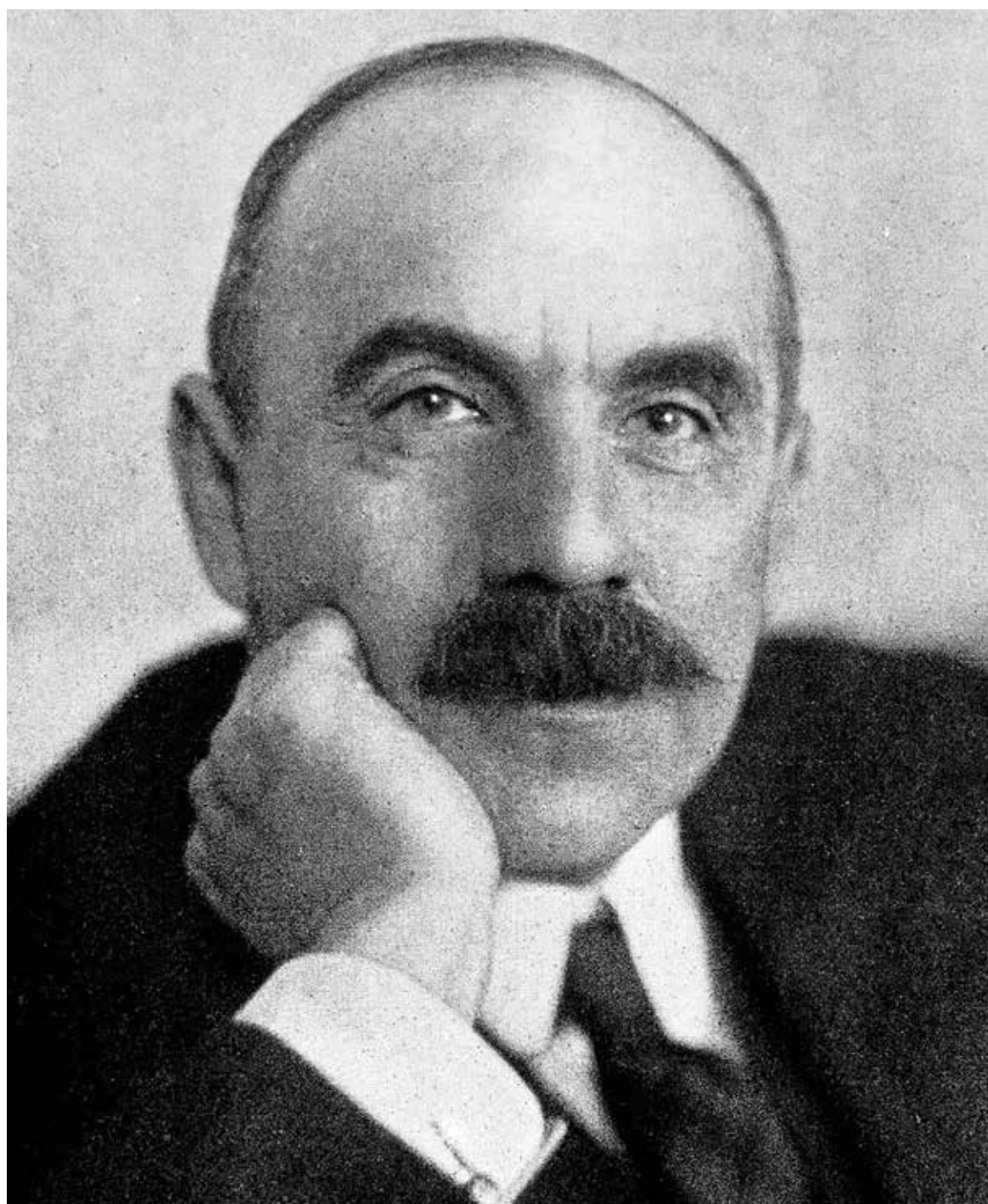
Hlavní hrdina románu **Kouzelný vrch** Castorp je přemýšlivý člověk. Intenzivně se zabývá velkými životními otázkami a hledá hlubší smysl světa kolem sebe.

THOMAS MANN

Nástup Hitlera a převzetí moci nacionálními socialisty v Německu ukončilo rodině Mannových možnost žít a tvořit v rodné zemi. Od roku 1933 se stává Thomas Mann aktivním zastáncem pronásledovaných Židů v Německu. Nazývá se filosemitou, píše stať *Zachraňte Židy Evropy*. Thomas Mann světu připomíná význam židovských vědců, lékařů, hudebníků: Paula Ehrlicha, Augusta von Wassermanna, Yehudi Menuhina, Vladimira Horowitze, Arthura Rubinsteina, Alberta Einsteina. „Žádná lidská bytost, která vstoupila do duchovní říše, nemůže být antisemitou.“

August von Wassermann (1866–1925), židovsko-německý imunolog, bakteriolog. Vypracoval tzv. Wassermannův test, kterým doložil nákazu syfilidou.

Vladimir Horowitz (1903–1989), židovsko-ruský klavírní virtuos.

O SOBĚ | MÁ DOBA

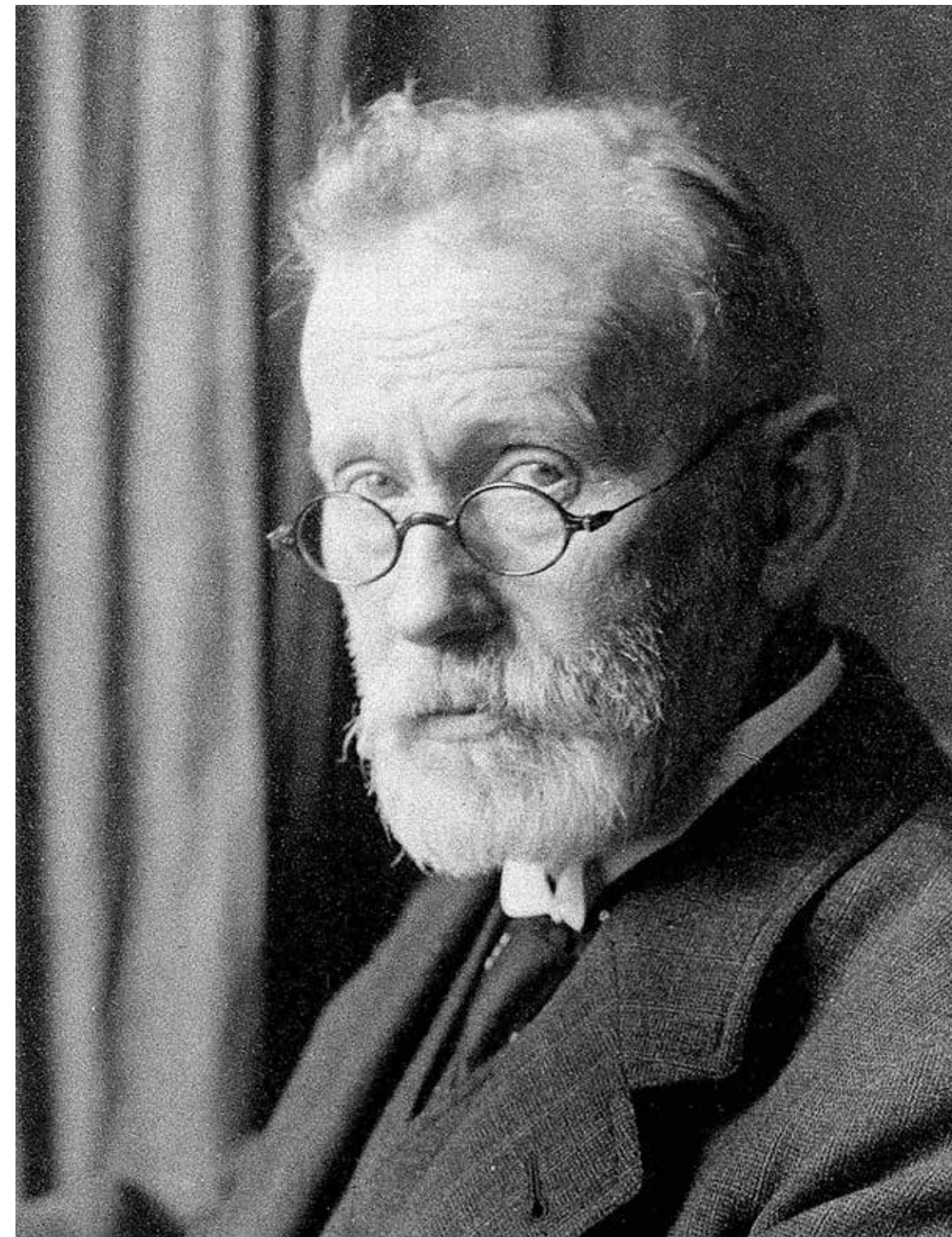
Vždy je odvážné zakládat si nějak na zvláštní historické vydatnosti vlastního života, neboť vždy to může být a bude ještě pestřejší. Když už na svět přišlo všelicos, hned po německo-francouzské válce a konci druhého francouzského císařství, měl člověk prožít ještě německou hegemonii za Bismarcka a rozkvět britského impéria za Viktorie, téměř rázem tím, již s osobním vědomím, měl prožít intelektuální podkopání měšťanských životních norem všude v Evropě, katastrofu roku 1914 se vstupem Ameriky do světové politiky a pádem německého císařství, naprostou změnu morální atmosféry ve čtyřech krvavých letech první světové války, ruskou revoluci, nástup fašismu v Itálii a nacionálního socialismu v Německu, Hitlerův děs, spolčení Západu a Východu proti němu, vyhranou válku a znovu ztracený mír...

Yehudi Menuhin (1916–1999), židovsko-americko-švýcarský a britský houslový virtuos a dirigent, iniciátor řady hudebních institucí.

Arthur Rubinstein (1887–1982), židovsko-polský, později i americký klavírista, jeden z nejproslulejších hudebníků minulého století.

Paul Ehrlich (1854–1915), židovsko-německý vědec a lékař. Zabýval se především bakteriologií a serologií. V roce 1909 objevil nový prostředek účinný proti syfilis, kterému dal název *salvarsan*.

THOMAS MANN ACHTUNG EUROPA!

AUFSÄTZE ZUR ZEIT

INHALT:

Die Höhe des Augenblicks / Appell an die Vernunft / Achtung, Europa! / Ein Briefwechsel / Spanien / Mass und Wert / Vom kommenden Sieg der Demokratie

Dieser Band enthält die wichtigsten Aufsätze und Vorträge Thomas Manns seit dem Jahre 1930. Sie sind ein Bekenntnis zur Humanität, ein Protest gegen die Verfolgung und Entrechtung der Menschen und ein Ausblick auf den Sieg der Gerechtigkeit

BERMANN-FISCHER VERLAG/STOCKHOLM

Svazek *Evropa, pozor!* obsahuje nejvýznamnější eseje a přednášky Thomase Manna od roku 1930. Jsou závazkem k lidskosti, protestem proti pronásledování a zbavování občanských práv a výhledem na vítězství spravedlnosti.

Albert Einstein (1879–1955), židovsko-německo-americký teoretický fyzik, jeden z nejvýznamnějších v dějinách vědy, jeho teorie relativity jej proslavila po celém světě. Nositel Nobelovy ceny z roku 1921.

THOMAS MANN

Thomas Mann.

1875-1955

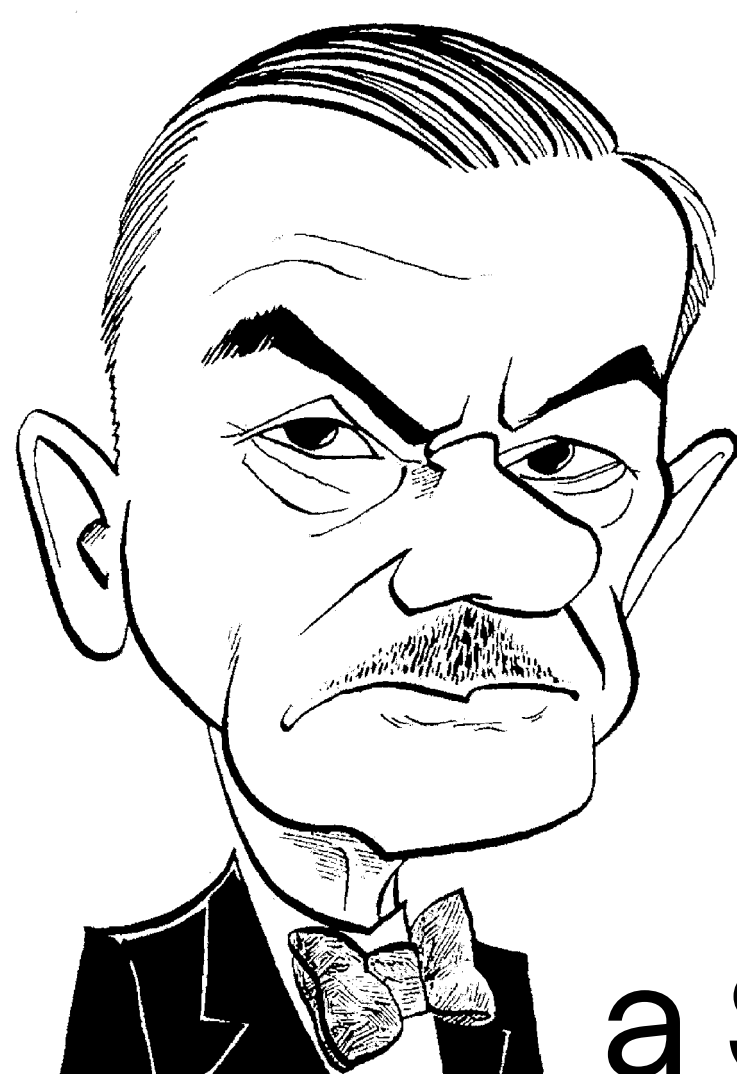

Státní fond kultury ČR

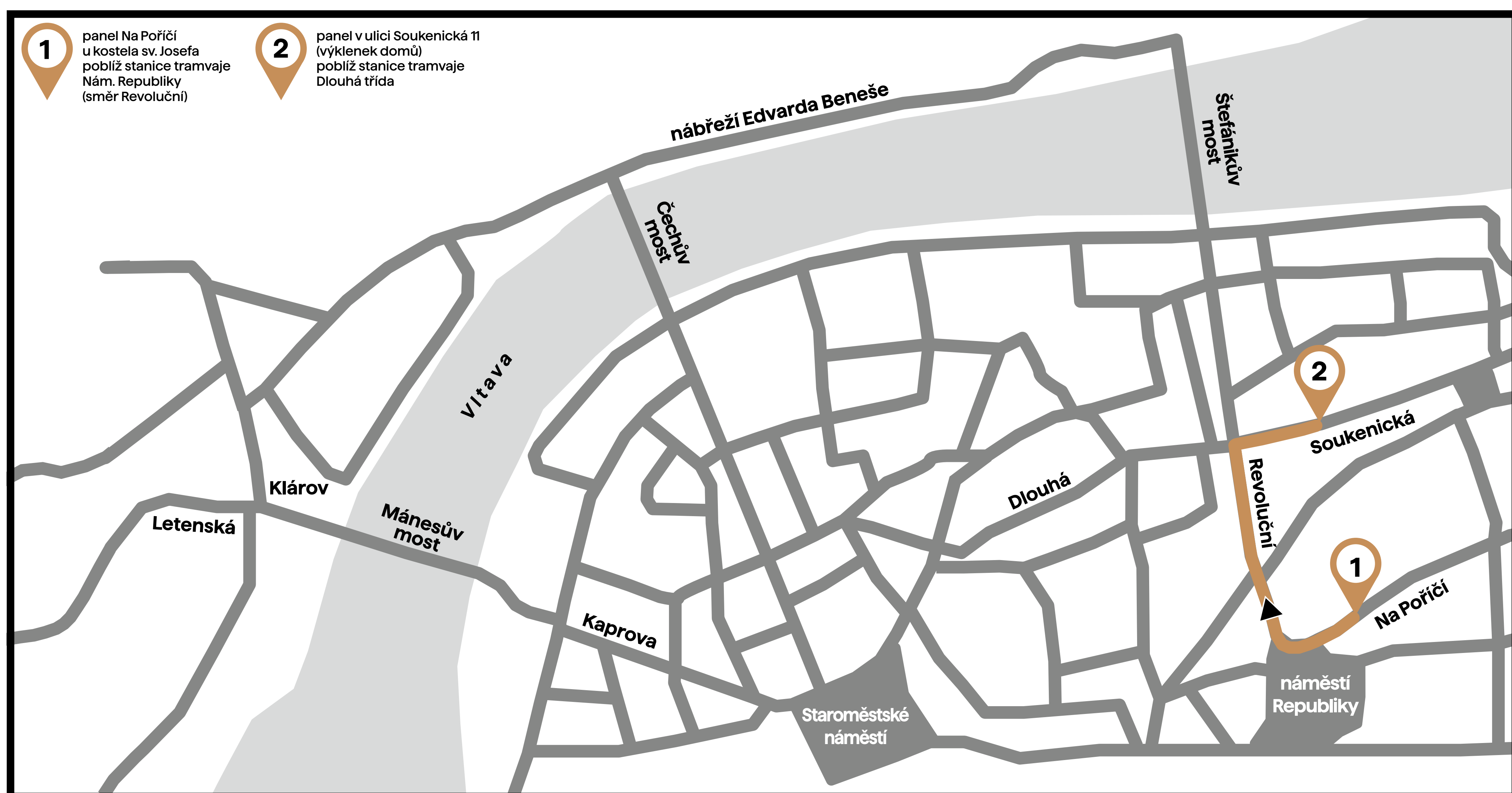
Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

THOMAS MANN

slovem i obrazem,

na kterou poskytly grant
Městská část Praha 1
a Státní fond kultury České republiky.

Připravila: Zuzana Brikcius

Grafická úprava: Markéta Zahradková

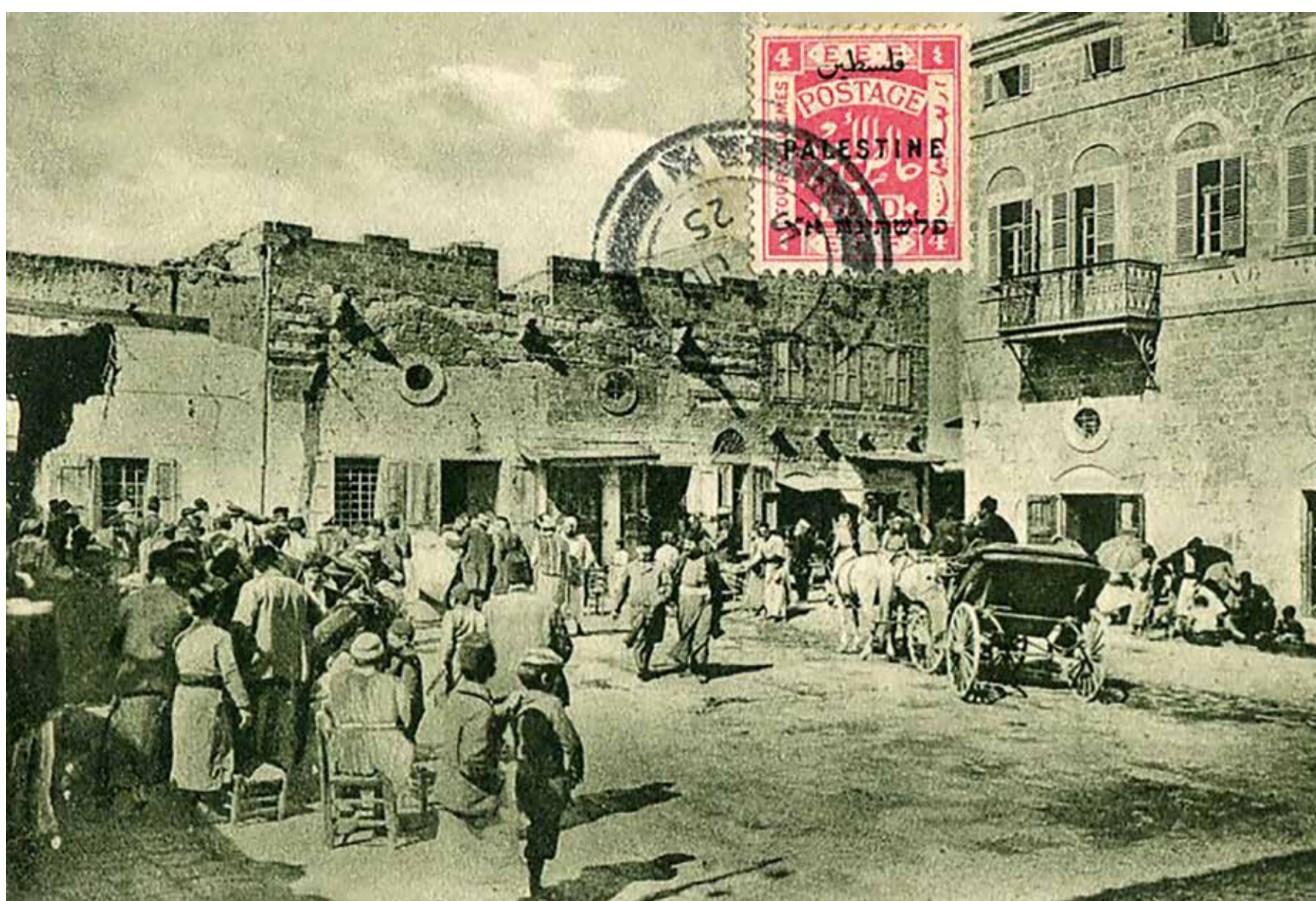
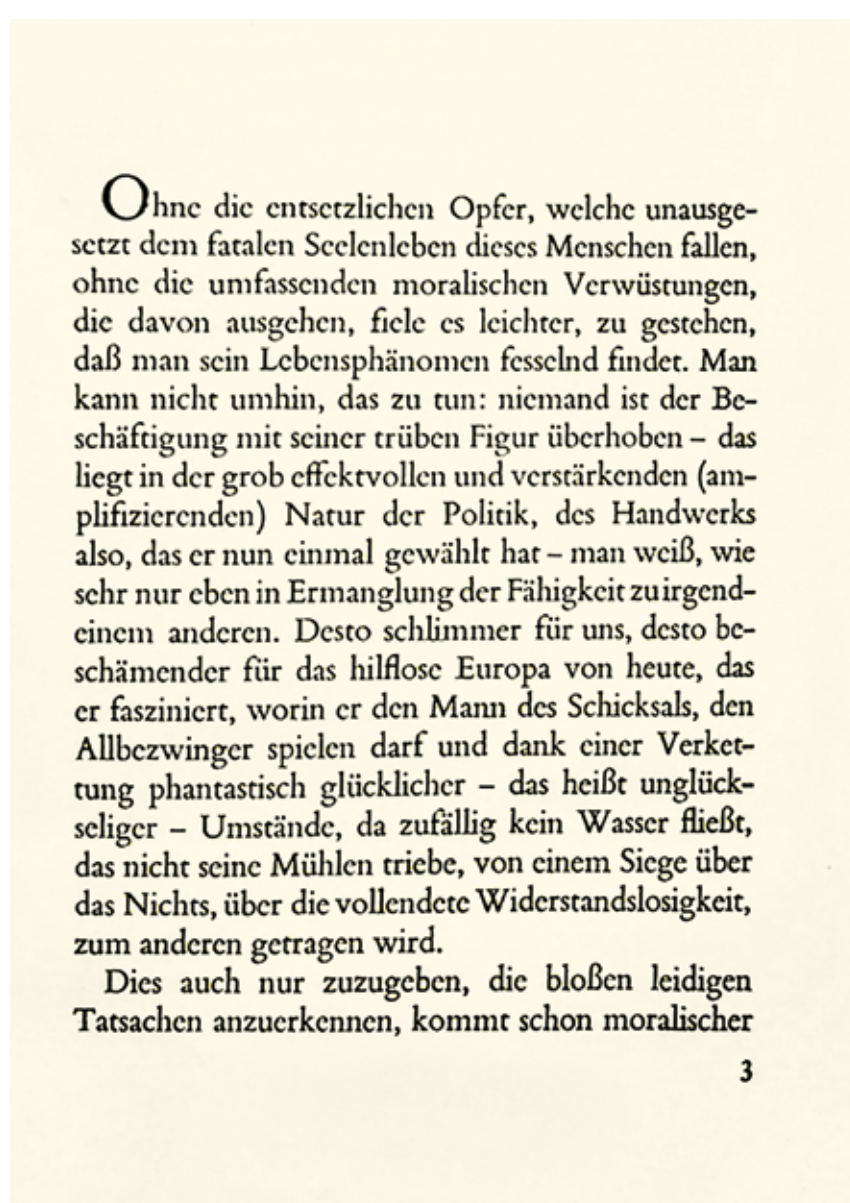
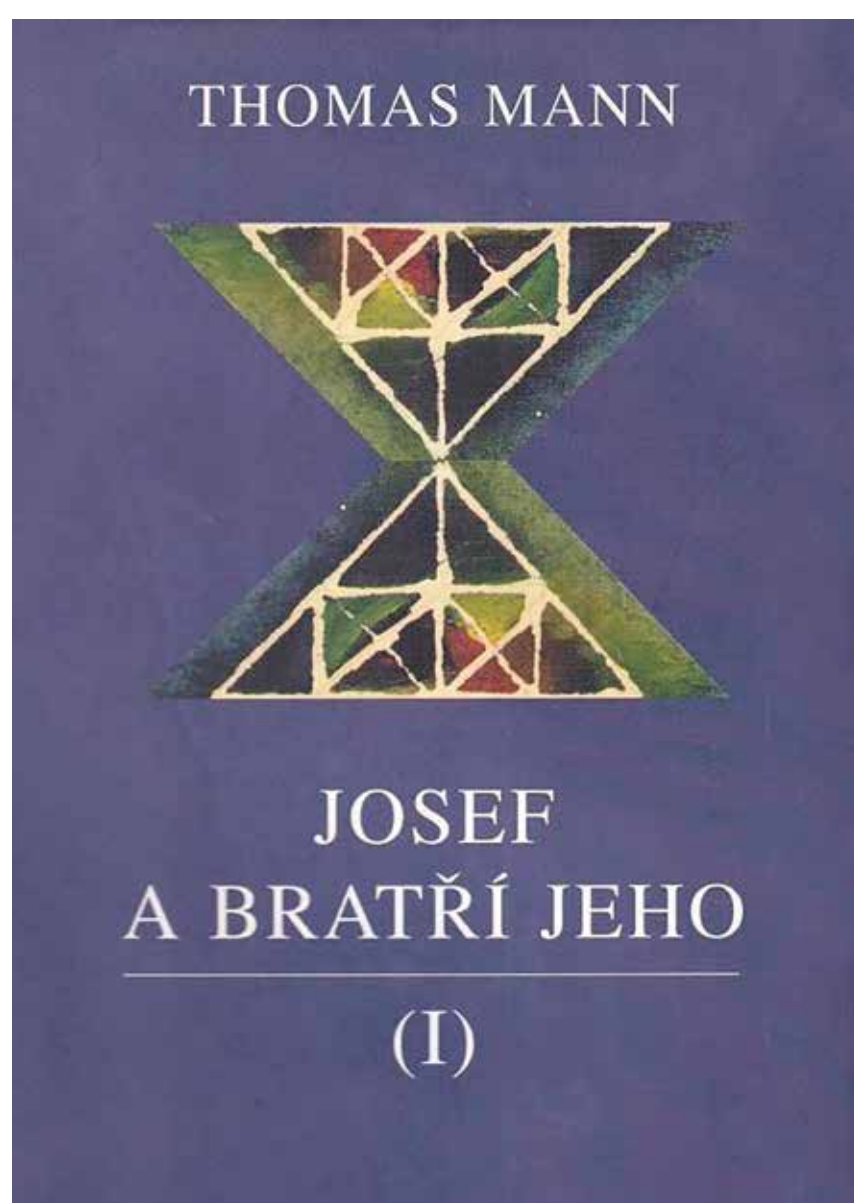
Celou výstavu si lze prohlédnout na: www.brikcius.eu

THOMAS MANN

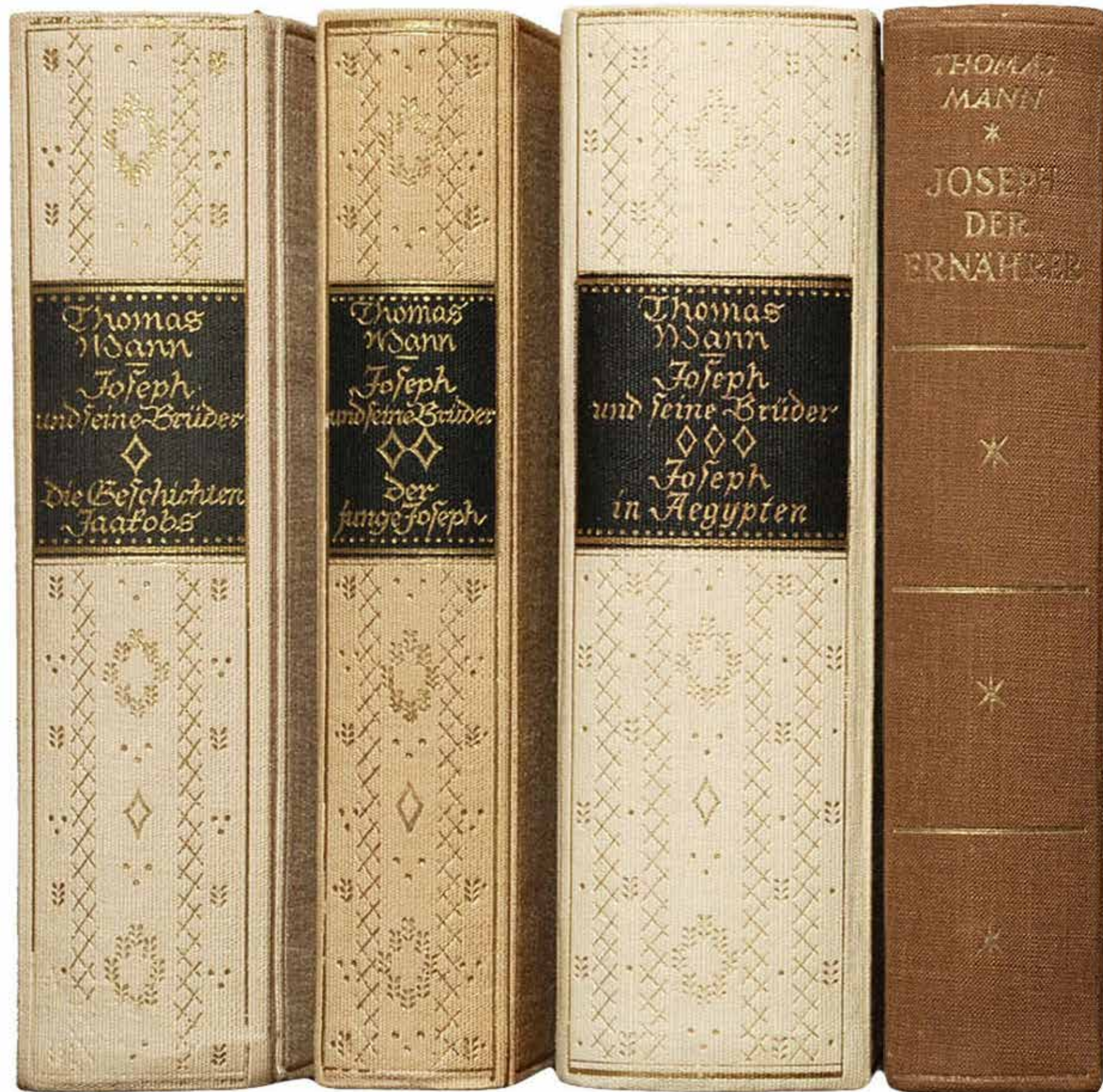
Thomas Mann se cítil být kulturním konzervativcem, nepolitickým humanistickým myslitelem, jehož vnímání vlasti i světa bylo násilně otřeseno v roce 1933 převzetím moci nacionálními socialisty v Německu. Od 27. září 1933 se proto usadil s rodinou u Curyšského jezera ve Švýcarsku. V letech 1933–1943 vydal biblickou románovou trilogii *Josef a jeho bratři*, inspirovanou cestou do Palestiny v roce 1925. První dva díly stačil vydat ještě v Německu, poslední už v USA.

O SOBĚ I ZNOVUSHLEDÁNÍ SE ŠVÝCARSKEM

Jak rád o tom mluvím a o radosti, kterou mi to připravilo a neustále připravuje. Po několika týdnech strávených v milém Curychu mě totiž ještě očekává zotavovací pobyt v Bergenu, ne v nejvyšší poloze, to lékař nechce, ale ve Flims-Graubünden s jeho lesy a jezerem.

Odtamtud jsem bouřlivými mraky přiletěl sem, do země, po níž jsem devět let cítil jistý druh stesku jako po domově. Stala se mi totiž domovem, když jsem ztratil Německo. Darovala mi domov, ochranu a pokoj k práci na pět let, než jsem odešel do Ameriky. Kontakt se Švýcarskem a švýcarským duchem jsem neztratil nikdy, nejenže jsem s jistým pocitem spolupatříčnosti sledoval jeho vnitřní život v jeho denících, ale nadto jsem s obdivem venku opět četl velkou švýcarskou literaturu: Kellera, Zeleného Jindřicha, toto bohaté, jedinečné dílo, které jsem studoval v obou jeho pojetích, a eposy o Ulim od Gotthelfa, překypujícího silou, jeho otřesný příběh o černém pavouku.

Thomas a Katia Mannovi na terase v Küsnachtu, 1934

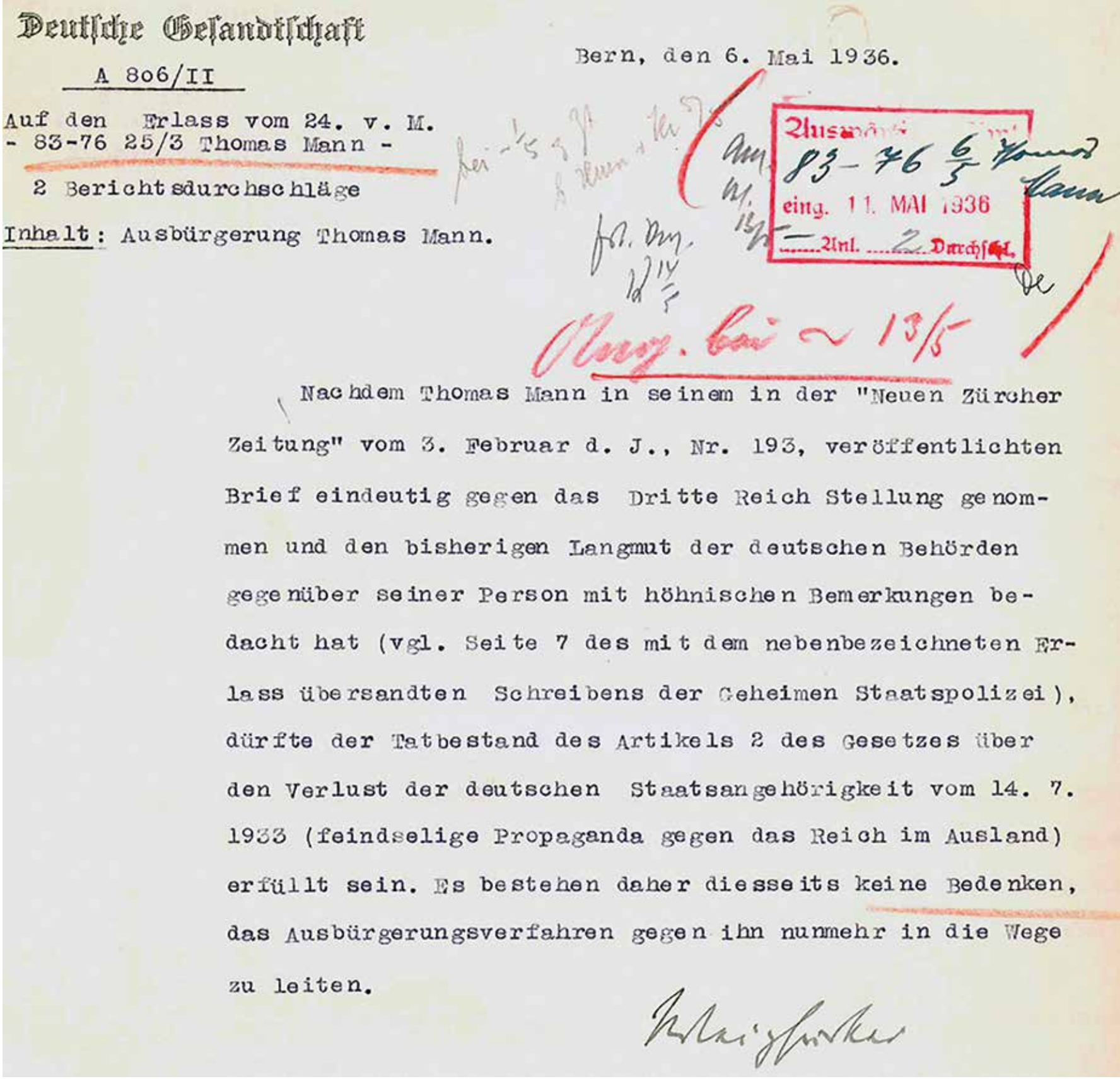

Mannova pracovna v domě u Curyšského jezera

THEOMANNSTAVAN

Thomas Mann a jeho bratr Heinrich obdrželi v roce 1936 československé státní občanství. Východočeské město **Proseč** udělilo oběma spisovatelům domovské právo. **T. G. Masaryk** a **Eduard Beneš** osobně iniciovali pomoc bratrům Mannovým. Malá demokratická země uprostřed Evropy se tak statečně zastala pronásledovaných umělců.

V oficiálním dopise z německého velvyslanectví v Bernu hovoří Ernst von Weizsäcker v roce 1936 o „pohrdavých poznámkách“ Thomase Manna. Uvádí, že „není důvodů k obavám, aby bylo nyní zahájeno řízení o zbavení občanství“.

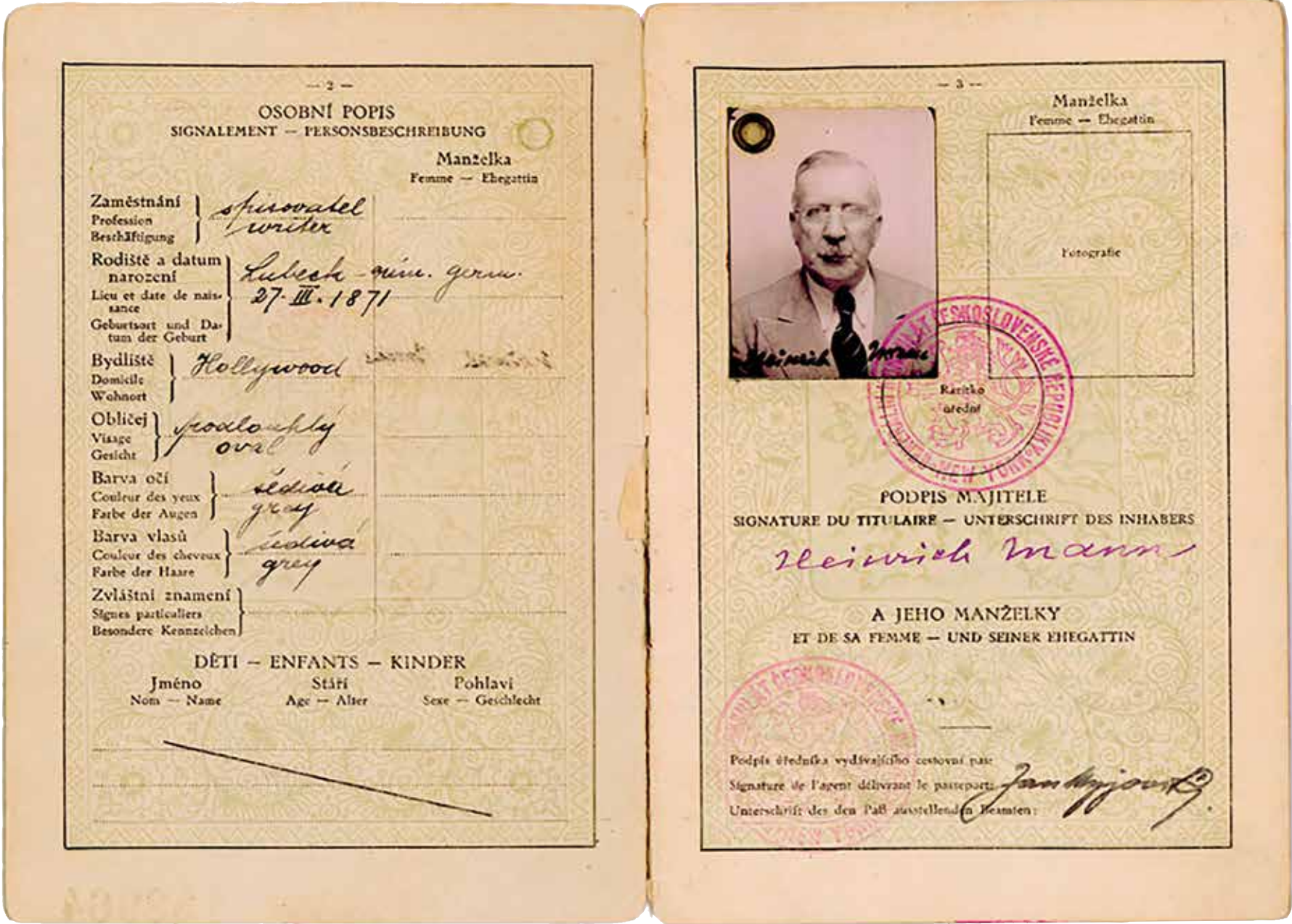
OSOBE | MÁ GOETHOVSKÁ CESTA

Do Prahy jsme přijeli o půl šesté a přijalo nás tam několik pánů z Uránie, tj. kulturního institutu, který mě pozval na Goethovy slavnosti, s nimiž byly zároveň spojeny oslavy patnáctiletého trvání tohoto velmi čilého a dobře vedeného institutu. V čele Uránie stojí pan profesor Frankl, který se tomuto úkolu cele věnuje. Má toho na práci mimořádně mnoho, neboť Uránie stále pořádá divadelní inscenace, kinoprodukce, přednášky atd. a má velké zásluhy o německou kulturu v Praze. Pánové nás vedou do krásného hotelu Esplanade poblíž nádraží, který je skutečně velmi hoden doporučení. Je charakteristický pro ctižádostivý velkoměstský vývoj, který Praha v posledních letech přijala a který se velmi pozoruhodně odlišuje od malostranské Prahy, romantické Prahy Golema. Program takové cesty bývá značně nahuštěný. Měli jsme sotva čas trochu se osvěžit, a již jsme museli na velké přijetí na čaji u ředitele Frankla, kde se nacházela německá Praha ve svých prominentních zástupcích: divadelnících, spisovatelích, hudebnících atd. To odpoledne bylo směsí čaje a pozdní večere, velmi se natáhlo a bylo mimořádně turbulentní a zajímavé. Takové přijetí sestává z krupobití nových známostí. Tisknou se ruce, zapřádají rozhovory, které jsou ihned přerušovány novými známostmi.

Heinrich Mann (1871–1950), spisovatel, esejista, jeho nejslavnější dílo *Profesor Neřád aneb Konec jednoho tyrana* z roku 1904 bylo v rodném Lübecku umlčeno či odsouzeno. Zfilmováním *Modrého anděla* a nesčetnými překlady, např. *Profesora Neřáda* se však proslavil po celém světě. Heinrich Mann, neúnavný bojovník za demokracii, zemřel jako Čechoslovák v americké Santa Monice krátce před svým návratem do Německa.

Proseč, město s více než osmisetletou historií

Cestovní pas Heinricha Manna vydaný Generálním konzulátem Československé republiky v New Yorku

Setkání Eduarda Beneše a Thomase Manna 24. března 1939

THEO MANN

V Praze byl Heinrich Mann často, dokonce navštívil Lány jako host TGM. Thomas Mann se rovněž do Prahy rád vracel. Při svých čteních v letech 1912, 1923, 1932 se spřátelil s Karlem Čapkem a Maxem Brodem. V pražském rozhlase vystoupil 21. ledna 1936 (Pozdrav do Prahy). Thomas Mann se vyznal i ze vztahu k české literatuře, kterou četl v překladech, např. Haškova Švejka, prózu Karla Čapka i dramata Františka Langera.

Letní sídlo
prezidenta
na zámku v Lánech

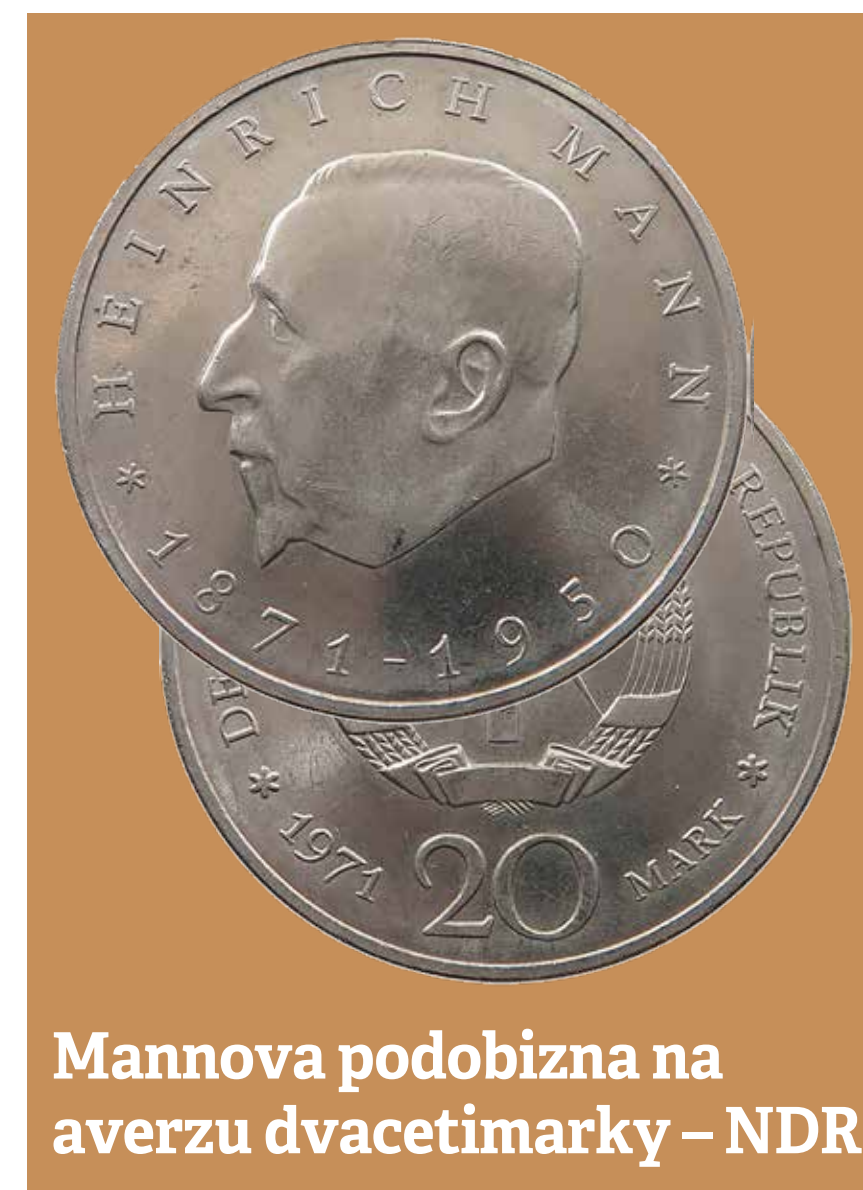
Karel Čapek (1890–1938), slavný český spisovatel, dramatik, překladatel a novinář. Jeho starším bratrem byl malíř a spisovatel Josef Čapek.

Max Brod (1884–1968), slovem i obrazem 2024

František Langer (1888–1965), židovsko-český spisovatel, dramatik a vojenský lékař, bratr spisovatele Jiřího Mordechaje Langera. Děti F. Langera byly po komunistickém puči roku 1948 z politických důvodů pronásledovány a on sám se stal zakázaným spisovatelem.

Mannova podobizna na
averzu dvacetimarky – NDR

O SOBĚ | MÁ GOETHOVSKÁ CESTA

Slavil jsem opětné shledání s tímto městem, které tak mimořádně obdivuji a miluji. Možnost ukázat je mé ženě pro mě byla výjimečnou radostí. Pohled z nábřeží Nového Města přes starý Karlův most na Hradčany a okolní budovy má něco z velmi svérázné velkorysosti, spojují se s ním tak velké historické a literární vzpomínky, že tento dojem je vždy velmi hluboký. Zejména vzpomínka na Valdštejna při procházce městem je stále znovu živá, zvláště při pohledu na vyzývavý královský palác, který nechal postavit poté, co s velkou nonšalancí nechal zbourat celou městskou část. Při pohledu na Prahu člověk musí stále znovu myslet na jistou Schillerovu scénu, v níž švédský plukovník požaduje, aby Praha byla obsazena Švédy, a Valdštejn prohlásí: „Cheb budiž! Ale Praha? To nejde.“ Potěšilo mě setkat se s českým kolegou Karlem Čapkem, kterého jsem znal ze Ženevy. Na kávu se šlo do vedlejší místnosti, kde se uzavíraly nové známosti a opět osvěžovaly staré, zejména s částí německo-pražských spisovatelů, mj. s Maxem Brodem, jehož jsem se během pobytu naučil velmi osobně oceňovat, když jsem již dříve znal a vážil si jeho děl. Odhlédnuto od jeho vlastních prací má velkou zásluhu o literární objev, totiž díla zemřelého Franze Kafky, snad příliš málo známého básníka, který klasickým způsobem představuje pražskou bídu. Hermann Hesse ho velmi příznačně a nikoli neprávem nazval utajeným králem německé prózy. To byl tento den v Praze. Příští den jsme se s Maxem Brodem ještě jednou projeli a prošli městem. Brod byl skutečně navýsost intimním znalcem svého otcovského města a vynikajícím průvodcem po něm, uměl najít i nejdolehlejší kouty. Potom v poledne následovala naše cesta do Vídně, na jejíž Westbahnhof jsme přijeli o půl deváté večer.

Thomas Mann v pražském rozhlase v roce 1936

Thomas Mann zůstal Čechoslovákem do roku 1944, kdy převzal americké občanství, předtím o svém záměru písemně informoval prezidenta Beneše v Londýně. Heinrich Mann, autor **Profesora Unrata** (film *Modrý anděl* s Marlene Dietrich se zapsal do filmových dějin), zůstal Čechoslovákem do své smrti (1950).

Marlene Dietrich

Režisér Modrého anděla
Josef von Sternberg

Thomas Mann a Katia Mannová před vchodem do domu
v Pacific Palisades v roce 1941.

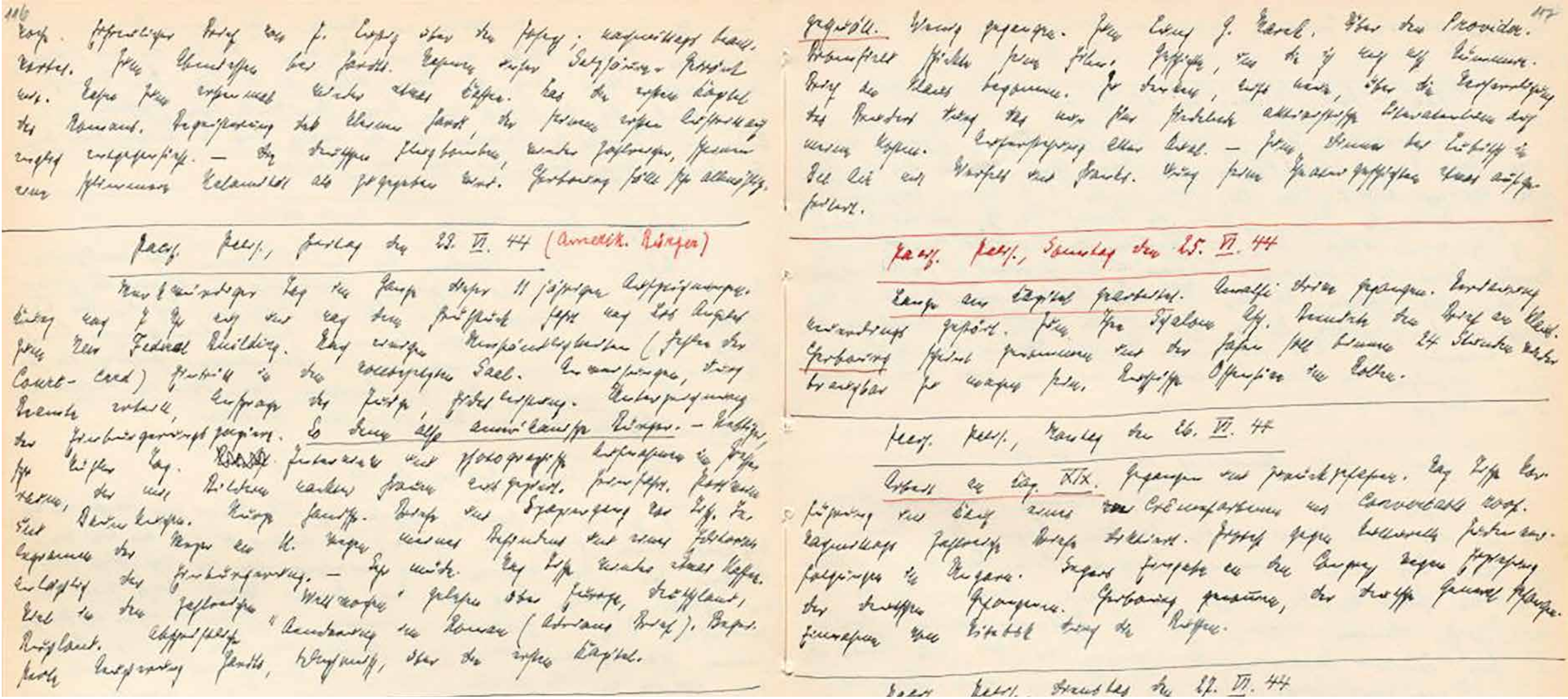
Exteriér domu Mannových v USA

Interiér domu v Los Angeles

O SOBĚ | KATIE MANNOVÉ K SEDMDESÁTINÁM

Ano, existují ženy, které jsou zcela manželkami, a takové, které jsou cele matkami, jejichž myšlenky patří cele muži nebo cele dětem, nebo jejichž láska je nerovnoměrně rozdělena mezi ním a jimi. Silné srdce této ženy, srdce jednoho celého člověka, nikdy nebilo tak odlišně. V její povaze se spojovaly oba typy, byla tak cele matkou jako cele manželkou a jedna láskyplná péče v ničem nepřevažovala druhou. Sedí tu a vyklepává stenogramy mých dopisních diktátů, kontroluje nakladatelovy opravy, vypracovává daňová prohlášení a mezi tím píše dlouhé, mateřsky radící dopisy vzdáleným dětem. Tu brání návštěvám a poučí je, aby přišly znovu ve vhodnou dobu. Obtížen a přetížen tisíci záležitostmi je její jasný duch ještě bdělý ke vzrušené účasti na veřejném životě, na světových událostech. Tu jim spílá. Tu se její poctivost pobouří nad ničemností politiky, nad lží, nesmyslem, pokrytectvím, nad myšlením korumpovaným zájmy. Tu si postěžuje na ničemnost, na níž si člověk přece nemá stěžovat, neboť tahle ničemnost je mocná, ať se ti říká cokoli. Nikdy se s tím nespokojí, jakkoli konejšivě ji člověk říká: „Co se divíš?“ Její energicky rychlý temperament se nazývá netrpělivost, netrpělivost s leností, se zarputilou pomalostí světa a lidí, s mrháním času, jež ochromuje veškerou její rychlost. A jaké trpělivosti se musela naučit, jak hrdinsky se vycvičila jako má družka, která se mnou nesla mou práci! Tyto strašlivé romány, v nichž se stále muselo stávat možným něco nemožného, jejichž vznik se roky a roky vlekl v denně sprádaných úvahách, s jejich vsuvkami, které zhltały další roky – jak často si musela povzdechnout: „Ne, to nevydržím!“

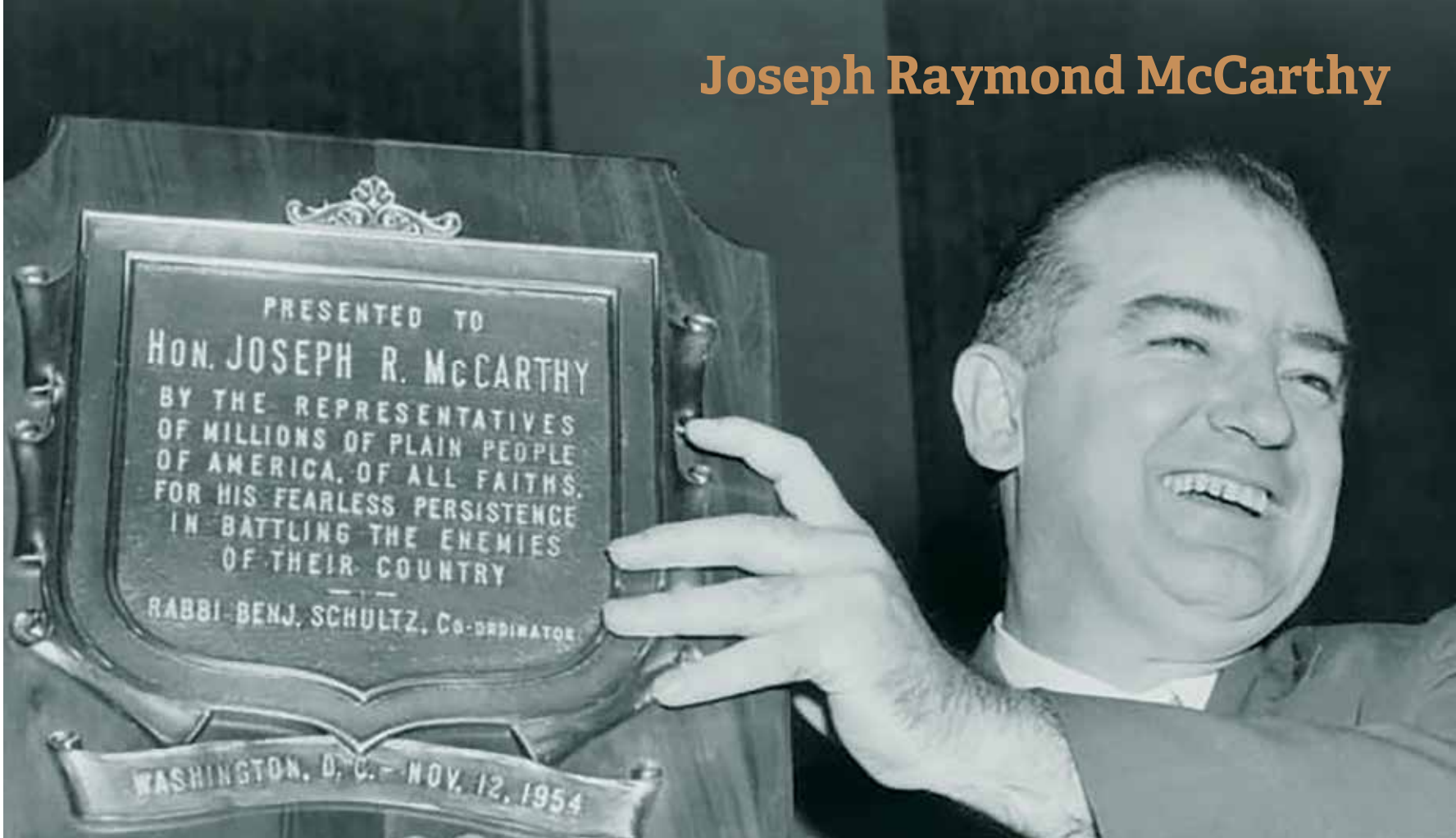

Originální rukopis Mannových deníkových záznamů z doby, kdy pobýval v New Yorku

Thomas Mann s manželkou a dcerou na letišti v New Yorku

Thomas Mann opustil Spojené státy v období začínajícího mccartismu, v červnu 1951 byl křivě nařčen z prostalinského a protiamerického postoje. V roce 1952 se manželé Thomas a Katia Mannovi i s dcerou Erikou vrátili do Švýcarska. Ve svém deníku psal o opakované emigraci.

O SOBĚ | DUCH A PENÍZE
Každopádně jsem osobně z dřívějška zavázán kapitalistickému světovému řádu, pročez mi nikdy nebude příslušet na něj tak řádně à la mode plivat.

O SOBĚ | ZPRÁVA Z CESTY
Můj hnus z fašistické neřesti, která dnes nachází tolik shovívavosti, abych neřekl nadržování, ze mě nikdy nebyl s to udělat komunistu, a to se ví. Je mi cizí totalitní stát, jeho jakobínská ctnost, jeho metody tajné policie, jeho optimismus bez humoru, jeho zakazování buržoazní zjemnělosti a všeho toho, co nazývá dekadentní, lidu cizí a formalistické. Ale ví se také, že jsem spíše nekomunista než antikomunista, že pohrdám tím, aby mě používali proti pokušitelským novým ideálům, které se už tak mnohdy staly zájmem posměšných výtek, a prostě fakt, že se zdráhám podílet na zuřící hysterii pronásledování komunistů.

Československý pas Thomase Manna

Thomas Mann mluví o Evropě, kterou by si přál (1953)

THOMAS MANN

O SOBĚ | PAŘÍŽSKÉ DOJMY 1950

Mezitím jsem však přece jen byl schopen opět zakoušet neuvěřitelnou krásu tohoto města – dvanáct let jsem je neviděl a fakticky zapomněl, jak je krásné! Na rychlých toulkách se můj zrak pásl na širé nádheře pařížských vedut, na nesmazatelném historickém lesku její architektury a smysly a nervy jsem se vciťoval do jejího specifického života, který se ve všech světových zvratech bez námahy a od přírody osvědčuje – do této kyslíkem literatury napuštěné atmosféry lehkosti, slastného úsměvu, skeptické zkušenosti, civilizace stále se ještě držící na nejzazším hrotu... Nejsem přesný, nepíšu dobře... Jsou tu malé kavárny na bulvárech, kde rozervaní intelektuálové, staří, z ducha a nicnedělání existující bratři absintu a bohémové tráví své dny – každý okamžik člověk věří, že spatří Verlaina.

Mám sklon k rezignaci, k abdikaci, která je také prvkem atmosféry, jež se tam dýchá. Jen to ne! Mám záchvaty degaullismu, když něco takového cítím. Existuje jistá připravenost k lásce, která člověka odzbrojuje. Integrace Evropy na základě duchovního sebeodzbrojení Francie, to by nebyla Evropa, o níž snili „dobří Evropané“. Bylo by to dodatečné Hitlerovo vítězství, jež hrozí ze všech stran. Nebyla by to také Evropa nejlepších Němců, kteří chtějí evropské Německo a žádnou německou Evropu. Nadbytkem sebevědomí ať je francouzský sklon k Němcům, a žádná kapitulace! „Faible“, ale žádná „faiblesse“.

Při 150. výročí úmrtí spisovatele Friedricha Schillera v roce 1955 byl Thomas Mann ve Výmaru přijat a oslavován jako vzácná státní návštěva.

O SOBĚ | „POTŘEBUJE ČLOVĚK K BÁSNĚNÍ SPÁNEK A CIGARETY“

Co se týče „stimulancií“, na něž jsem při práci zvyklý, mohou projít jako neškodné. Trochu přitom kouřím, také asi nějakou maličkost sním. Sportovec jsem nikdy nebyl, musím ale držet na pohybu při chůzi a mám velkou radost, když jedu venkovem v otevřeném autě. V umělecké oblasti je k povzbuzení mé produktivní chuti nejschopnější naslouchavý vhléd do faktury dobré a chytré hudby.

V roce 1953 mu bylo uděleno čestné prezidentství Německého spisovatelského památníku ve Výmaru. V posledních letech svého života ještě navštívil místa svého mládí, místa svých literárních hrdinů. Thomas Mann stačil zažít nové Německo, které slavilo svého nalezeného syna se vši úctou a nadšením, který si tento literární gigant zasloužil.

O SOBĚ | ZNOVUSHLEDÁNÍ SE ŠVÝCARSKEM

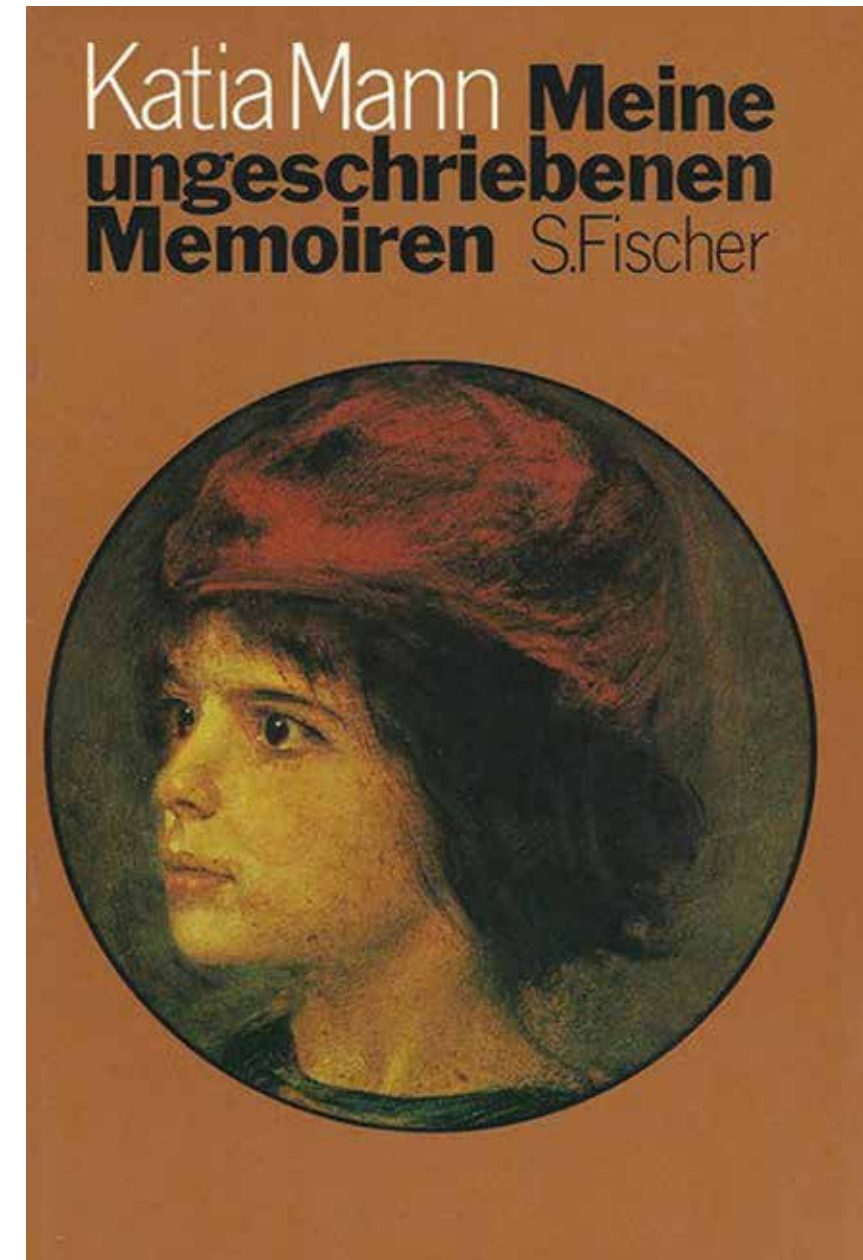
Často jsem snil o opětném shledání, jehož si nyní užívám a jež bylo v jistých letech velmi zpochybněno, zpochybněno historickými událostmi, které se dobově jevily tak, jako by mi Evropa už nikdy neměla být přístupná, zpochybněno i osobní těžkou nemocí, která mě neočekávaně přepadla. Ale přežili jsme, Švýcarsko i já.

Thomas Mann ve východoněmeckém Výmaru

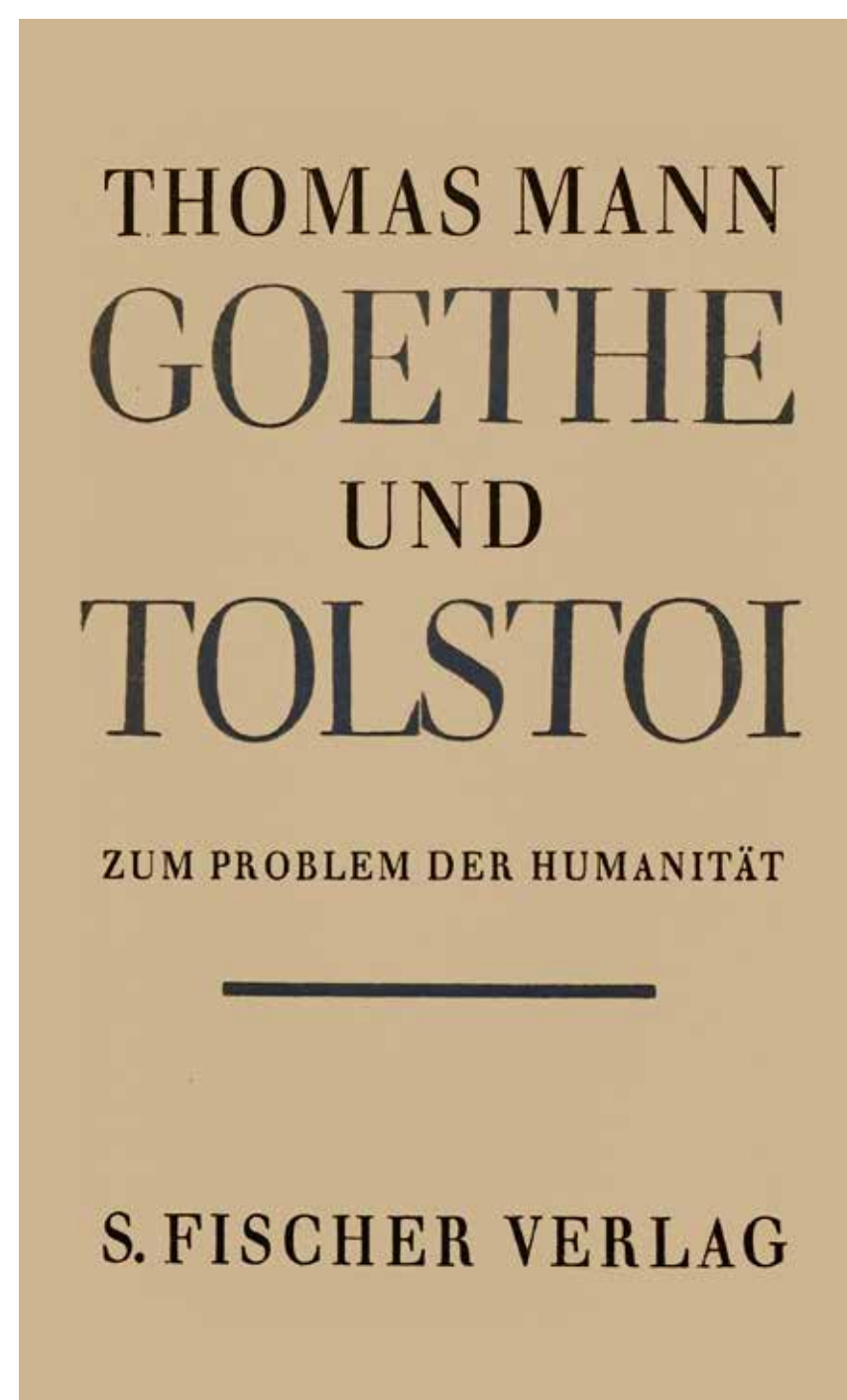
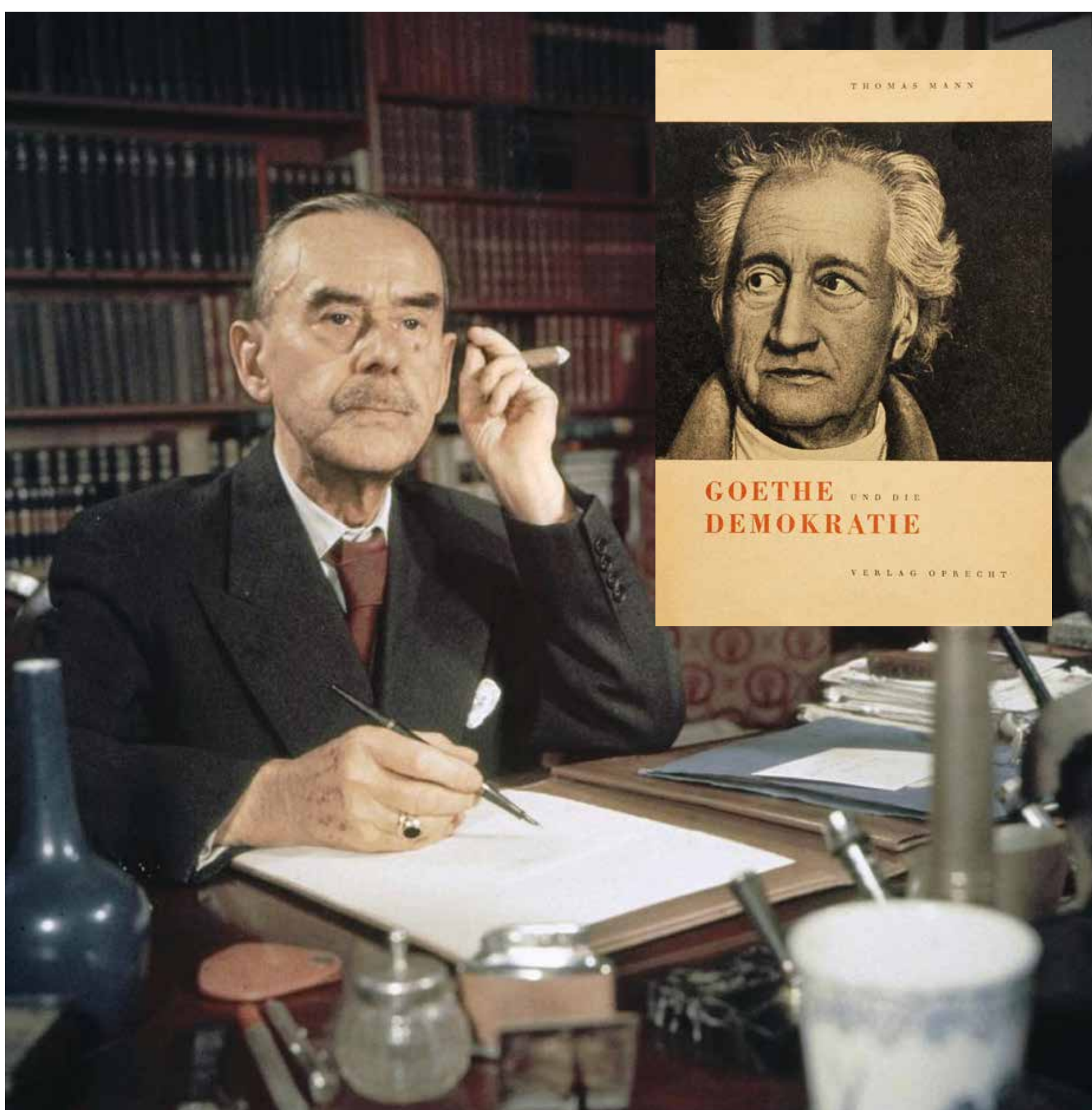
THOMAS MANN

Thomas Mann se svojí paní Katiou, která je autorkou knihy *Mé nenapsané paměti*

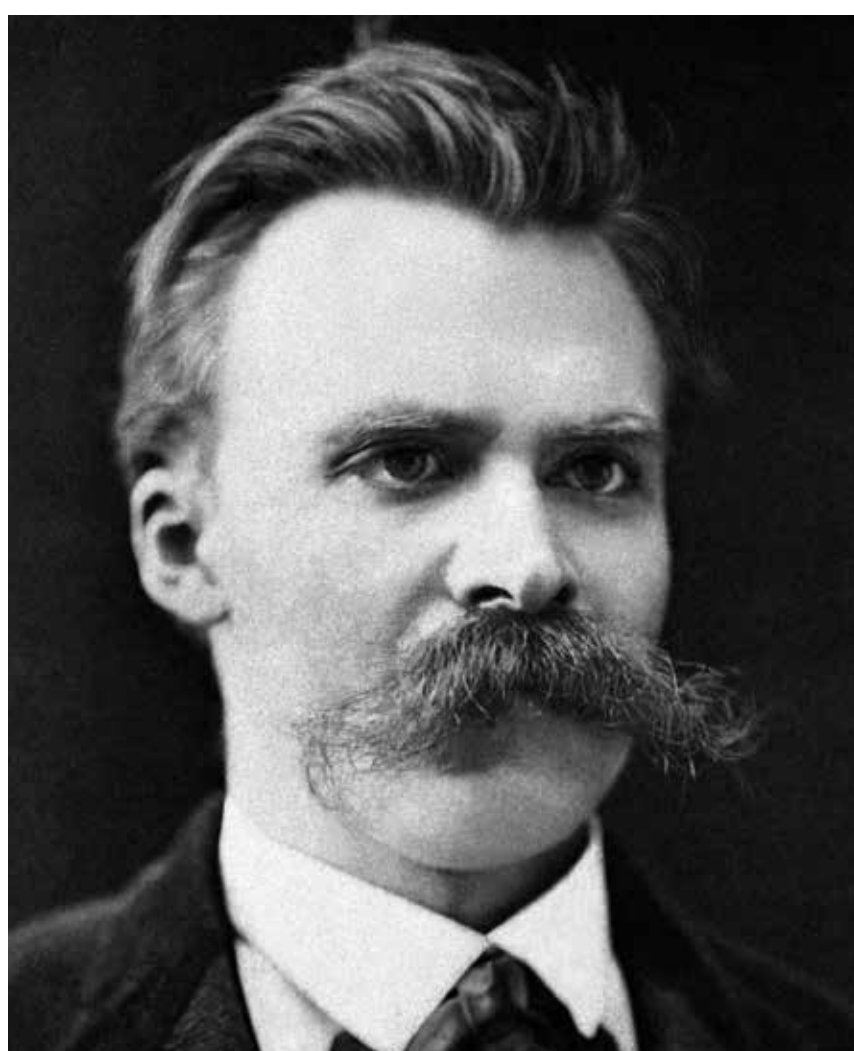
O SOBĚ | MŮJ ZPŮSOB PRÁCE

Nikdy jsem neopisoval ani nenechal opisovat větší rukopis, nýbrž vždy jsem do tiskárny dával rukopis původní. Sazeči se s tím vždy dobře vypořádali, bez výjimky. Diktování je mi odporné. Nějaký čas jsem se pokoušel tímto způsobem vyřizovat alespoň svou korespondenci, brzy jsem ale od toho opět ustoupil. Nepotřebuji jiné lidské médium. Mou pracovní dobou je dopoledne, ráno. Mám rád Goethův výrok: „Božsky uctívej den přede dnem! Neboť všechna píle, hodná ocenění na muži, je ranní.“ Přece se nedělo bez lítosti, že jsem byl nucen odřící noční práci, kterou jsem jako mladík rád vykonával. Jsem zvyklý pracovat v místnosti. Míním, že otevřené nebe rozptyluje myšlenky. V létě potřebuji aspoň střechu verandy, zahradní domek nad hlavou, nějaký kryt, který takříkajíc chrání atmosféru díla. Ptáte se na způsob vznikání mých prací? Při koncepci se především klamu o rozsahu. Buddenbrookovi byli myšleni jako román o dvou stech padesáti stranách, Smrt v Benátkách jako novelka do Simplicissimu, Kouzelný vrch, který dostal dva tlusté svazky, jako malá satyrská hra k tomu.

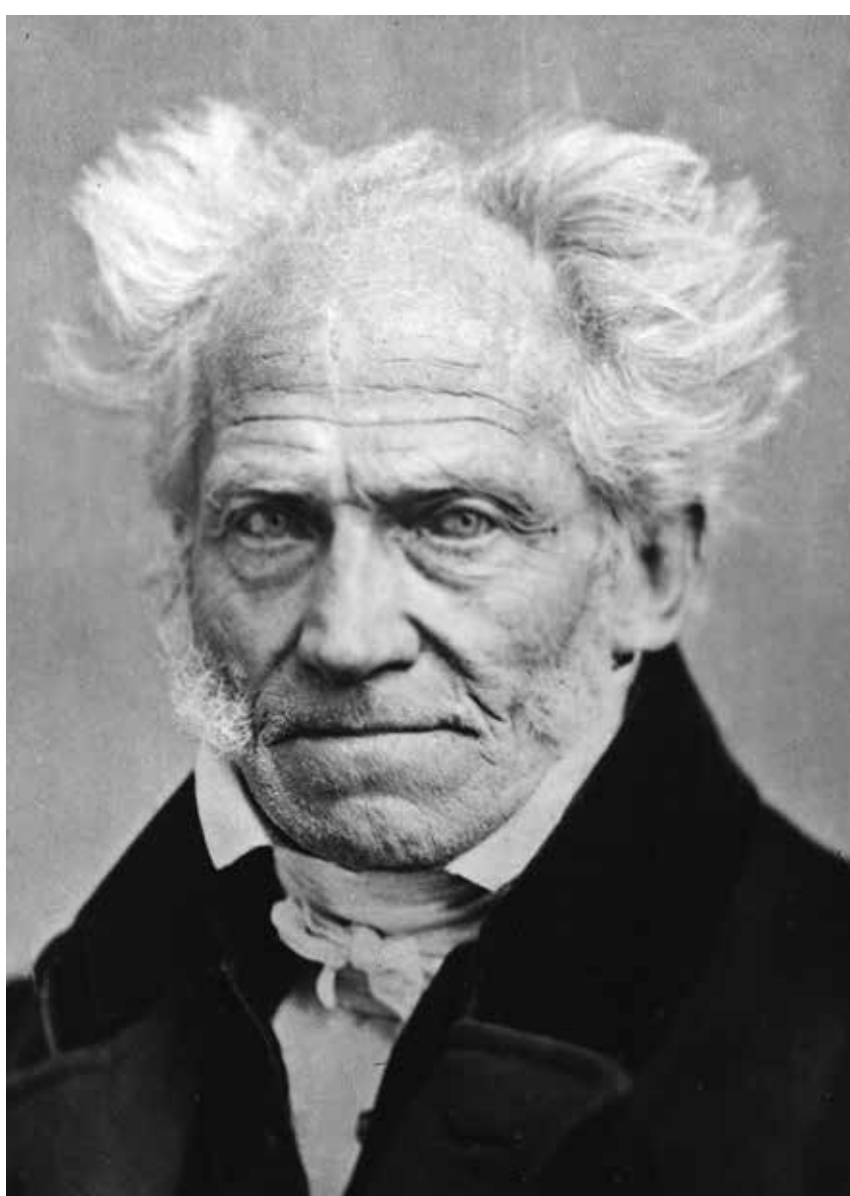

O SOBĚ | PROSLOV V GOETHOVĚ ROCE 1949

Co z představ harmonie, šťastné vyváženosti a klasičnosti si spojujeme s Goethovým jménem, nebylo nic snadno daného, nýbrž mocný výkon, dílo charakterních sil, jimiž byly překonány démonicky nebezpečné a možná ničivé vlohy, využity, vyjasněny, umraveny, obráceny a donuceny k dobru a ke službě životu. A přece vždy zůstává mnoho démonicky temného, nadlidsky nelidského, které pouhého humanistu ovane chladně a strašlivě, v této mocné existenci, již díky polárnímu napětí, v němž se vznáší, problematičkému bohatství protikladů a rozporů, jež je zdrojem jeho tvoření, díky příšerné dialektice jeho přirozenosti, v níž se básnicky rozestupuje božské a ďábelské, Faustovo nekonečné snažení a výsměšný Mefistofelův nihilismus, a vzájemně se prou o pravdu.

Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844–1900), německý filosof, filolog, básník a skladatel

Německý filosof Arthur Schopenhauer (1788–1860)

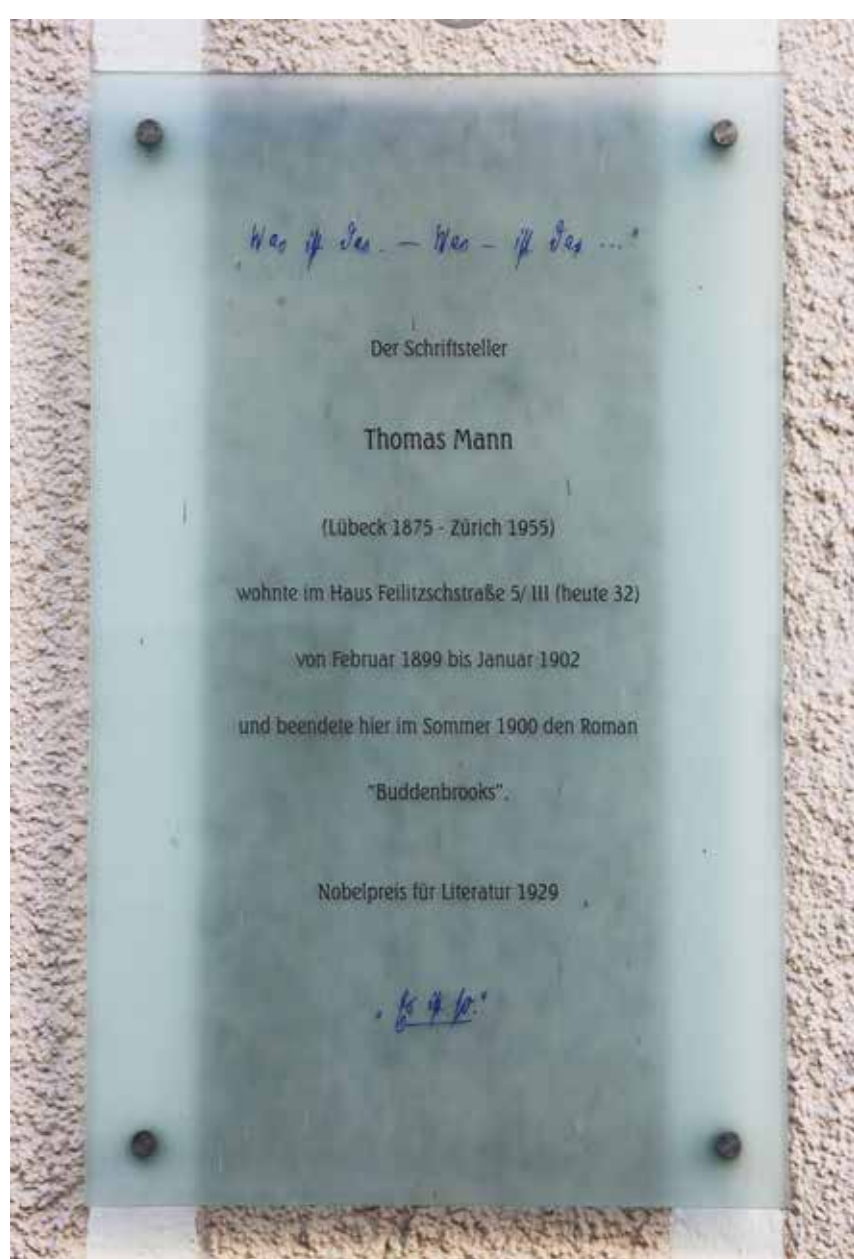
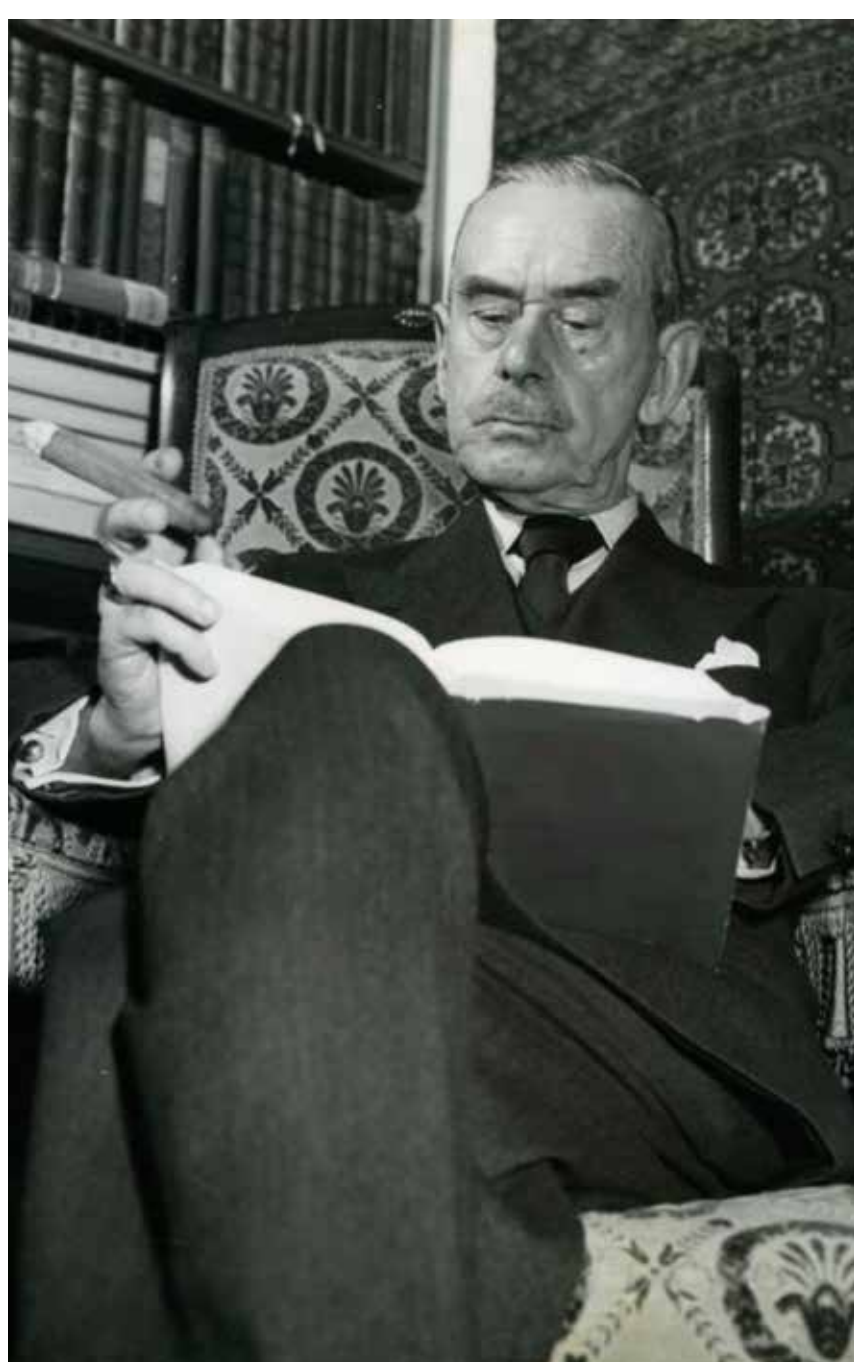
THOMAS MANN

OSOBE I VZPOMÍNKY Z NĚMECKÉ INFLACE

Literatura je mezinárodní záležitost a já osobně jsem si během inflace nemohl stěžovat. 25 dolarů, které jsem dostával od amerického časopisu The Dial za měsíční korespondenci, zajišťovalo mé osmičlenné rodině obстойný příjem. Jednomu ze svých synů, který navštěvoval internátní školu na venkově, jsem dával na ruku půlroční školné 5 dolarů, s nímž bylo vedení spokojeno a vděčně to prohlašovalo. Jiní žáci nosili stříbrné tolary, vydání klasiků, živé husy nebo vůbec nic. Tehdy bylo dobré mít děti na venkově, neboť život ve městech byl zmatený. Má nejmladší dcera seděla na svém houpacím koni a volala: „Dolar stoupá!“ když se koníkovi zvedaly nozdry. Zpívalo se to také na první takt Beethovenovy symfonie c-moll, která se nyní stala rytmem znamení vítězství. Nemluvilo se o ničem než o marce, dolaru a libře, takže ulice velkých měst se podobaly jedné jediné rozjitřené monstrózní burze. Pravá inflace je nejhorší z revolucí. Vymazání dluhů, jaké provedl moudrý Solón v Athénách, omezování produkce luxusu, drakonické daně, všechny zásahy, které stát s jistou systematickou může a mnohdy musí udělat, jsou proti ní dětské hry. Neboť vyvlastnění a nové rozdělení majetku, jaké má za důsledek inflace, se děje bez jakéhokoli systému a bez jakékoli spravedlnosti. Tady už neplatí nic než cynické: „Zachraň se, kdo můžeš!“ Ale zachránit se mohou pouze ti nejmocnější a vedle nich ti nejvynalézavější a nejdrzejší, všelijak zběhlá lůza, hyeny hospodářského života. Prohrává masa těch, kteří důvěřovali v pořádek, nezasvěcení a nevinní, staří, jejichž práce leží v minulosti, ti činní, kteří jsou zvyklí pracovat s reálnými věcmi, ale ne s penězi. Takový prožitek je jedem pro morálku národa.

Thomas Mann obdržel čestný doktorát na univerzitě ve Výmaru

Pamětní deska v Mnichově

Budova Archivu Thomase Manna ve švýcarském Curychu

Venkovský dům Thomase Manna, 1909–1917. „V zájmu dobra a lásky by člověk neměl dovolit smrti, aby ovládla jeho myšlenky.“ T. Mann „Kouzelný vrch“

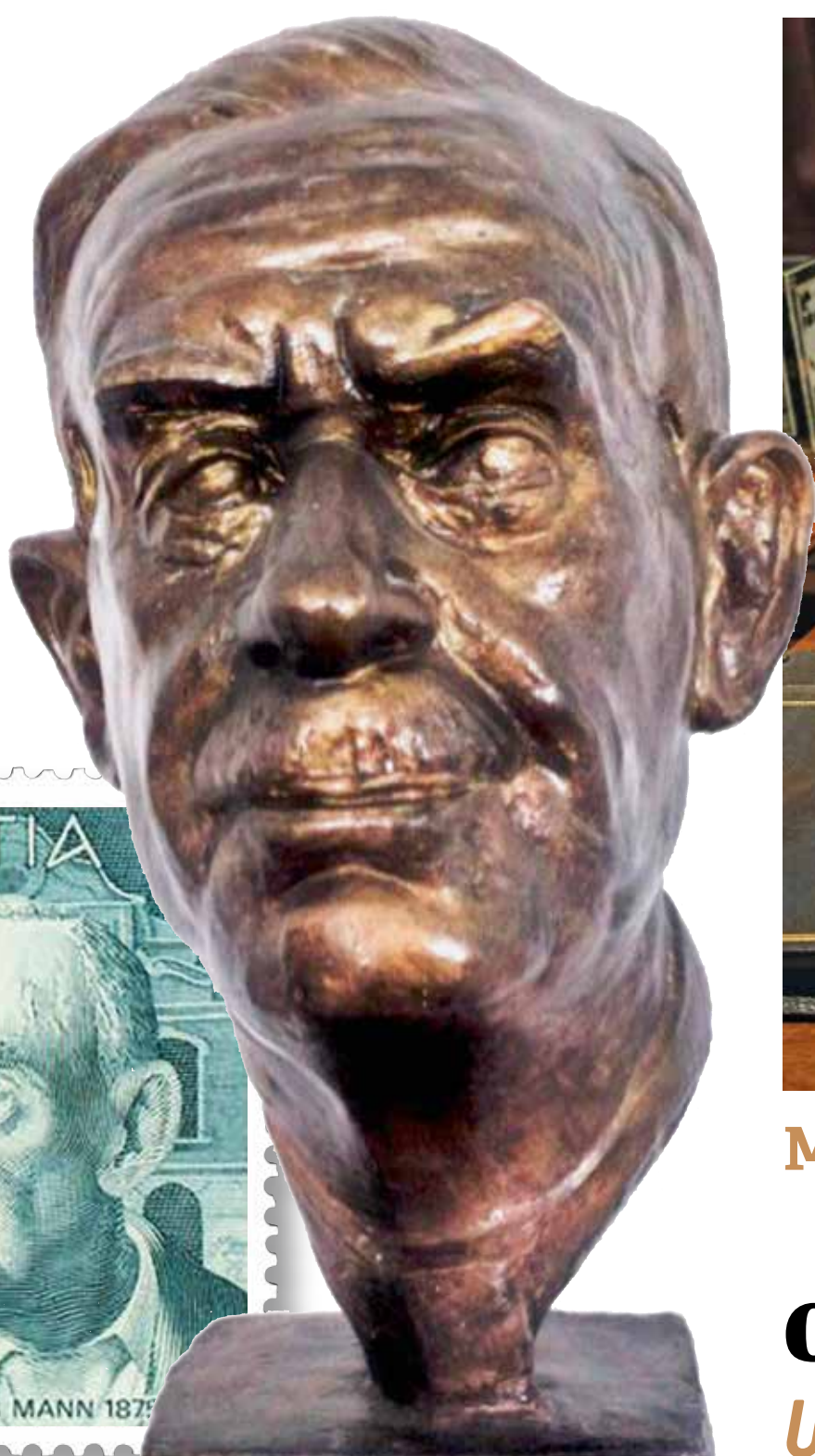

Sousoší Thomase Manna s Bauschanem v Gmundu u Tegernsee. Muž a jeho pes je vyprávění Thomase Manna z roku 1918, zobrazující idealizovaný a nadčasový svět.

Busta Thomase Manna v Aleji celebrit v Kielcích (Polsko)

Velkého Evropana milujícího Prahu si připomínáme i my aktuální plakátovou výstavou Thomas Mann slovem i obrazem.

Mannův psací stůl v curyšském domě

O SOBĚ | CHVÁLA VDĚČNOSTI

Umění je produktem osamělosti a ta je jistě domovskou sférou umělce. Ale jako aktivní forma vděčnosti je umění zároveň sociálním pudem. Chce dávat, je to dávání samo, dává to nejpotěšitelnější a nejdokonalější, co k dávání právě má, a nikdy na tom nemůže mít dost, neboť ví, jak bohaté bylo jeho braní, a neodvažuje se doufat, že by je dáváním mohlo kdy splatit. Odtud jeho šťastný úžas, když mu opět odpovídá vděčnost. Nechte mě ještě jednou uvést Goetha: „Zřídka,“ říká, „učiníme zadost sami sobě. Tím potěšitelnější je učinit zadost druhým.“

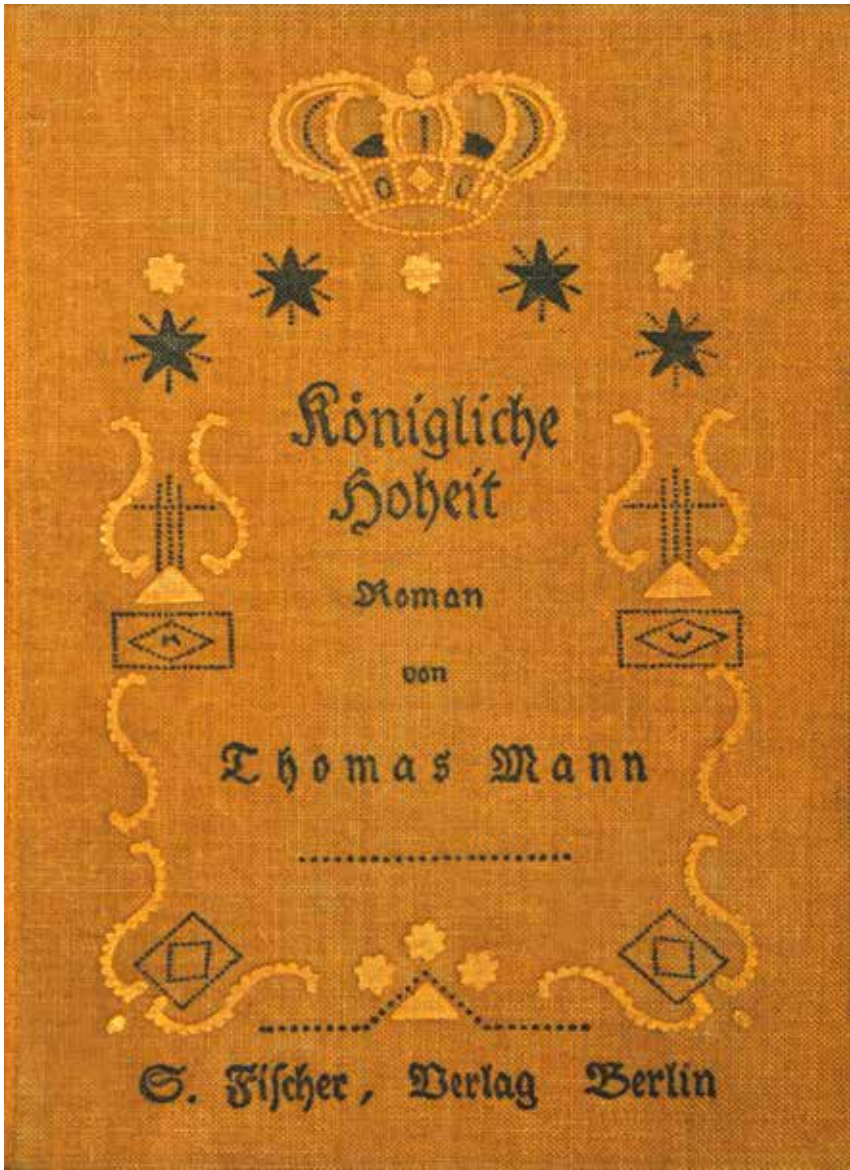
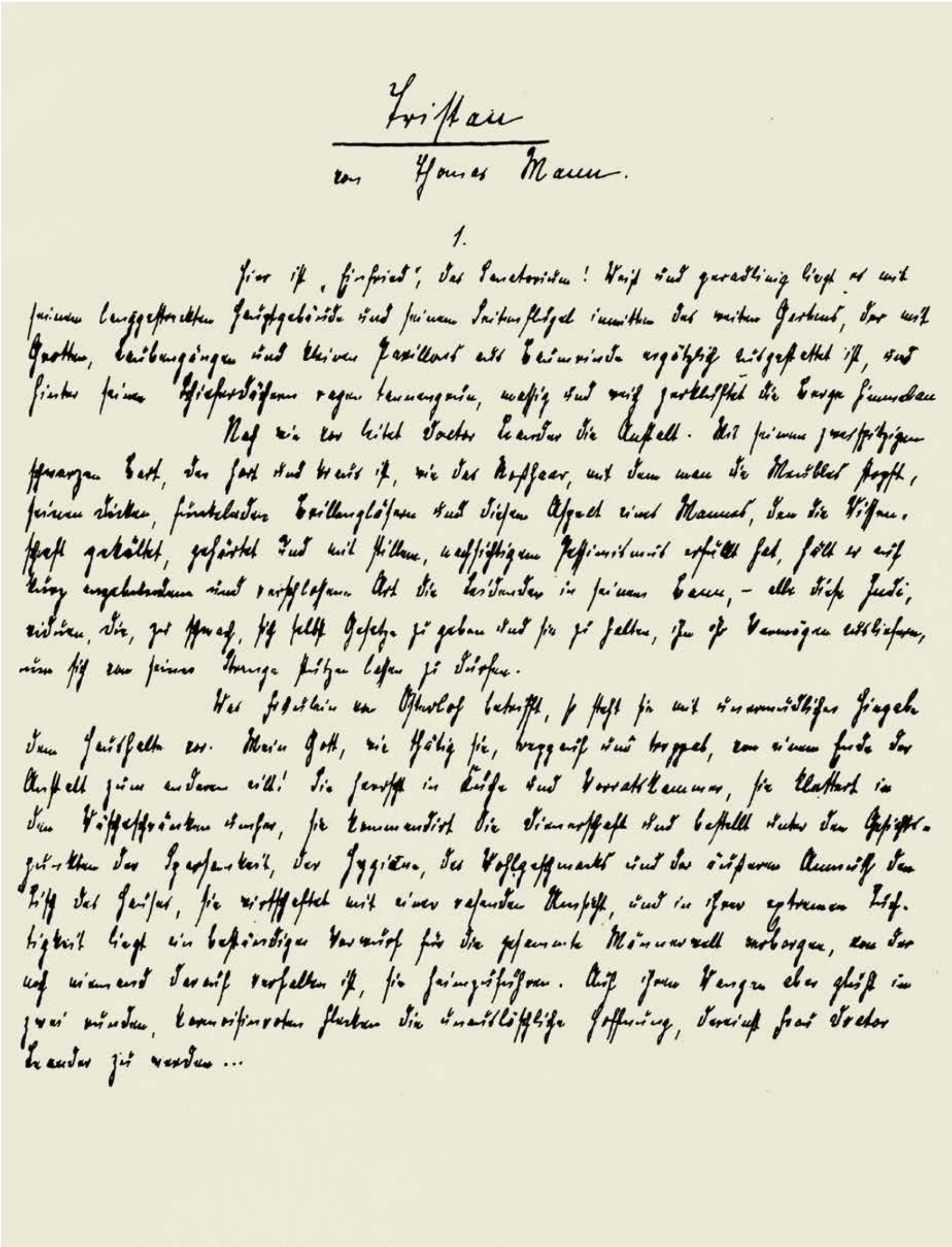
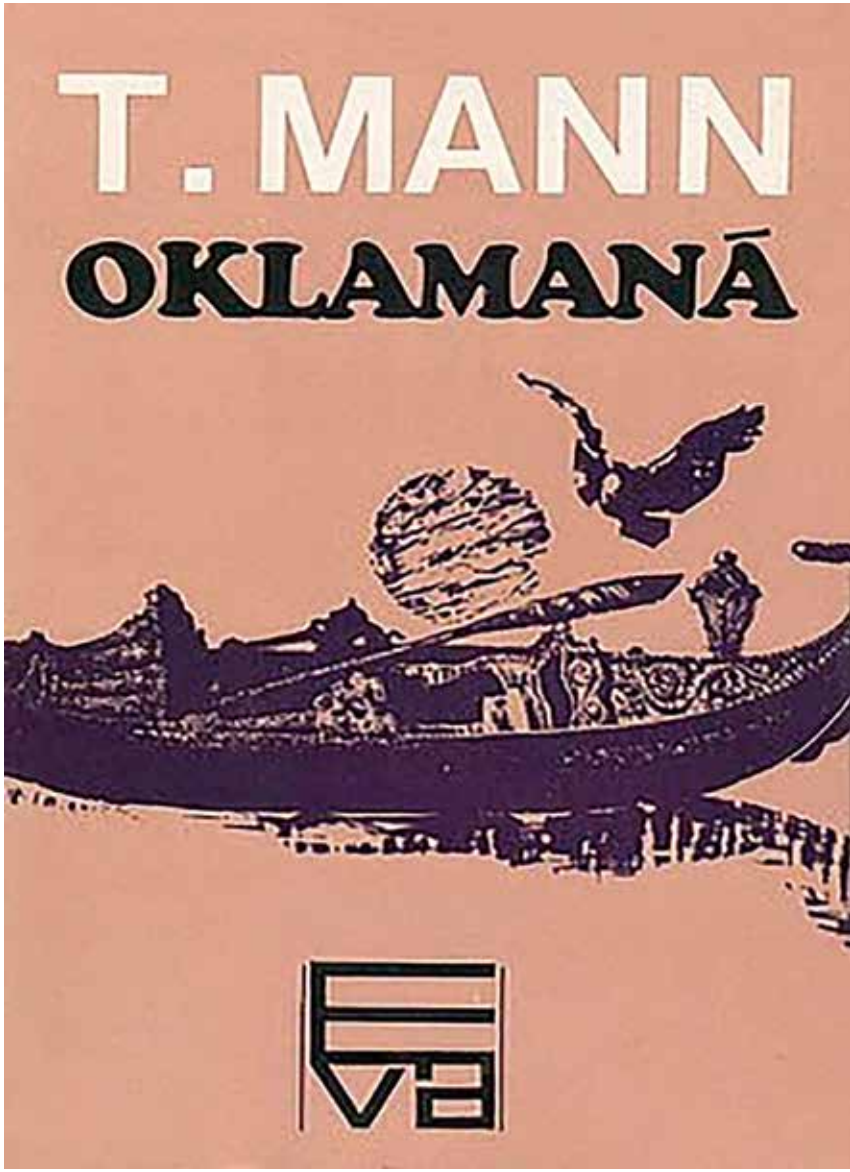
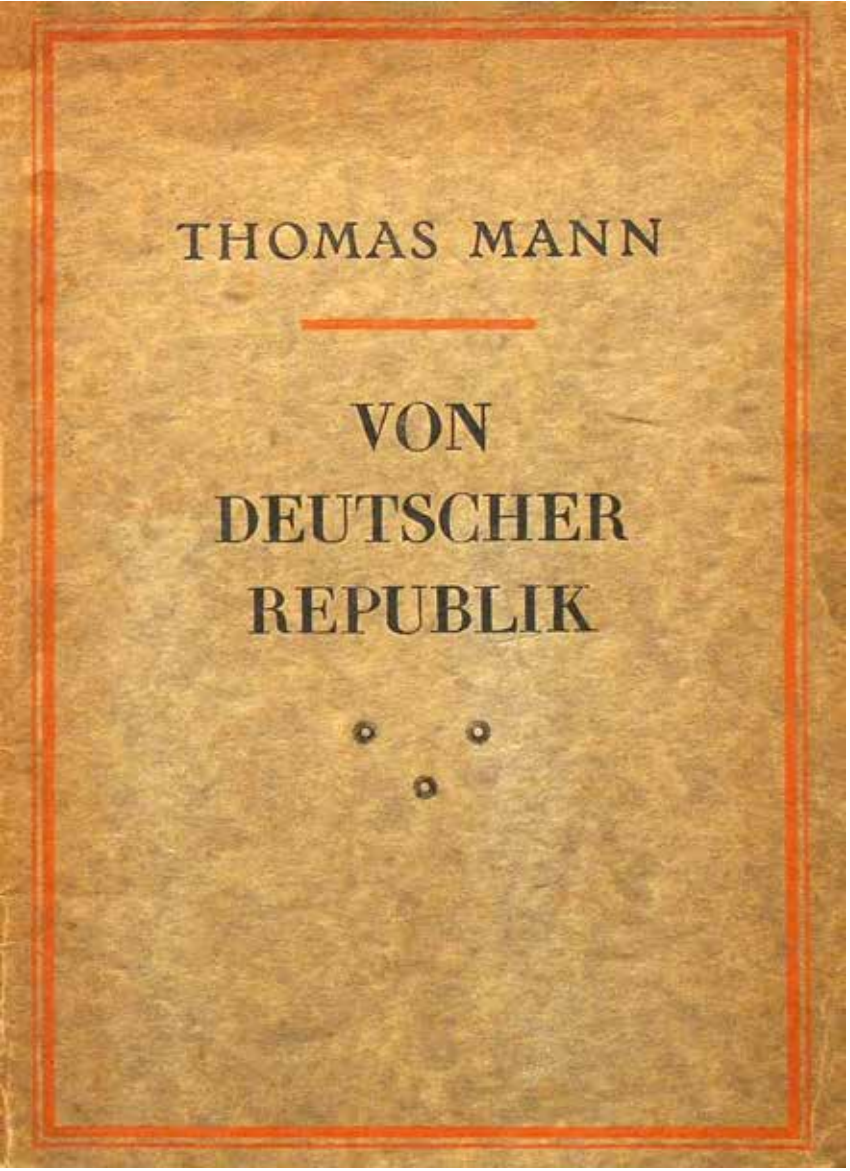
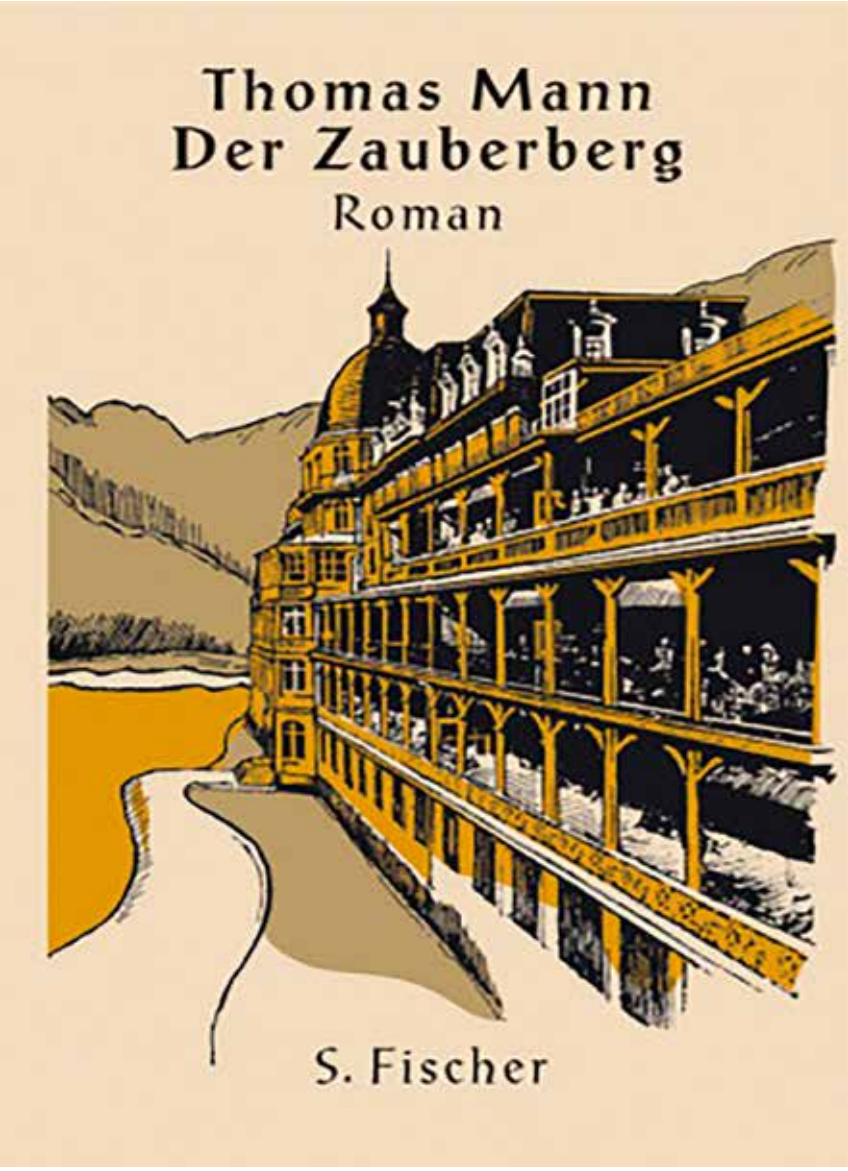
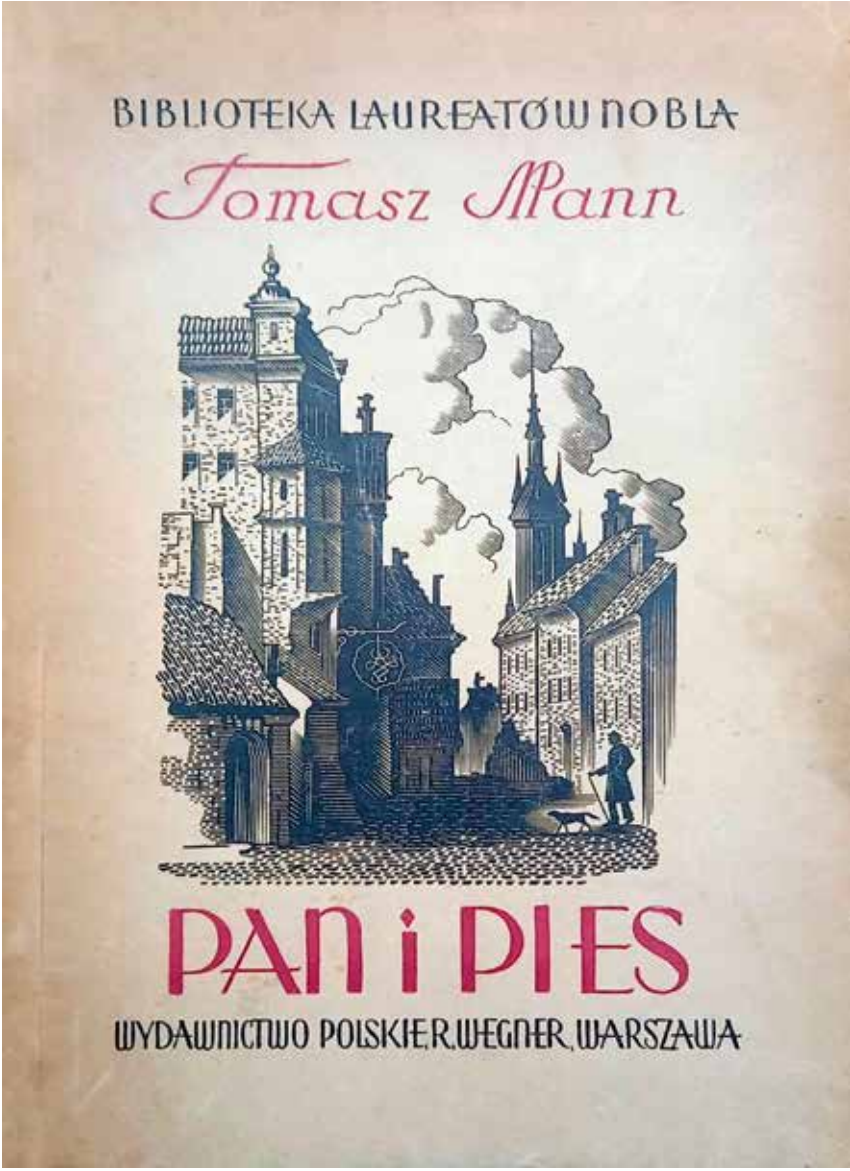
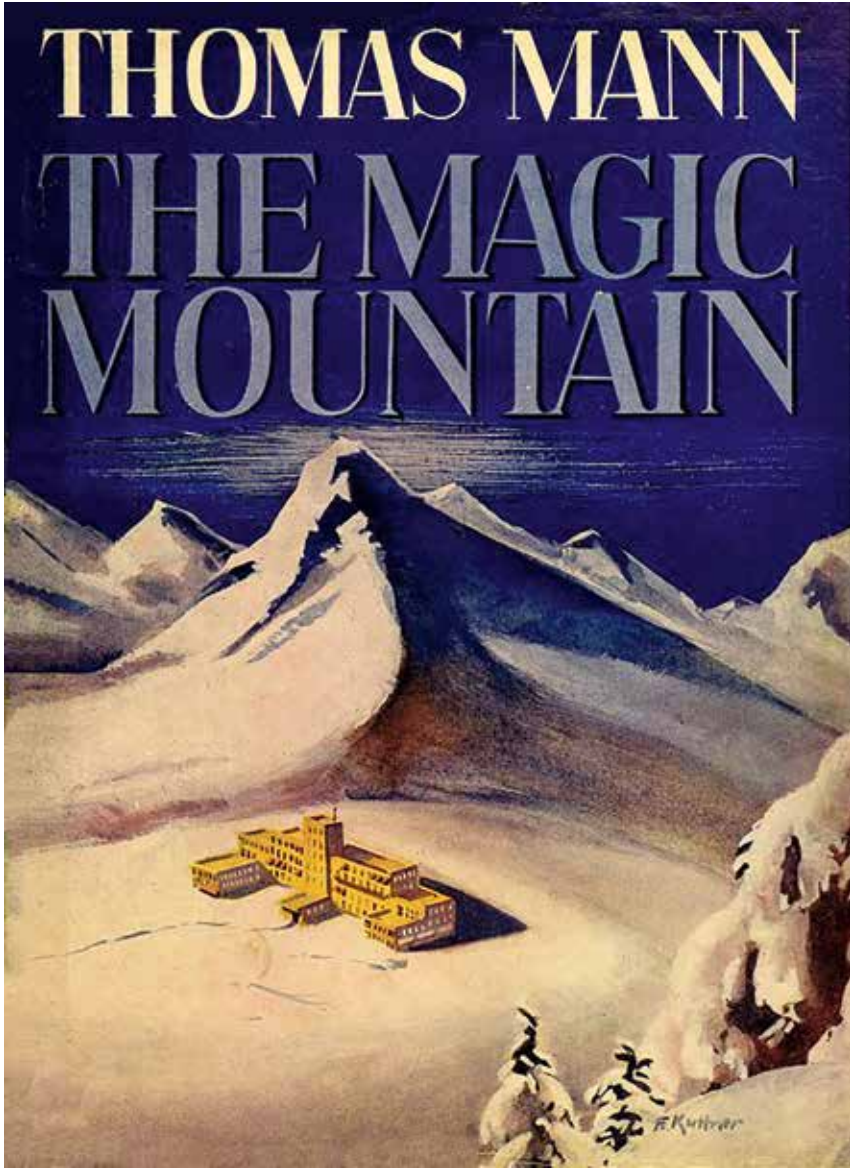
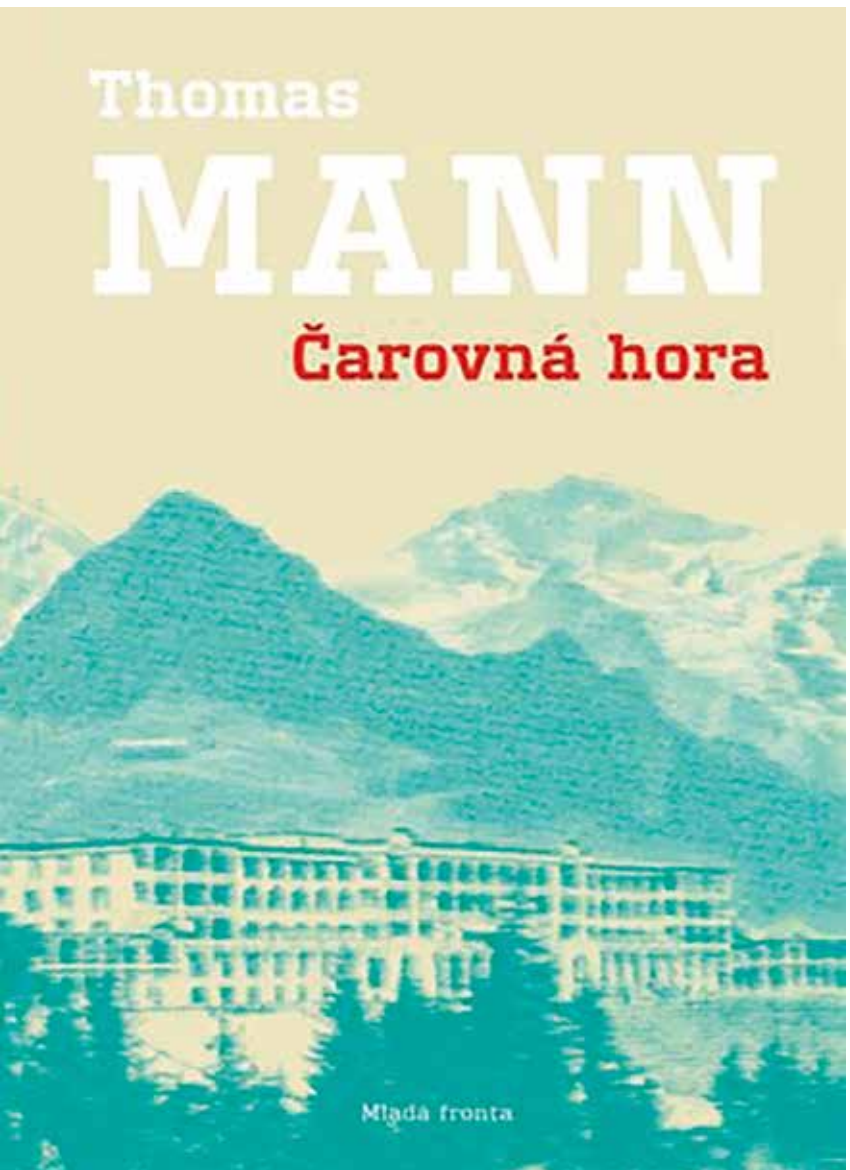
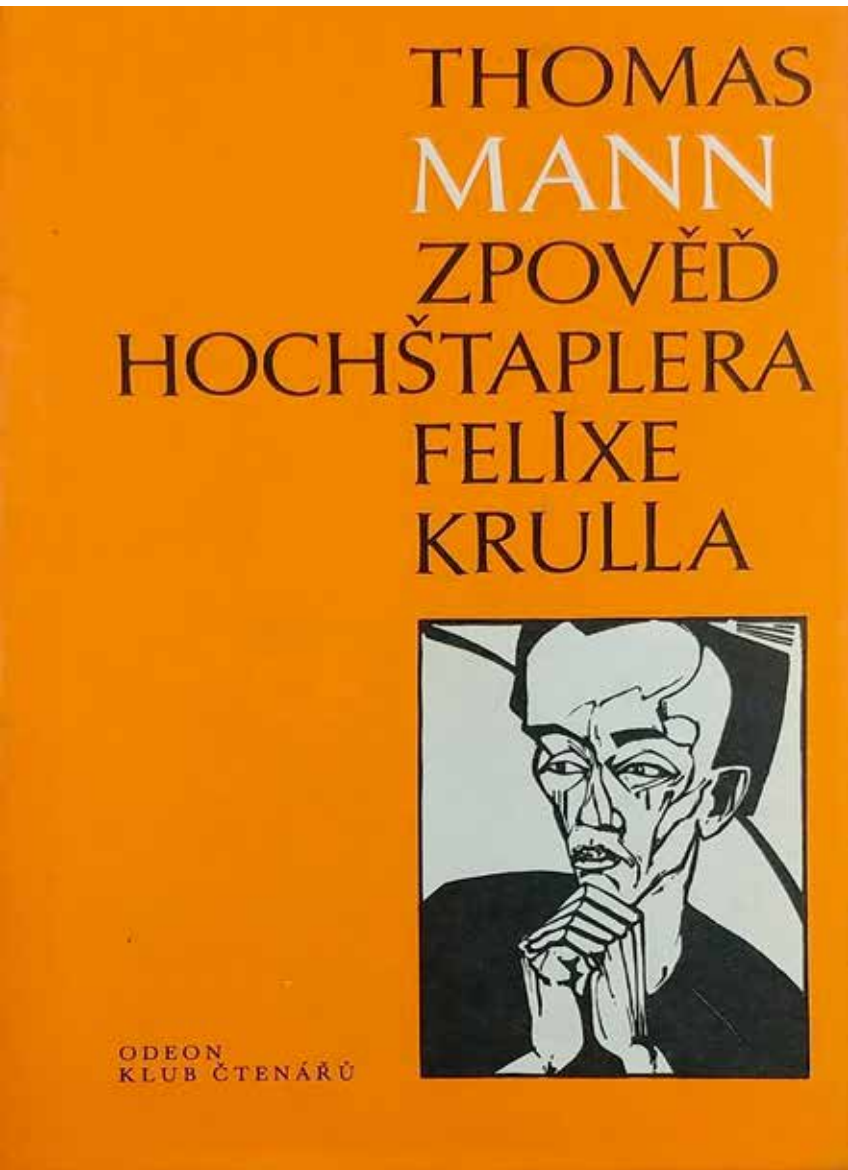
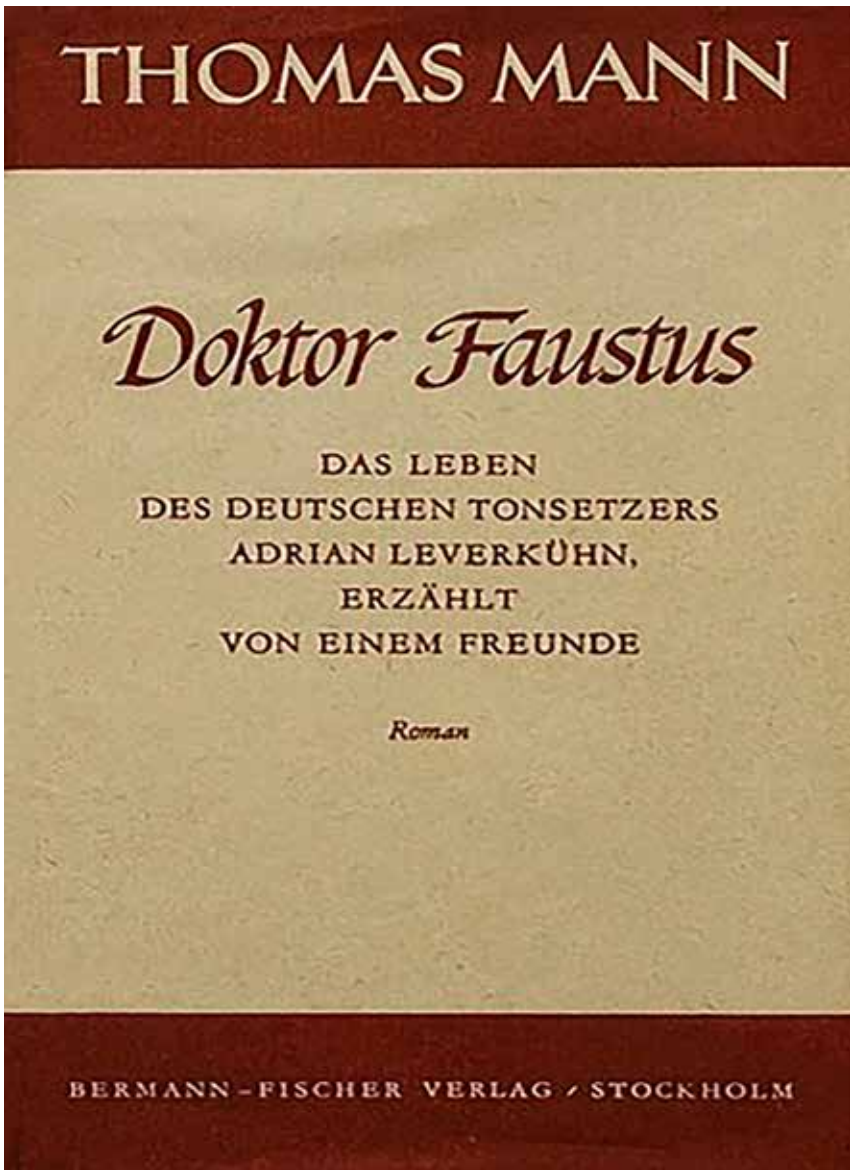

Hrob Thomase a Katie Mannových v Kilchbergu

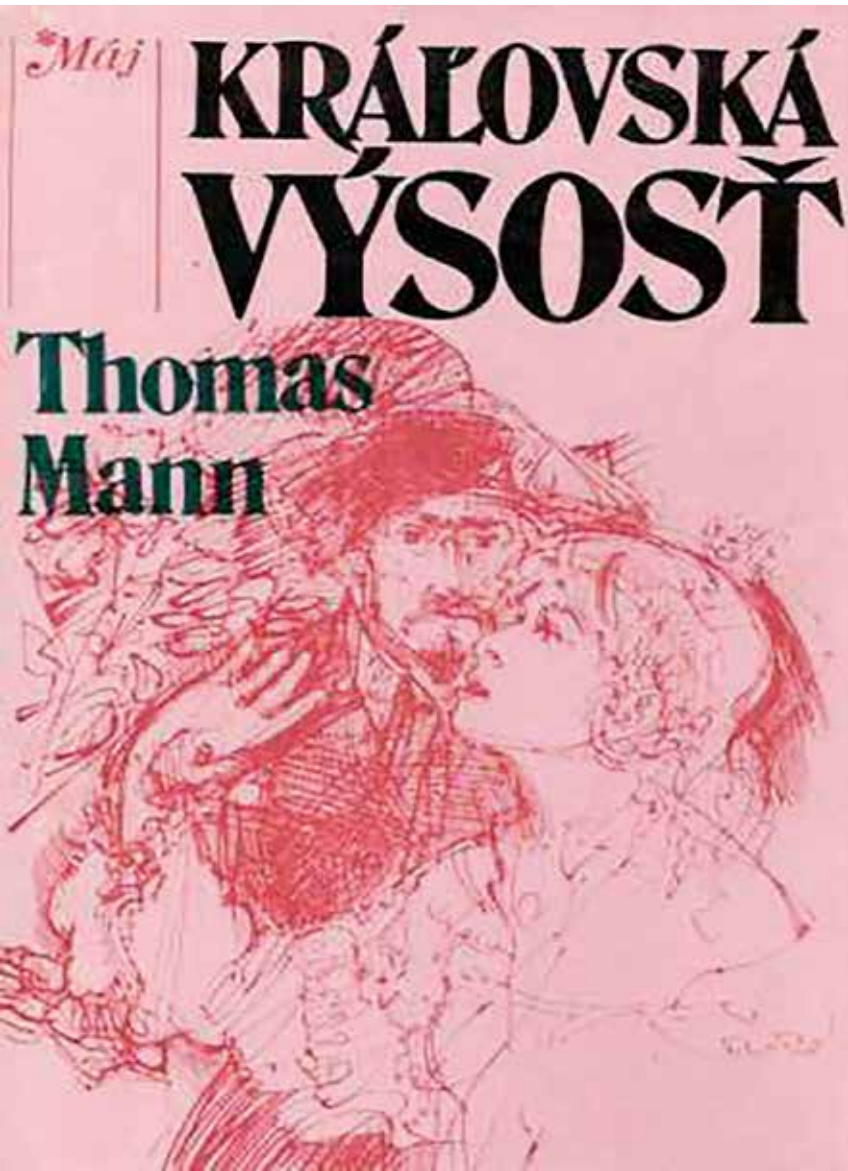
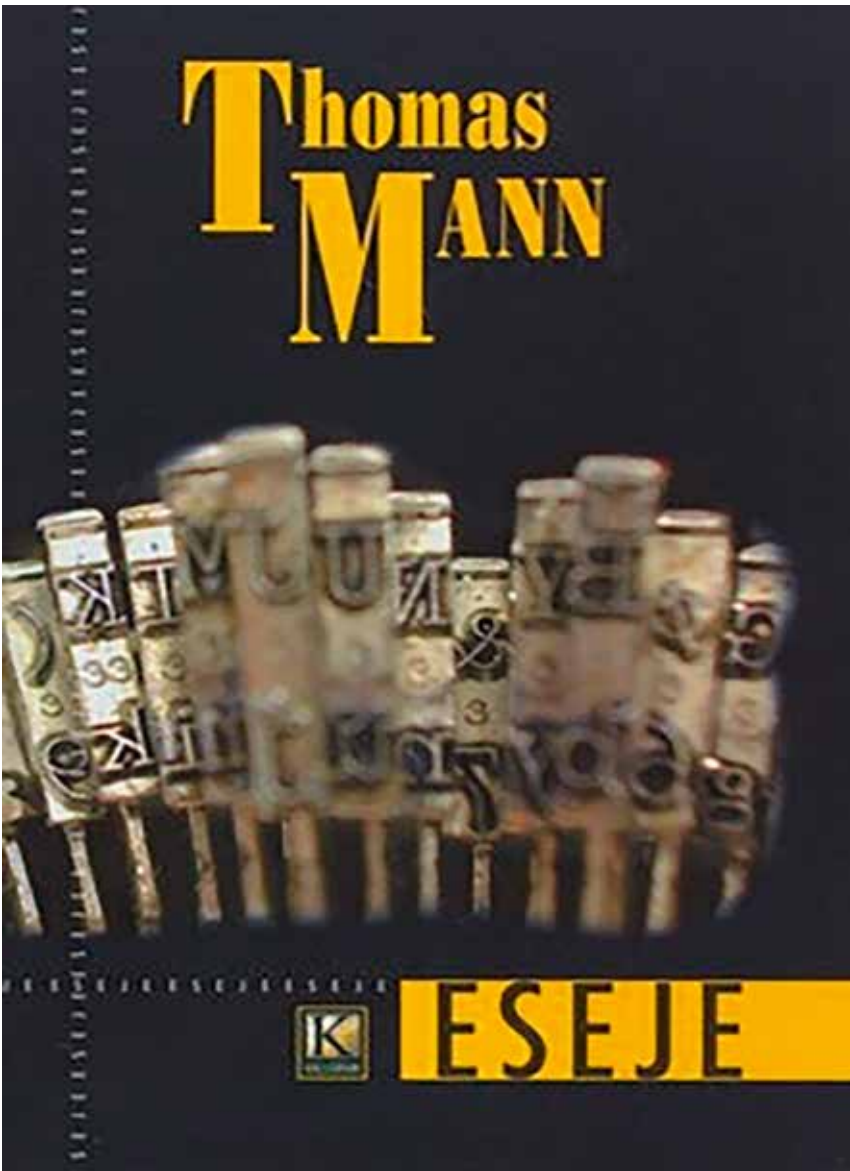
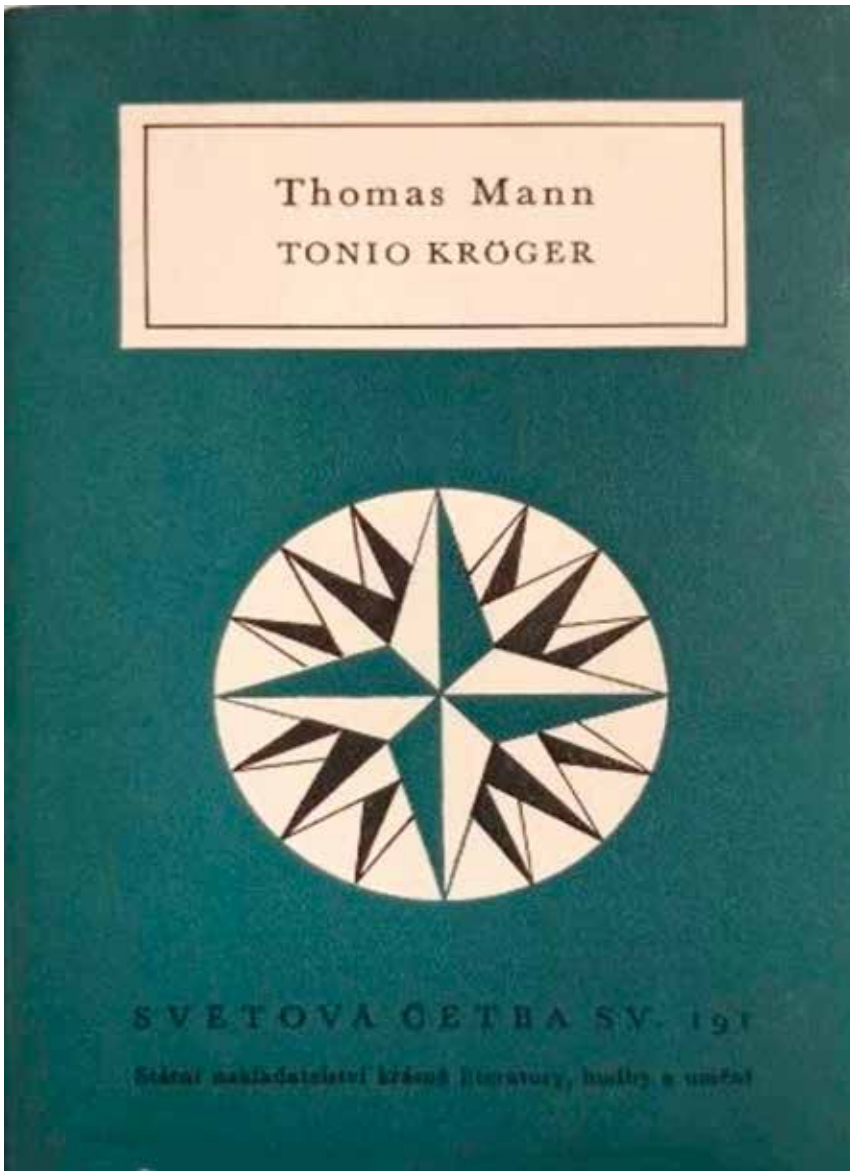
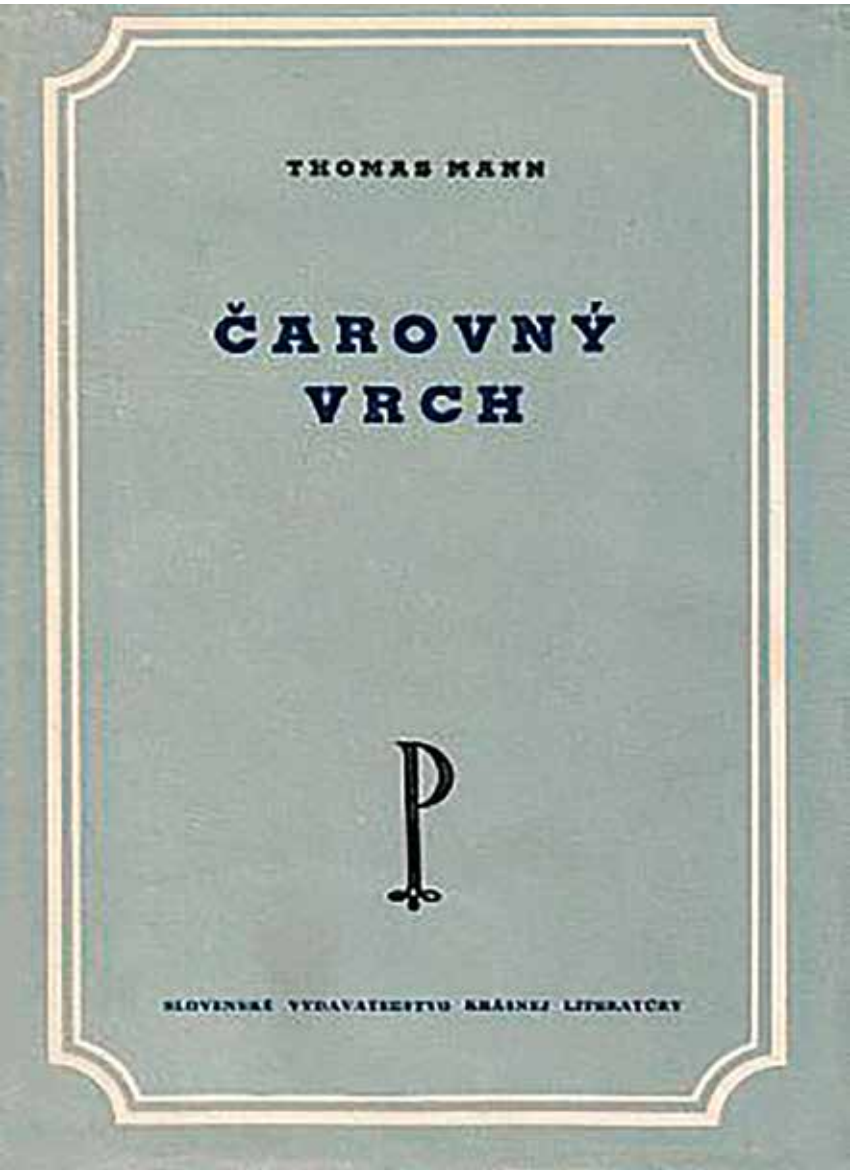

Thomas Mann, velký německý básník a humanista, byl pohřben v malé obci Kilchberg u Curychu dne 16. srpna 1955. Prostého obřadu na vesnickém hřbitově se zúčastnila i delegace NDR.

THOMAS MANN

Originální Mannův rukopis románu Tristan

THOMAS MANN

Thomas Mann.

1875-1955

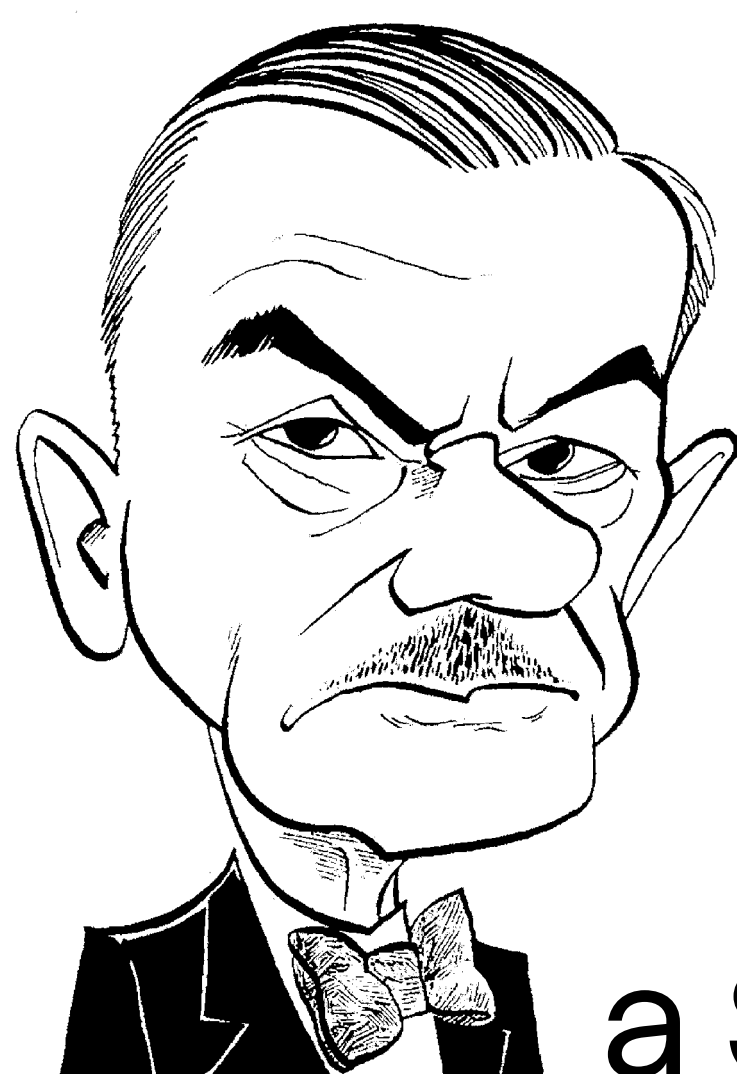

Státní fond kultury ČR

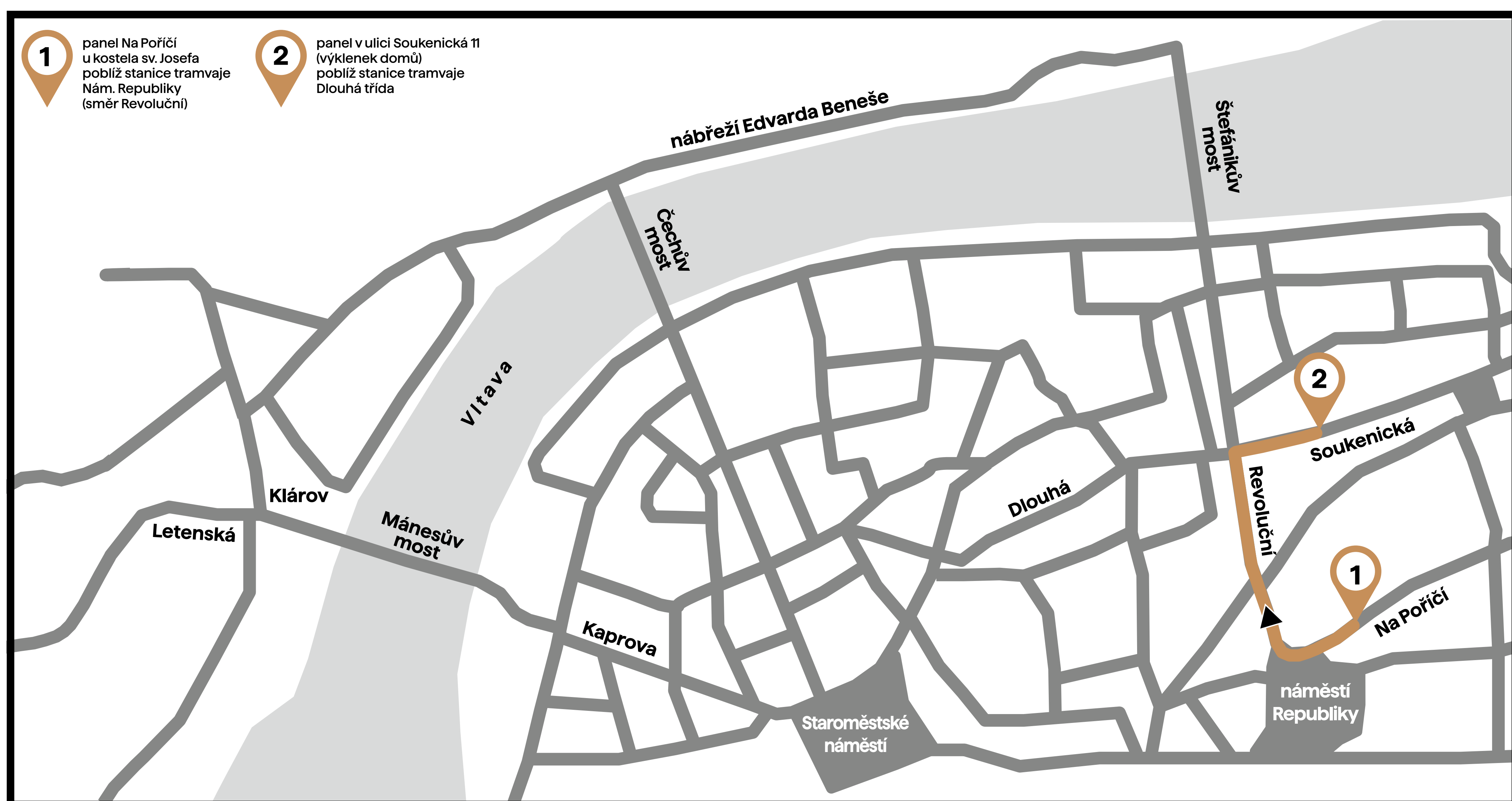
Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

THOMAS MANN

slovem i obrazem,

na kterou poskytly grant
Městská část Praha 1
a Státní fond kultury České republiky.

Připravila: Zuzana Brikcius
Grafická úprava: Markéta Zahradková
Celou výstavu si lze prohlédnout na: www.brikcius.eu

OSOBE

MÁ DOBA

*Má doba, co ta všechno neukazovala! Například nažehlené puky pánských kalhot – v mém dětství ještě nebyly, ale přišly brzo potom, a já mohu prokázat jejich první literární dokumentaci. V Tolstého pozdním románu **Vzkříšení**, když Něchljudov, který doprovázel transport své někdejší milenky na Sibiř, se v hotelu guberniálního města opět uvede do civilizovaného stavu, neboť si oblékne vyztuženou košili a „kalhoty s puky od uložení“. Puky tedy původně pocházely od urovnání kalhot na židli, žehlička přišla potom.*

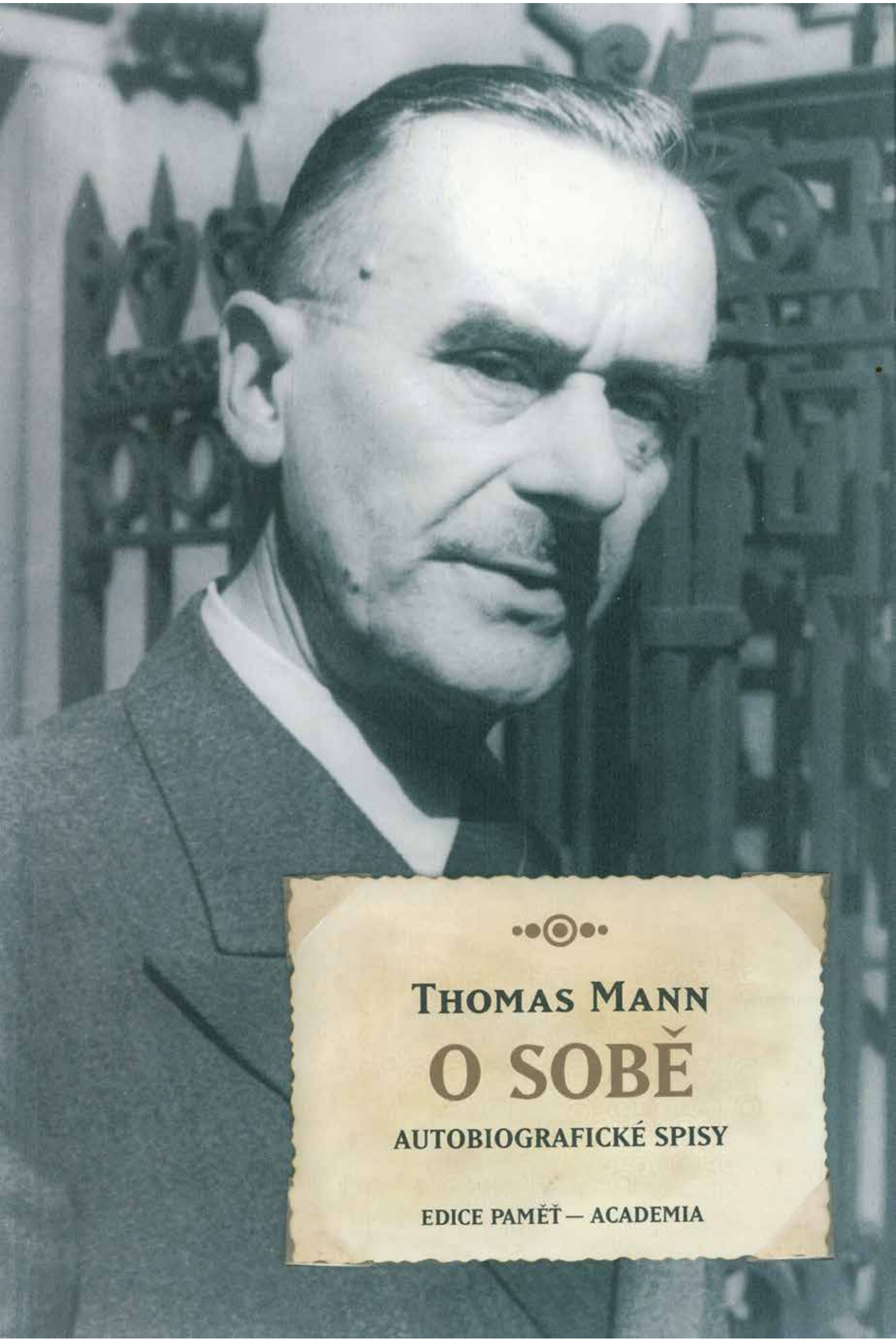
Se zvoněním brouzdala ulicemi koňská tramvaj a ještě vím, jak byla v Mnichově poslední, ozdobená praporky, tažena do svého mauzolea, neboť všechny linky byly elektrifikovány. Přechod od petrolejových lamp k plynovým, které osvětlovaly divadelní rampu, přechod bíle svítící punčošky žhavené plynem k elektrickému světlu – toho jsem byl svědkem. První telefon se objevil v kontoárech velkoobchodníků, v bytech ale ještě ne tak brzy. Nastupoval bicykl, v Evropě zvaný velocipéd, nejprve jako groteskní vysoké kolo, na němž jako opička na velbloudu seděl jezdec, jehož drobounké zadní kolo tak snadno přelétlo, pak přišlo anglické nízké kolo, které se u nás vedlo pod názvem „Safety“. Safety!

Měšťanská jistota a její liberalismus byly anglické. Kontinent spočíval ve stínu a pod ochranou britského impéria.

Když na to zpětně pomyslím, nikdy jsem nebyl módní, nikdy jsem nenosil makabrozní bláznovský šat fin de siècle, nikdy jsem neznal ctižádost být literárně d’la tête a na výši dne, nikdy jsem nepatřil k nějaké škole a koterii, která byla právě nahoře, ani naturalistické, ani neoromantické, neoklasické, symbolistické, expresionistické nebo jak všelijak se jmenovaly. Nikdy mě proto žádná škola nevynášela a literáti mě chválili jen zřídka. Viděli ve mně „měšťáka“, nikoli neprávem, neboť z nějakého instinktu, který mi dosáhl až do vědomí, jsem se pevně držel vrozené měšťanské tradice, dobra vzdělání 19. století, s nímž se ve mně pojil vyslovený smysl pro velikost.

Tolstoj mohl být naturalista, především velký, obrovsky veliký naturalista formátu 19. století, tohoto formátu, který jsem obdivoval a nesl v sobě jako ideál, jako jistý druh závazku a povinnosti, jako nárok, který kolísavému mládí zrovna neusnadňoval život.

I Wagner byl naturalista, kromě toho symbolista, a v souladu s tím Nietzsche jen dekadent, hlavně dekadent, a to v obřím formátu. V době, kdy jsem se zalíbením pronikal Wagnerovým dílem,

*kdy mé mladistvé nadšení pro něj dostoupilo svého vrcholu a **Prsten Nibelungů** se mi jevil jako dílo par excellence – jak se mi ještě občas jeví – neboť toto dílo, jako ještě dnes, plnilo světové operní domy, ale intelektuální módou, dernier cri, předmětem aktuální diskuse Wagner už nebyl, ve svém horoucím zájmu o něj, jen podněcovaném Nietzscheho kritikou, jsem byl vlastně pozadu, opozdilec, stejně jako jsem jím byl jako čtenář a zanícený obdivovatel Schopenhauera. Když jsem totiž na počátku svých dvacátých let přijal duchem i duší tuto ateistickou metafyziku, tento tak múzicky naladěný pesimismus, zavrtil jsem se do něj až do opojení, Schopenhauer už vůbec nebyl filosofem dneška, ale včerejška či předvčerejška, byl to měšťanský věk, muzeum, **vzdělání**, které se ve mně ještě jednou uvolnilo z již historického a stalo se vášnivým prožitkem.*

Tyto zpětné vazby byly osobní podmínkou a nutností. Anglický, ruský, skandinávský román od roku 1850 a 1860, Wagnerovo epické divadlo, Schopenhauerova pesimistická morálka, Nietzscheho dekadentní psychologie, artistika Flaubertova a Goncourtova, k tomu řádný díl dolnoněmecké humoristiky, to byly prvky vzdělání, které dopomohly k tvaru výpravného díla tříadvacetiletého až pětadvacetiletého mladíka, k Buddenbrookovým, kteří vyšli přesně na přelomu století, ke knize svým tempem a svými rozměry staromódní, která si s literáty „nic nezačínala“, ale po krátkém váhání ji popadlo a pozvedlo vzdělané německé měšťanstvo a velmi brzy byla

THEOMAS

přeložena do všech evropských jazyků, protože všeobecný situační pocit souzněl s jeho.

Ještě vím, že zatímco jsem je psal, otázku jednoho mnichovského umělce po svém konání jsem zodpověděl jakoby pyšnými slovy: „Ach, je to nudný, měšťanský krám, ale jedná o úpadku – to je na něm to literární.“

Má doba – mohu říci, že jsem jí nikdy nepochleboval a nelichotil, ani ve smyslu uměleckém, ani v politicko-morálním, když jsem ji vyjadřoval, byl jsem většinou proti ní, a když jsem zaujímal stanoviska, dělo se to pravidelně v tom nejméně výhodném okamžiku. Byl jsem nacionální, když byl na pořadu dne explozivní pacifismus expresionistů, a s hrůzou jsem se bránil proti antihumanismu a iracionalismu intelektuálů z let 1920 či 1925, jejichž politické konsekvence viděli jen opravdu nemnozí.

*Pouhé čtyři roky po publikaci **Úvah** jsem se našel jako obránce demokratické republiky, tohoto slabého výtvaru porážky, a jako antinacionalista, aniž bych si uvědomoval nějaký zlom ve své existenci, aniž bych měl ten nejmenší pocit, že bych se byl něčeho přisežně zřekl. Právě antihumanismus doby mi vyjasnil, že jsem nikdy nedělal – nebo nechtěl dělat – nic než bránit humanitu. A nikdy nic jiného dělat nebudu.*

*Když se psal rok 1900, bylo mi pětadvacet a byl jsem hotov s **Buddenbrookovými**. Když bylo století tak staré jako já tehdy a já byl tak starý, jako je století nyní, padesátiletý, tedy roku 1925, vyšel **Kouzelný vrch**.*

*Výpravné dílo mého mužného věku, **Kouzelný vrch**, bylo tak dílo humanistického myšlení, jeho humoristická symbolika se točila kolem „dítěte života, které dělá rodičům starosti“, kolem člověka a otázky jeho stavu a postoje, chtěla být knihou lidstva jako poté třicátým létům patřící **Josefovy příběhy**, které byly z velké části již darem Ameriky.*

Kdo by chtěl Rusku, věčnému Rusku, upírat lidskost? Nikdy a nikde neexistovala hlubší než v ruské literatuře, posvátné ruské literatuře, jak jsem ji nazval v jedné mladistvé novele. Goethe, ohlížející se k německým válkám za svobodu, k nimž se choval chladně, řekl: „Jak bych měl nenávidět Francouze? Svým vzděláním jim vděčím za příliš mnoho.“ Svým vzděláním vděčím mnoho ruským myšlenkám, ruské duši, než aby mě ruská mocenská politika pohnula k nenávisti vůči Rusku, a co se týče komunismu, který je mi cizí, který má však hluboké kořeny v ruském člověčenství, pak to bylo teprve včera, co západní demokracie, aby si zachovaly život, stály společně s ruským komunismem ve válce proti nacistickému fašismu.

Buržoazní demokracii by mělo znít v uších: „Co člověku prospěje, kdyby celý svět získal, ale ztratil svou duši?“

*Z hloubi lidské hrudi se dnes zvedá křik: „Mír, proboha, mír!“ Amerika a Rusko, oba tito dobromyslní obři, oba náchylní, což je pravda, jeden k bezhlavé hysterii, druhý k výbuchům sarmatské divokosti, musí nutně jeden druhého zabít jako **Fafner Fasolta**, aby jen jeden ležel a spal na pokladu světa?*

Nyní dobře vím, že právě „umírněný“, humanisticky na uzdě držený liberální socialismus, tedy sociální demokracie, ze všech nejneúprosněji nenávidí totalitní komunismus.

Čas je drahocenný dar, který nám byl dán, abychom se stávali chytřejšími, lepšími, zralejšími, dokonalejšími. Je to mír sám a válka není nic než divoké pohrdání časem, výpadem z něj do nesmyslné netrpělivosti.

Kdo na tomto světě strávil pětasedmdesát let, ten o milosti času a jeho trpělivém naplňování něco ví. Také získal jistou přichylnost k této zelené Zemi, a když, jak brzo!, klesne do jejího lůna, pak lidským pokolením, jež nahoře táhnou světlem, popřeje, aby jejich údělem nebyla bída a hanba z toho, že se z člověka stane zvíře, nýbrž mír a radost.

O SOBĚ | ON MYSELF

*Abychom se vrátili k mým vlastním dětským hrám, indiánské příběhy na nich neměly žádný podíl. Nikdy jsem pro ně nebyl zapálený a neinspirovaly mě hry s maskou, nýbrž řecká mytologie. Můj houpací kůň se jmenoval Achilleus, sám jsem ho pokřtil, a na tom vidíte, jak brzy jsem se zaměstnával **Iliadou**.*

*Mně osobně se dnes a již dlouhou dobu přičítá osobní styl, díky němuž mě lidé poznají. Byly však doby, kdy se tvůrčí potřeba vyjadřovala výlučně v napodobování, a ještě vím, jak jsem na škole s radostí ve svých denících a vypravěčských pokusech otrocky přesně kopíroval báječný prozaický styl Hermanna Bahra, vedoucího vídeňské symbolistické školy, a právě v tom nacházel umělecké zadostiučinění. Později to byl Knut Hamsun, pro něhož jsem se v tomto poloproduktivně imitujícím způsobu nadchl, takže jsem nenapsal ani řádek, který by neměl spád řeči jeho raných mistrovských děl, **Hladu**, **Mysterií** a **Pana**. Ještě jednou: napodobování je v jistých mezích spíše znakem talentu než beznadějného nedostatku osobnosti.*

Lyrická sféra se mi měla stát tak málo uměleckou vlastí jako dramatická.

THEOMAS MANN

Italskému pobytu, ročnímu spolužití s mým bratrem Heinrichem v Římě a jeho venkovskému okolí patří i první román, k němuž jsem se odhodlal, nebo alespoň jeho počátky. Mním hanzovně patricijský román Buddenbrookovi, jemuž jsem dal podtitul „Úpadek jedné rodiny“. Předtím jsem napsal malou řadu skicovitých povídek, třeba jako Luischen, Zklamání, Bajazzo, a byl jsem v zásadě přesvědčen, že krátký příběh, jak jsem se jej naučil ve škole Maupassanta, Čechova a Turgeněva, je můj žánr; nikdy jsem si nemyslel, že bych se mohl pustit do velké románové formy.

Život, i život umělce a spisovatele, není žádný plán, který se provádí, je to vývoj předem daného, který se naplňuje, a jak to s ním půjde, k tomu může mít člověk v mládí jen temnou důvěru, jak to s ním šlo, to může jen myšlenkově přehlédnout ve stáří. U mě stál na počátku román německého měšťanstva, v polovině šestasedmdesátky román evropské problematiky a dialektiky, a na konci – pokud mohu vidět – mýtus lidstva o Josefovi a jeho bratřích. To je životní cesta, špatná i správná. Nebyla to ctižádost, která mě po ní vedla, vstoupil jsem na ni, protože se to právě tak stalo.

O SOBĚ | PAŘÍŽSKÉ ÚČTOVÁNÍ

Slyším vás dodávat, že lidé ve Francii Úvahám nepolitického rozumění lépe od té doby, co znají Kouzelný vrch, a já jsem šťasten, protože podléhám pocitu, který je snad klam, že kde si rozumějí umělci, musí si vzájemně rozumět i národy. Ach, Německo a Francie. Zatímco já psal Úvahy, tento mladý Francouz, jak vypráví, mezi vojenskými oddíly své země prováděl to, co se tam tehdy nazývalo des conférences morales. Jeden bránil „kulturu“, druhý „civilizaci“. A nyní?

Večer jsme jedli u Webera, vyslov Vébér, v Rue Royale, u náměstí Svornosti, které má krásné domy z konce 18. století, v jednom z nich zemřela madame de Staël. Je to ostatně erotická oblast, revír prostituce a zejména mužskohomosexuální, která se asi pomalu vyrovná prostituci rozsahu Berlína. Je dosti pozoruhodné, jak se erotické vědění a chápání galantní Paříže (kde ovšem již jednou existoval Roi des Mignons) otevřelo vůči tomuto okrsku citů, který ještě nedávno, odhlédnuto od orientálně jižní Evropy, platil za něco specificky anglosasko-germánského. V literatuře, u Prousta a Gida, přítele Oscara Wilda, je odhalení zřetelné. Souvisí to také se soumrakem konzervativní Francie, s přechodem klasické „psychologie“ ve východní „psychoanalýzu“?

O SOBĚ | PAŘÍŽSKÉ DOJMY 1950

Ale toto je rozhodně místo, kde mohu projevit radost nad bezmála vzrušeným přijetím, jež můj Doktor Faust díky překladu, jehož mistrovství je nejúžasnější věcí, našel u pařížského publika i u francouzské kritiky. Říkám, to je to pravé místo, neboť Flinkerové, otec a syn, udělali hodně, aby tuto knihu mého srdce, toto resumé mého života, tak ji asi musím nazvat, přinesli mezi lidi, takže odvaha Albina Michela byla odměněna úspěchem.

Zůstává však psychologicky pozoruhodný fenomén. Tento román je německý až k excessu. Jeho němectví je z uměleckých, z ideových důvodů tak křiklavé jako němectví Mistrů pěvců. Všemi prostředky hluboko sugeruje to nebezpečně německé. A Francouzům se to líbí? Ano, ze zvědavosti. Je tu francouzský zájem o němectví, nekonečně duchaplnější než všechen německý nacionalismus, který je mi tak odporný, jako mě onen zájem těší. A přece se do této radosti mísí něco jako úzkost.

O SOBĚ | FRAGMENT O NÁBOŽENSTVÍ

Postavení člověka v kosmu, jeho počátek, jeho původ, jeho cíl, to je velké tajemství, a náboženský problém je humánní problém, tázání se člověka po sobě samém.

Můj Kouzelný vrch byl nazván výchovným románem. Jelikož však v jeho centru stojí humánní problém, hádanka člověka, nejsem dalek toho, abych ho nazval náboženskou knihou, v čemž mě mohou jen posilnit prvky tělesné mystiky. Není tedy žádný div a náhoda, že nábožensky a mytický dějinné – svět nejdojemnější intimity a uzavřenosti je na počátku všeho – se zcela a naprosto zmocnily mého humánního zájmu. Tvoří předmět románu, který píšu, knihy ještě nahranější a snad svévolnější než předešlá, takže jsem velmi nejistý, zda bude mít nějaké publikum. Co vím, je, že mě nekonečně baví a zaměstnává.

O SOBĚ | MŮJ LETNÍ DŮM

Jízda k losímu lesu působí nekonečné napětí. Vyjíždíme s vozíkem. Již sama tato cesta zvyšuje napětí. Jde hlubokou vodou, jede se přes stromky, které se sklánějí a pak opět napřimují. Jsem si jist, že tato dlouhá cesta jistě není nutná a že existuje nějaká bližší a ne tak nepohodlná, ale kočí jede touto cestou a je krásné jet s napětím vstříc tomu, co přijde. Je to velmi impozantní dojem, když spatříte první zvíře, když v tomto svérázném prostředí vidíte velká divoká zvířata. Jsou směsí krávy, koně, jelena, velblouda a buvola, mají velmi dlouhé nohy se široce vyloženým paroží.

THEOMAS

Na těchto dlouhých nohách kráčeji pomalu, aniž by jevíli strach, a člověk má plno času tuto zvláštní bytost pozorovat a vyfotit si ji. Vidíme losici s mladými. Samci se zdržují zpravidla odděleně jako pánský klub. Leží dále v lese na louce. Jejich parohy mají povlak, který budí zdání, jako by byly porostlé sametovým lišejníkem.

O SOBĚ | MÁ GOETHOVSKÁ CESTA

Slavili jsme opětne shledání s Vídní a shledali jsme ji báječnou, v poslední řadě díky nádhernému počasí. Opět jsme konstatovali, že Vídeň je po Paříži nejkrásnější, ve své reprezentativní dalekosáhlosti nejvelkolepější město, které si člověk může pomyslet. Měli jsme příležitost ve Státní galerii opět vidět mého milovaného Brueghela. Pak jsme jeli do Döblingu na snídani u ředitele Benedikta z Neue Freie Presse. V malém kruhu přátel tam bylo velmi příjemně. Večer byla má přednáška ve velmi krásném sálu Hofburgu, který je nyní pro takové věci k dispozici. Pak následovala společná večeře se starými i novými známými, již se účastnili spolkový prezident Renner, generální ředitel Hofburgu a jiní. Rozvinuly se vzájemné projevy a družnost se protáhla až dosti dlouho do noci.

Příští den jsem měl příležitost, na kterou jsem se dlouho těšil, navštívit starého Sigmunda Freuda. Bylo pro mě nejhlubším dojmem sedět naproti původci hnutí tak hlubokého a tak daleko rozšířeného, jež v duchovním světě vyvolalo tolik změn, a bavit se s ním. Přítomny byly i jeho mladé chytré dcery, jeho žena a švagrová. S tímto významným mužem jsem se mohl bavit delší dobu. Ukazoval mi své poklady, svou sbírku archeologických pozoruhodností, darů, trofejí z cest, indické dřevořezby, rané nálezy z egyptských hrobek, malé řecké plastiky velmi pozoruhodného druhu. Zájem, který se tím ohlašoval, mi ukázal, jak daleko toto původně čistě psychiatricko-patologické hnutí zasahuje do duchovně vědního, do vědění o primitivním, o pračlověku vůbec, a jak poukazuje zpět na starou kulturu.

O SOBĚ | NA CESTĚ

Byli jsme v Luxoru, v Karnaku, v thébských královských hrobkách. V noci nás odvezl tam i zpět lůžkový vlak. V žáru nebe, z něhož už tři roky nespadla kapka deště, jsem viděl vyčnívat trosky kultury, o níž lze těžko pochopit, jak je tento Nílem oplodněný pruh země mezi pouštěmi, kde roste žito, mák, bavlna a cukrová třtina, mohl uživit, putovali jsme v prachu mezi těmito lotosovými a papyrovými sloupy, těmito pylony, jejichž plochy jsou tak zázračně hustě zaplněny obrazem a věčným písmem. Také jsem s ostatními sestoupil do dusivých pohřebních útočišť synů slunce v horách na okraji libyjské pouště, ačkoli mi přitom

nebylo dobře. Jsem si jist, že každý to pocítí lépe než já, v prašném vedru těchto daleko a hluboko do hor vyhloubených komnat, jejichž suchý vzduch tak neuvěřitelně svěže přes tisíciletí zachoval barvy jejich nástěnných maleb: pocit zahanbující indiskrece neopustí nikoho na krok.

O SOBĚ | ŘEČ VE STOCKHOLMU PŘI UDĚLENÍ NOBELOVY CENY

Od té doby, co rozhodnutí učiněné v lůně Švédské akademie vešlo do světa, žiji v neustálé slavnostní vřavě, v okouzlujícím zmatku, jehož duševní a duchovní důsledky nejlépe charakterizují tím, když si vzpomenu na jednu Goethovu vzácně krásnou milostnou báseň. Je zaměřena k samotnému Cupidovi a mám na mysli jeden řádek z ní: „Mé náčiní jsi přetvořil a posunul.“ Tak dramaticky přetvořila a posunula mé domácí epické náčiní Nobelova cena a moc nepřestřelím, není-liž pravda, když účinky své pocty srovnám s účinky milostné vášně v uspořádaném lidském životě.

O SOBĚ | PROSLOV V GOETHOVĚ ROCE 1949

Duší mi táhne hejno prožitků tohoto půldruhého desetiletí, v němž jsem dosáhl šedesátky a sedmdesátky: n. ledna 1933 odcestování na přednášky do zahraničí, na cestu započatou jako stovky dřívějších s lehkým zavazadlem, bez tušení, bez nejmenší představy o tom, jak to s tímto vycestováním osud mínil. Nebyl žádný návrat domů. Spád událostí, jež nemusím jmenovat, mi zatarasil zpáteční cestu, na nějakou dobu, jak jsem věřil. Proti čemu jsem po dlouhých deset let podle svých sil bojoval, před čím jsem s rostoucí hrůzou na úkor svého klidu a toho, co se nazývá popularitou, varoval, to násilím a lstí dospělo v Německu k neomezené moci. Opojení, pro mě v nejhlubší duši hrozivé, povzneslo národ a nazývalo se „nacionální revolucí“. „Opojení“ – jaké dvojznačné slovo! Směšuje se v něm nadšení s degradací ducha, nejvyšší s nejnižším, štěstí z uvolnění zábran, ubohost ztráty rozumu. Jiné jazyky toto kouzelné slovo vůbec nemají, kladou místo něj slovo velmi věcné a střízlivé, jako intoxikace, otrávení. Německo se mi zdálo být otráveno, nikoli povzneseno. Přes noc se stalo divoce cizím a zhlouplo, nenabízelo mi už žádné místo a vzduch k dýchání. Neemigroval jsem, jen jsem odcestoval. A najednou jsem se shledal být emigrantem.

KLASIKY KLAUSE MANNA

O SOBĚ I ZNOVUSHLEDÁNÍ SE ŠVÝCARSKEM

Díky rozmanitosti svých krajinných krás, které se tísní na poměrně tak malém prostoru, a díky tomu, co z něj ve staleté píli a chytrém smyslu pro pořádek udělali jeho občané, bylo Švýcarsko odedávna upřednostňovanou zemí, vyhledávanou cestujícími z celého světa. Jeho ušetřený a dobře zachovaný stav však nyní v rámci dnešního světa má přímo něco pohádkového a neuvěřitelného. Zdá se patřit k jinak zasuté době blahobytu a štěstí, a jako v antice se příliš šťastný člověk bál závisti a pomsty bohů, tak dnes mnohý Švýcar, jak jsem často v hovoru pocítil, vnímá nesmírně výhodný stav své země jako téměř tísnivý dluh osudu.

O SOBĚ I O ALKOHOLU

Obecně nedržím ani v nejmenším na „inspiraci“ alkoholem, nevěřím v ni. Že někteří velcí básníci byli opilci, mi nic nedokazuje. Neboť jako bezmála vše velké, co existuje, existuje jako něco, co vzniklo navzdory, navzdory starosti a trýzni, chudobě, opuštěnosti, tělesné slabosti, neřesti, vášni, tak i oni poetové uskutečnili své výkony ne s alkoholem, nýbrž navzdory němu.

Nevěřím, že alkohol dělá náladu, nevěřím na náladu, kterou dělá, vůbec nevěřím v náladu. Co se tak nazývá, to se mi zdá být značně diletantské a se skutečným tvořením má málo co dělat. Stav, v němž se vyřazují zábrany, ohlušuje se sebekritika, zpochybňuje se dobrý umělecký postoj, nerozvážný a hektický stav zdánlivé všemohoucnosti a klamně snadnosti, by mi byl nanejvýš podezřelý. Kdo se mu svěří, kdo se v něm cítí dobře, není žádný umělec podle mého smyslu. Nálada není opojenost. Nálada je bdělost, čerstvá, denní práce, procházka, čistý vzduch, málo lidí, dobré knihy, pokoj, pokoj...

O SOBĚ I MŮJ POMĚR K PSYCHOANALÝZE

Můj poměr k psychoanalýze je tak nejednoduchý, jak si zaslouží. V psychoanalýze, tomto pozoruhodném výplodu vědecko-civilizačního ducha, lze plným právem spatřovat smělý objev, hluboký výpad poznání, překvapující, ba senzační rozšíření vědění o člověku.

A z druhé stránky lze shledat, že psychoanalýza, nevhodně přinášena lidu, se může stát nástrojem zlomyslného osvícenství, kultuře odporující mánií odhalování a diskreditace, vůči níž mít rozpaky nemusí znamenat pouhou sentimentalitu. Její podstatou je poznání, melancholické poznání, zvláště co se týče umění a uměleckosti, na něž má zjevně obzvlášť spadeno.

Tuto účast z dobrých důvodů zakusila i Smrt

v Benátkách, ačkoli v ní přece stojí vysoko mířící věta: „Ale zdá se, že ušlechtilý a zdatný duch se neotupí na ničem rychleji, důkladněji než na ostrém a hořkém dráždidle poznání, a je jisté, že se nejsvědomitější zádumčivá důkladnost mladíka rovná mělkosti vedle hlubokého odhodlání muže, který dospěl v mistra, popřít vědění, odmítnout je, kráčet se vztyčenou hlavou přes ně, pokud by mohlo třeba seabeméně ochromit, odejmout odvahu, ponížit vůli, čin, cit i vášeň.“

Psychoanalýza se dávno zapojila do hry básnictví našeho celého kulturního okruhu, zabarvila je a možná je bude ovlivňovat v rostoucím stupni. Svou roli hraje i v mém právě vycházejícím dobovém románě Kouzelný vrch. Dr. Krokowski, jak se zde jmenuje agent psychoanalýzy, je sice trochu komický. Ale jeho komika je snad jen odškodněním za hlubší ústupky, které autor činí psychoanalýze uvnitř svého díla.

O SOBĚ I K FYZIOLOGII BÁSNICKÉ TVORBY

[Přečtete si hotovou knihu ještě jednou?] Z jednoho díla jsem na smrt unavený, už když ho píšu, a pak musím ještě dvakrát třikrát číst sloupcové a stránkové korektury. Mám toho po krk – jak by mi mohlo přijít na mysl číst ještě jednou knihu jako hotovou? To je odbyto, teď se musím ohlížet po jiných. Podívám-li se však do ní mnohem později, vyplyne z toho směs rozpaků a „possible que j'ai eu tant d'esprit?“. Ale přání a naděje vylepšování se mohou vztahovat jen na nové a budoucí, nikoli na odžité.

O SOBĚ I PŘEDMLUVA K PAMĚTNÍ KNIZE PRO KLAUSE MANNA

Zemřel jistě na vlastní pěst, nikoli aby pózoval jako oběť doby. Ale ve vysokém stupni jí byl. Jedna přítelkyně napsala, že ve smrti měl na své tváři výraz hlubokého uspokojení, hlubokého naplnění přání. Tvrdí se, že všechno to, obraz „vyjasnění“, „vykoupení“, „sladkého pokoje“, je nicneříkajícím kejklářstvím hmoty. Může být. Ale pokud hmota lhala i zde, pak lhala pravdu. Ať odpočívá v pokoji! Mé srdce je bez hořkosti, protože on už ke konci na naši hořkost nemohl myslet. Chybělo jen, aby se mluvilo o nevděčnosti za tak dvojznačný a dluhem stížený dar, jako je dar života.

O SOBĚ I CHVÁLA POMÍJIVOSTI

Budete překvapeni, když na vaši otázku, v co věřím nebo co stavím nejvýše, mě uslyšíte odpovědět: „Je to pomíjivost.“

THOMAS

Biologové odhadují stáří organického života na zemi asi na pět set padesát milionů let. V této době v nesčetných mutacích rozvíjel své formy až k člověku, svému nejmladšímu a nejčipernějšímu dítěti. Zda bude životu poskytnut ještě právě tak dlouhý čas, jaký minul od jeho vzniku, nikdo neví. Je velmi houževnatý, ale je vázán na určité podmínky, a jako měl počátek, tak bude mít i konec. Obyvatelnost jednoho nebeského tělesa je v jeho kosmickém bytí jednou epizodou. A i kdyby byl život starý ještě jednou pět set padesát milionů let, v měřítku aeonů je to prchavá mezihra.

Astronomie, velká věda, nás naučila nahlížet Zemi jako v obřím shonu kosmu nanejvýš nevýznamnou pokoutní planetku, honící se zcela periferně i ve své vlastní Mléčné dráze. To je vědecky nepochybně správné, a přece pochybuji, že se v této správnosti vyčerpává pravda. V nejhlubší duši věřím, a tuto víru pokládám za přirozenou pro každou lidskou duši, že Zemi v bytí vesmíru přísluší centrální význam. V nejhlubší duši hájím domněnku, že u onoho „Staň se“, jež z ničeho vyvolalo kosmos, a při plození života z anorganického bytí se na člověka pohlíželo a že s ním začal velký pokus, jehož nezdar lidskou vinou by se rovnal nezdaru stvoření samého, jeho popření.

OSOBE | PROSLOV V LÜBECKU

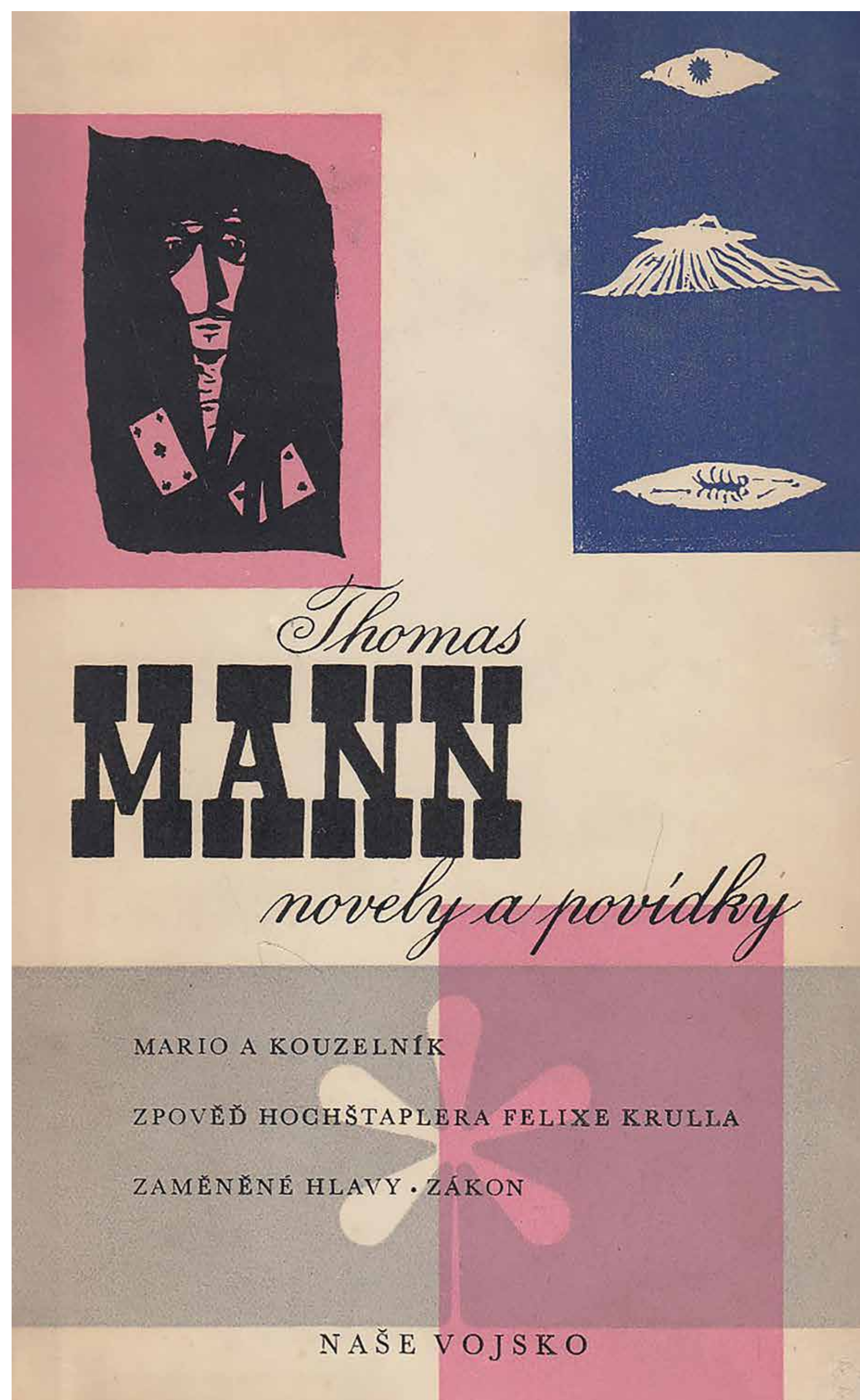
Ještě ho vidím, jak smeká cylindr, prochází mezi pěšáckou stráží před radnicí, když opustil zasedání senátu, vidím ho, jak s elegantní ironií přijímá respekt svých spoluobčanů, a nikdy nezapomenu na dalekosáhlý smutek, s nímž, když mi bylo patnáct, ho jeho město, celé město, doprovázelo ke hrobu. Klidně mohu říci: jeho obraz stál vždy v pozadí všeho mého konání a vždycky jsem litoval, že jsem mu za jeho života mohl dělat tak malou naději, že se ze mě stane ve světě něco pořádného. Tím hlubší je zadostiučinění, že se to splnilo, že mi bylo dopřáno přece ještě něco udělat ke cti mého původu a tohoto města, i když také prazvláštním způsobem. Dnes mi starý Lübeck v podobě dokumentu, který zde držím, tuto poctu před vším světem slavnostně vrací. To je velký, dojemný okamžik mého života chýlícího se ke konci. Mé srdce je plné díky. Štěstí a blaho našemu městu. Concordia domi, foris pax!

ZÁKON

Kmen krve otcovy brzy poznal, co to znamená, padnout do rukou zlostně trpělivému dílenskému, jako byl Moše, nesoucím odpovědnost před Neviditelným, a uvědomoval si, že onen příkaz, aby se zdrželi jakéhokoli jáso tu nad utonulým nepřítelem, byl jenom začátek, který leží už hezky daleko v oblasti čistoty a svatosti a předpokládá

mnohé, co bude třeba splnit, dřív než dospějí až tak daleko, že nebudou takový požadavek pociťovat jako svrchovaně nepřirozený. Jak to vypadalo s tou sebrankou, a nakolik ti lidé byli jen pouhou surovinou z masa a krve, jíž chyběly základní pojmy čistoty a svatosti, a jak u nich Moše musel začínat od samých začátků a vštěpovat jim věci nejprimitivnější, posoudíme ze skrovných předpisů, jimiž je začal obrábět a lámat – samozřejmě že ne k jejich spokojenosti; špalek nebývá na straně mistra, je proti němu, a právě hned ty nejprvnější věci, jež se dějí k jeho zformování, mu připadají ze všeho nejvíc nepřirozené.

Máš být čistý, koupat se hodně v živé vodě, abys byl zdravý; neboť bez zdraví není čistoty ani svatosti, a nemoc je nečistá. Myslíš-li ale, že sprostota je zdravější než čistotný mrav, jsi pitomec a měl bys být postižen žloutenkou, bradavicemi, egyptskými krticemi. Nebudeš-li pěstovat čistotu, vzejdou zlověstné černé neštovice a zárodky moru budou přecházet z krve do krve. Nauč se rozeznávat mezi čistotou a nečistotou, jinak neobstojíš před Neviditelným a nejsi nic jiného než láj. Má-li muž či žena na těle zžíravou vyrážku a zlý tok, prašivinu či svrab, hleďte na ně jako na nečisté a netrpte je v táboře, vypudte je před tábor, odlučte je v nečistotě, jako Bůh odloučil vás, abyste byli čistí. A to, čeho se takový člověk dotkl a na čem ležel, spalte, i sedlo, na kterém jel.

THE OMAS MAN

Jestliže se však v odloučenosti očistil, ať počítá do sedmi dnů, je-li opravdu čist, a důkladně se okoupává ve vodě a pak se může zase vrátit.

Rozlišuj! pravím ti, a bud svatý před Bohem, jinak nemůžeš být svatý tak, jak On tě chce mít. Vždyť ty, jak vidím, pojídáš všechno jedno přes druhé, bez výběru a štítivosti, což je pro mne hrůza. Máš jíst jedno a druhé nikoliv, máš mít svou hrdost i svou štítivost. Co ze zvířectva má rozpolcená kopyta a přežvykuje, to jíst smíš, ale co přežvykuje, kopyta však má nerozpolcená jako velbloud, to vám budiž nečisté, to nejezte. Upozorňuji, že hodný velbloud není nečistý jakožto živý boží tvor, ale nehodí se za pokrm. Stejně jako vepř. Ani vepře jíst nemáte, protože má sice paznehty rozpolcené, ale nepřežvykuje. Rozlišujte! Všechno, co ve vodě má ploutve a šupiny, to jezte, ale to, co v ní proklouzává bez ploutví a šupin, plémě mločí, je sice rovněž od Boha, ale jako pokrm vám budiž odporné. Z ptactva pohrdejte orlem, jestřábem, říčním orlem, supem a podobnými ptáky. Navíc všemi havrany, pštrosy, sovou, kukačkou, kulichem, labutí, výrem, netopýrem, bukáčem, čápem, volavkou a sojkou i vlaštovkou. Zapomněl jsem na dudka, toho se rovněž netkněte. Kdo by pojídal lasice, myši, žáby nebo ježka? Kdo je tak sprostý, že by požíval ještěrky, krtka, slepýše nebo něco jiného, co se plazí po zemi nebo leze po bříše. Ale vy to děláte. A děláte ze své duše obludu! Jestli ještě jednou uvidím někoho jíst slepýše, zatočím s ním tak, že to víckrát neudělá. Neboť na to se sice neumírá a není to škodlivé, ale je to potupné a pro vás má mnoho věcí být potupných. Proto nemáte jíst ani žádnou mršinu, která je navíc ještě i škodlivá.

Takto jim určoval, co jíst, a omezoval je ve věcech potravy, ale nejen ve věcech potravy. Stejně je omezoval i ve věcech rozkoše a lásky, neboť i v tom to u nich chodilo líc na rub, jako u učiněné lůzy. Neporušuj manželství, říká jim, protože manželství je svatou hranicí. Víš však, co znamená neporušovat manželství? Na sta omezení to znamená se zřetelem na svatost Boha, a ne snad jen to, abys nepožádal ženy svého bližního, to je to nejmenší. Žiješ sice tělem, ale zapřísáhl ses Neviditelnému, a manželství je pravzor veškeré čistoty v těle před tváří Boha. Proto nesmíš pojmout ženu a k ní i její matku, abych uvedl jen jeden příklad. To se nesluší. A nikdy a za žádných okolností nesmíš spát se svou sestrou, abys viděl její hanbu a ona viděla hanbu tvoji, to je krvesmilství. Ani u své tety nesmíš léhat, není to důstojné jí ani tebe a máš se toho děsit. Má-li žena svou nemoc, vyhýbej se jí a nepřistupuj ke studnici její krve. Když se však některému muži ve spaní přihodí něco stydného, ať je až do příštího večera nečistý a horlivě se koupe ve vodě.

Slyším, že přidržuješ dceru k tomu, aby se kurvila, a bereš od ní kurevnické peníze? Nečiň to už, setrváš-li při tom, dám tě ukamenovat. Co tě to napadá, spát u chlapců jako u žen? To je zvrácenost a hrůza národů, oba dva ať za to zemrou. Dělá-li to však někdo, ať muž či žena, s dobyt看kem, budou nadobro vyhlazeni a zardoušeni i s tím zvířetem.

Drž své srdce na uzdě, říkal jim, a nešilhej po majetku druhého, že bys jej rád měl, neboť to tě lehce přiměje k tomu, abys mu jej uzmul, buď že mu jej odcizíš, což je zbabělost, nebo tak, že ho zabiješ, což je surovost. Jahve a já z vás nechceme mít ani zbabělce, ani surovce, ale něco uprostřed, to jest lidi řádné. Pochopili jste to? Krást je plíživá bída, ale vraždit, ať už ze vzteku či z chtivosti, je křiklavý zločin, a kdo jej spáchá, proti tomu nastavím svou tvář, že nebude vědět, kam se skrýt. Takový člověk prolil totiž krev, a krev přece je svatá hrůza a hluboké tajemství, pro mne dar oltářní a dar usmíření. Krev nemáte jíst, ani žádné maso, je-li v krvi, neboť krev patří mně. Kdo však se dokonce umaže krví člověka, toho srdce nechť ochoří studeným děsem, a já ho poženu, že bude prchat sám před sebou až na konec světa. Řekněte k tomu amen!

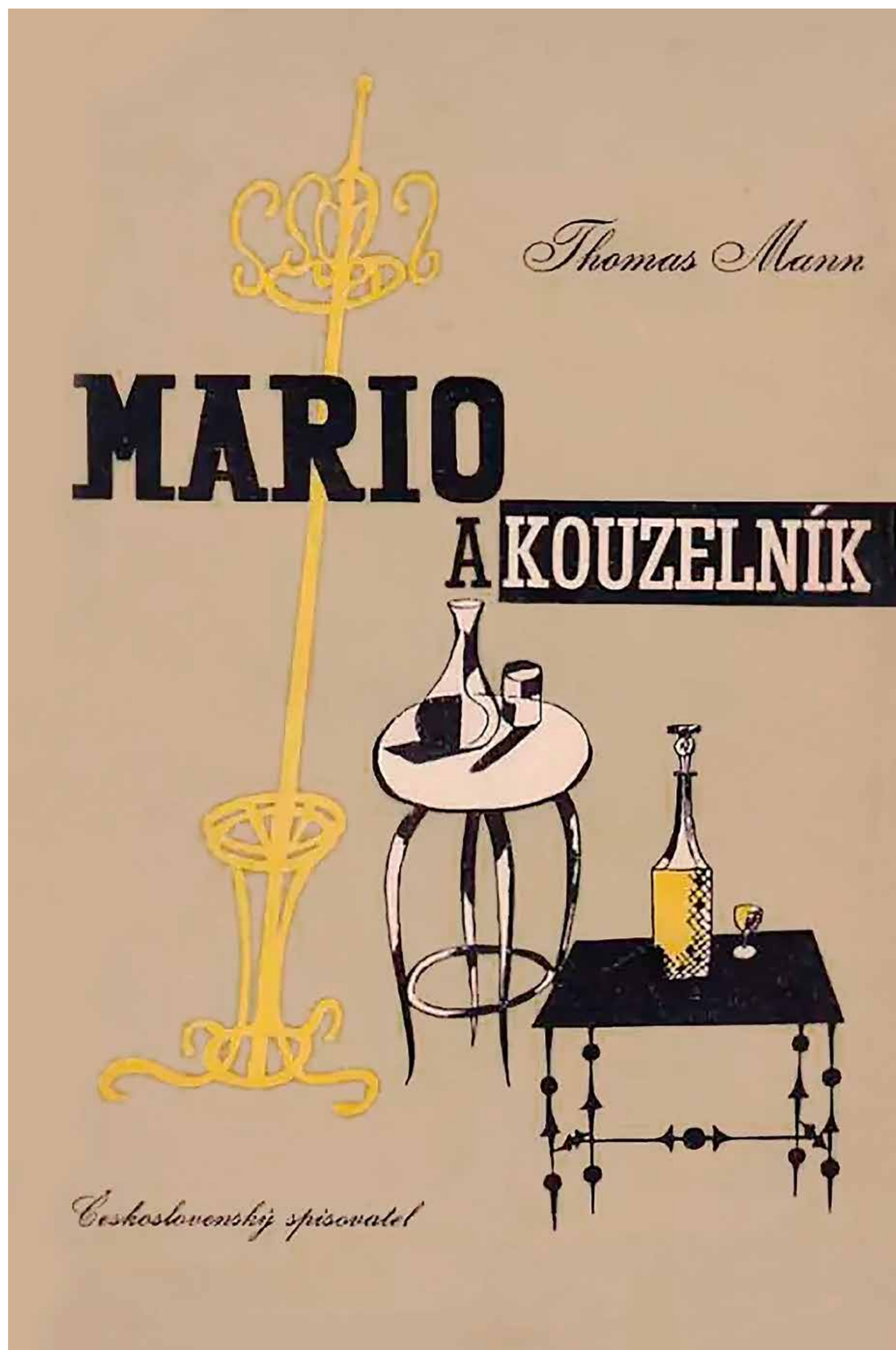
MARIO A KOUZELNÍK

Torre leží asi patnáct kilometrů od Portoclementa, jednoho z nejoblíbenějších letovisek u Tyrhénského moře, městsky elegantního a po celé měsíce přeplněného, s pestrou třídou hotelů a bazarů podél moře, s širokou pláží pokrytou kabinami a hrady s praporky, hnědými lidskými těly a s hlučným lázeňským ruchem. Pláž lemovaná piniovými lesíky, na které shlížejí blízké hory, je podél celého pobřeží pohodlně prostorná a pokrytá hebkým pískem, a není tedy divu, že kousek dál vykvetla brzo tišší konkurence: Torre di Venere, kde se už dávno marně ohlížíme po věži, která dala tomu místu jméno.

Musím zvlášť podotýkat, že vedro bylo nesmírné? Africké. Hrůzovláda slunce, jakmile jsme se odloučili od okraje indigově modré svěžesti vody, byla tak neúprosná, že jsme už předem vzdychali při pomyšlení na těch několik kroků od břehu k obědu, i když jsme byli v pouhém pyžamu. Vy to máte rádi? Máte to rádi, když to trvá několik neděl? Ovšem, je to jih, je to klasické počasí, podnebí rozkvétající lidské kultury, slunce Homérovo atakdále. Ale po nějaké chvíli, nemohu si pomoci, nebude mě to stát velké přemáhání a začne mi to připadat tupé. Žhnoucí prázdnota oblohy den co den stejné mě brzy začne tížit, ostrá pronikavost barev, obrovská naivita a nelomenost světla vzbouzí sice slavnostní pocity, poskytuje bezstarostnost a jistotu

THOMAS MANN

nezávislost na rozmarech a náhlých proměnách počasí, ale aniž si to zpočátku uvědomujeme, zanechává hlubší, méně jednoduché potřeby severské duše zvláštním pustošivým způsobem neukojeny, a vnuká nakonec cosi jako opovržení.

BUDDENBROOKOVI

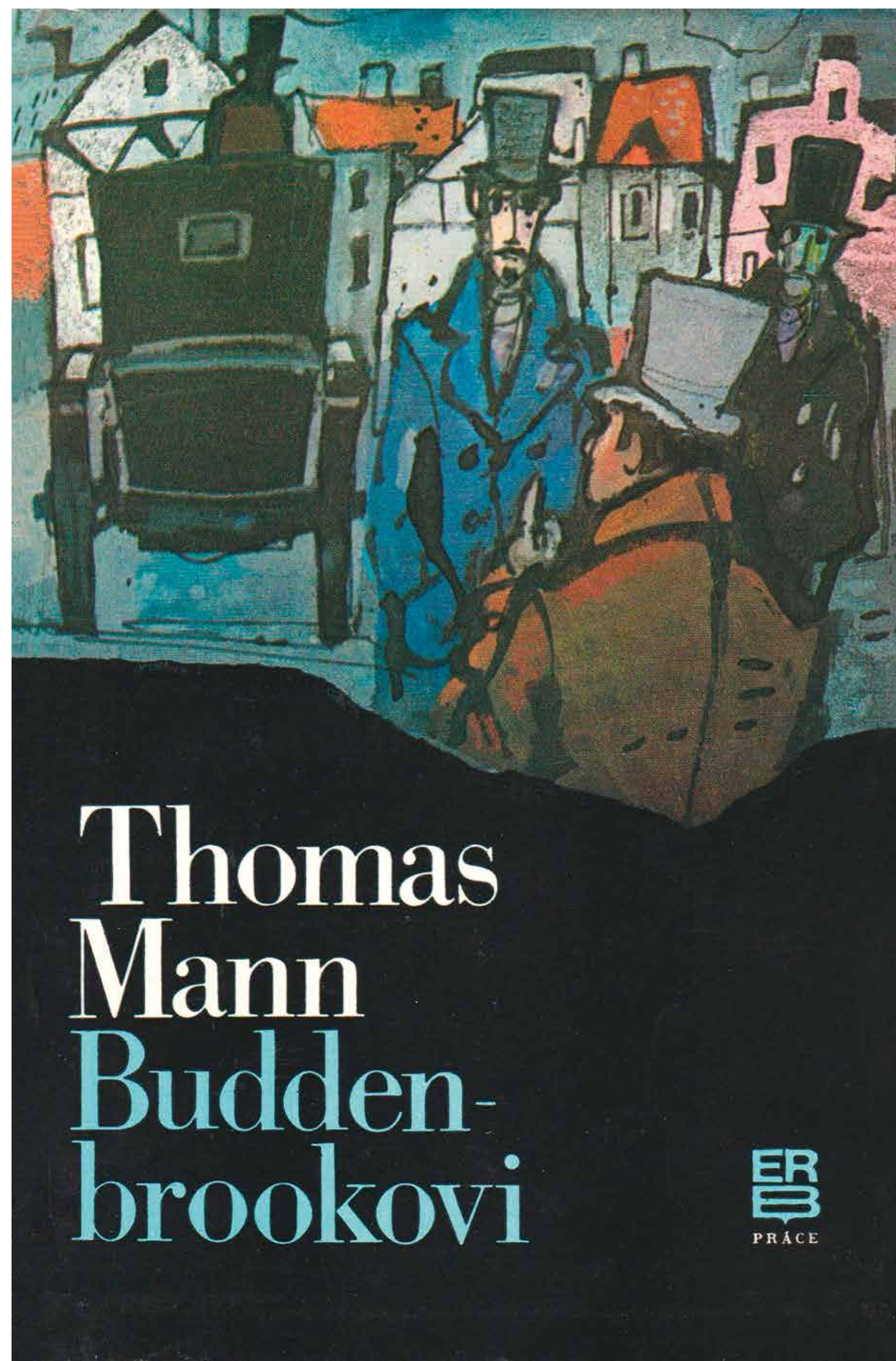
ČTVRTÁ KAPITOLA

Konzul Buddenbrook řekl své choti:

„Kdybych si mohl myslet, že Tony má nějaký delikátní důvod, jenž jí brání rozhodnout se pro tenhle sňatek! Ale ona je dítě, Bethsy, touží po zábavách, tančí na plesech, je ráda, když se jí mládenci dvoří, dělá jí to potěšení, neboť ví, že je hezká a z vážené rodiny... možná že se tajně a nevědomky i po někom rozhlíží, ale znám ji, dosud, jak se říká, ani neobjevila své srdce... Kdybychom se jí zeptali, otáčela by hlavou napravo a nalevo, ale nikoho by nenašla... je to dítě, vrabčáček, větroplach... Jestli svolí, najde tím své místo, může se hezky zařídit, po tom ona touží, a už za pár dní bude svého muže milovat... Není krasavec, to ne, panebože, krasavec to žádný není, ale je buď jak buď v nejvyšší míře reprezentativní, a nemůžeme koneckonců chtít, aby jedna ovce měla pět noh, promineš-li mi tu obchodnickou frázi! Chce-li čekat, až přijde nějaký krasavec, který bude nadto dobrou partií, nu spánembohem! Tony Buddenbrooková vždycky ještě něco najde. Ale na druhé straně... riziko to bude, a abych zase mluvil po obchodnicku, každý den je rybolov, jenže ryby každý den nenalovíš!... Včera dopoledne

při delší rozmluvě s Grünlichem, který se o ni velmi vytrvale a vážně uchází, jsem viděl jeho knihy... předložil mi je... knihy, Bethsy, jen je dát za rámeček! Vyslovil jsem mu své velké potěšení! Jeho záležitosti stojí na tak mladý obchod velmi dobře, velmi dobře. Jeho jmění činí asi 120 000 tolarů, což je zřejmě pouze předběžný základní kapitál, protože každoročně shrábne značné sousto... To, co říkají Duchampsovi, jichž jsem se dotázal, také nezní špatně: o jeho poměrech jim sice není nic známo, ale žije gentlemansky, stýká se s nejlepší společností a jeho obchod je notoricky rušný a široko rozvětvený... Co jsem přezvěděl u některých jiných lidí z Hamburku, například u jakéhosi bankéře Kesselmeyera, mě rovněž plně uspokojilo. Zkrátka a dobře, jak víš, Bethsy, nemohu jinak, než si tento sňatek, který by byl rodině a firmě jen ku prospěchu, důtklivě přát!

A agitace, porady, střety různých mínění pokračovaly. Konzul Petr Döhlmann, suitier, jehož obchod byl nadobro na mizině a existoval už jen podle jména, se sedmadvacetiletou dcerou, jejíž dědictví prosnídával, se na nich podílel tím, že při obědě pořádaném Tomášem Buddenbrokem i při podobném obědě pořádaném Heřmanem Hagenströmem vždycky dotyčného hostitele hlasitě a hlučně oslovoval „pane senátore“. Ale Sigismund Gosch, starý makléř Gosch, chodil po městě jako řvoucí lev a sliboval, že bez cavyků uškrtí každého, kdo nebude ochoten hlasovat pro konzula Buddenbrooka.

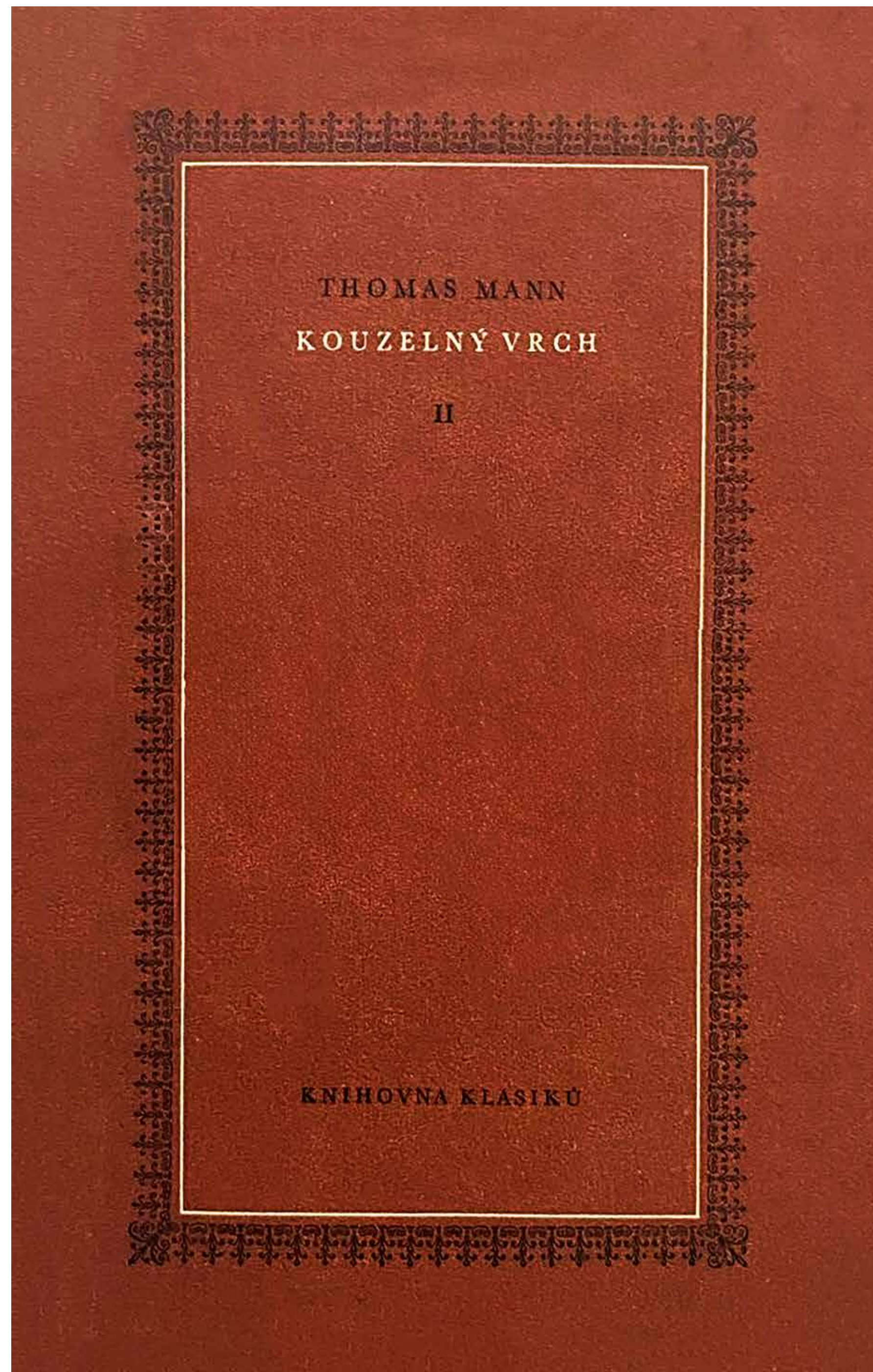
THOMAS MANN

„Konzul Buddenbrook, pánové! Ha! Jaký to muž! Stál jsem po boku jeho otci, když roku 48 jediným slovem ukrotil vztek rozpoutané lůzy... Být na světě nějaká spravedlnost, byl by musel už jeho otec, ba už otec jeho otce být členem senátu...”

KOUZELNÝ VRCH

Do přepychového plicního sanatoria nad Davosem, dostaveníčkem churavé společenské smetánky, přijede mladý inženýr Hans Castorp. Léčí se tu jeho churavý bratránek, fešácký německý důstojník. Hans je tu tedy jen na návštěvě, záhy se však u něho objeví rovněž tuberkulóza, takže se i jemu nadlouho uzavře normální, zdravý svět. Za to se mu však dostane nezaplatitelné zkušenosti, která změní jeho dosavadní život: Castorp se najednou ocitne v prostředí, které je stranou všeho dění, ponořeno do bezčasí odevzdaného čekání na to, jak s lidmi naloží vážná nemoc; jenže právě těsná blízkost smrti je tu jakoby chemickým tyglíkem, ve kterém se nejen obnažují charaktery příslušníků tehdejší společenské elity, ale i podstata idejí, jež určily tehdejší uspořádání světa, a tedy vynesly Castorpovy dočasné soupeřníky, a nakonec i našeho hrdinu, na nejvyšší stupně společenského žebříčku. Jaký je to svět a čím je on v takovém světě, tuto otázku mu – nevědomky – pomáhají rozhodnout dva protihráči, kteří se „ucházejí o jeho duši“: liberální osvícenec Settembrini, humanista, demokrat, leč naivní, a jezuitsky úskočný Naphta, který hlásá autokracii a dokonce „dobrodiní“ válek, nebezpečný, protože vychytrale taktický. Castorp vede s oběma dlouhé disputace o životě, smrti, lásce, spravedlnosti (a stačí se i zamilovat do plytké Klaudie Chauchatové), jeho přízeň však nezíská ani jeden z dvorných uchazečů. Vypukne světová válka, a Hans se rozhodne odejít mezi bojující, tam, kde se hraje o osud světa. Mann neříká přímo, jaká je ona třetí cesta, kterou si Hans Castorp zvolí; není to však cesta ani pošetilého Settembriniho, ani zchytrale zákeřného Naphty. Čtenář si ostatně dokáže odpovědět sám.

V prvních dnech nenavázal Hans Castorp skoro žádné známosti a ani později ještě dlouho nic. Denní řád k tomu celkem neposkytoval příležitost; kromě toho byl Hans Castorp příliš zdrženlivé povahy, a navíc si tu nahoře připadal jenom jako host a „nezúčastněný divák“, jak říkal dvorní rada Behrens, a rád se spokojoval hovorem s Joachimem a jeho společností. Ovšem ošetřovatelka na chodbě si div nevykroutila krk, jak po nich pásla, až posléze Joachim, který jí už i dříve několikrát věnoval krátkou chvíli rozmluvy, jí svého bratrance představil. S tou svou šňůrkou od cvikru za uchem mluvila nejen strojeně, ale přímo utrápeně a při bližším pozorování vzbuzovala dojem, že trýzeň dlouhé chvíle ji připravila o zdravý

rozum. Bylo nesnadné se jí zbavit, projevovala chorobný strach před ukončením hovoru, a když se mladí muži chystali jít dále, upjala se k nim chvatnými slovy, pohledy a zoufalým úsměvem, takže u ní z útrpnosti ještě chvíli setrvali. Vykládala obšírně a zdlouhavě o svém tatíncovi, který byl jurista, o bratranci lékaři – patrně proto, aby se jim ukázala v příznivém světle a naznačila, že pochází z inteligentních kruhů. Její ošetřovanec tam za dveřmi je syn koburského majitele továrny na loutky, jmenuje se Rothein, nedávno se prý nemoc mladému Fritzovi vrhla už i na střeva. Je to velmi kruté pro všechny zúčastněné, pánové si to jistě dovedou představit, jak je to kruté, a zejména pro někoho, kdo pochází z akademické rodiny a má citlivost vyšších vrstev. Nesmí ho ani chvíli nechat samotného!... Onehdy – pánové by nevěřili! – vrátila se z kratičké vycházky, odskočila si jen koupit zubní prášek – a našla pacienta, jak sedí v posteli, před sebou sklenici hustého černého piva, salám, řádný krajíc černého chleba a kyselou okurku! Všechny ty domácí pochoutky mu poslali z domova na posilněnou. Druhý den byl ovšem víc mrtvý než živý. Sám si urychluje smrt. Ale ta pro něho bude jen vysvobozením, nikoliv ovšem pro ni – jmenuje se ostatně sestra Berta, pravým jménem Alfreda Schildknechtová – protože ona zas půjde k jinému nemocnému ve stadiu více či méně pokročilém, buď zde, nebo v některém jiném sanatoriu – to je její perspektiva do budoucna, jinou nemá.